Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὑφ' ὑμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ὑμᾶς διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 48

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΜΒ'—ΜΖ'

Κείμενον: B. de Montfaucon.

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ (ΟΜΙΛ. ΜΒ'—ΜΣΤ')
Πτυχιούχου Θεολογίας, Φιλολογίας,
Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΥΒΕΛΑ (ΟΜΙΛ. ΜΖ)
Θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

423 A «ΟΙ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΕΓΕΡΘΕΝΤΕΣ ΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΟΔΟΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΟΜΟΡΡΑ».[1]

Ἀπὸ ὅσα ἀνεγνώσαμεν χθές, ἀγαπητοί μου, ἐμάθαμεν τὸ μέγεθος τῆς προθυμίας τοῦ Ἀβραὰμ διὰ τὴν φιλοξενίαν. Ἐλᾶτε, λοιπόν, καὶ σήμερα νὰ μελετήσωμεν τὰ ἑπόμενα, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ πατριάρχου. Διότι ὁ δίκαιος αὐτὸς εἶχε μὲ ἀφθονίαν τὴν κάθε μίαν ἀρετήν. Πραγματικά, δὲν ἦτο μόνον φιλόστοργος, φιλόξενος καὶ συμπαθής, B ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς ἀρετὰς τὰς κατεῖχεν εἰς μέγιστον βαθμόν. Εἴτε λοιπόν, ἔπρεπε νὰ δείξῃ ὑπομονήν, θὰ τὸν εὕρῃς νὰ ἔχῃ φθάσει εἰς τὴν πιὸ ὑψηλὴν κορυφὴν αὐτῆς. Εἴτε ἀπαιτεῖται ἡ ταπεινοφροσύνη, πάλιν θὰ τὸν ἴδῃς νὰ μὴ ὑποχωρῇ καθόλου, ἀλλὰ νὰ ὑπερνικᾷ τοὺς πάντας εἰς τὴν ἀρετὴν αὐτήν. Εἴτε ἡ πίστις χρειάζεται, καὶ εἰς αὐτὴν θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι προοδεύει περισσότερον ἀπὸ ὅλους. Διότι ἡ ψυχή του ὁμοιάζει μὲ μίαν εἰκόνα ζωντανήν, ἡ ὁποία παρουσιάζει τὰ διάφορα χρώματα τῆς ἀρετῆς. Συνεπῶς, ποία δικαιολογία ὑπάρχει πλέον δι' ἡμᾶς, ὅταν εἴμεθα τόσον κενοί, ὥστε οὔτε μίαν ἀρετὴν νὰ μὴ θέλωμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν, C καθ' ἣν στιγμὴν ἕνας ἄνθρωπος κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅλας τὰς ἀρετάς; Τὸ ὅτι, βέβαια, εἴμεθα γυμνοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ὀφείλεται ὄχι εἰς τὴν ἀδυναμίαν μας, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔλλειψιν θελήσεως πρὸς τοῦτο καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει καθαρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν πολλοὺς συνανθρώπους μας νὰ διακρίνωνται ἐξαιρετικὰ εἰς τὴν ἀρετήν. Μὰ καὶ τὸ γεγονὸς μόνον ὅτι ὁ πατριάρχης, μολονότι ἐγεννήθη καὶ ἔζησε προτοῦ νὰ ἔλθῃ ἡ χάρις τοῦ Ἰησοῦ καὶ προτοῦ νὰ δοθῇ ὁ Νόμος τοῦ Μωϋσέως, κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ φθάσῃ εἰς τόσον μεγάλον βαθμὸν εἰς τὴν ἀρετήν, ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν συνείδησίν του καὶ τὴν γνῶσιν ποὺ προσφέρει ἡ

1. Γεν. 18, 16.

φύσις, εἶναι ἀρκετὸν νὰ μᾶς στερήση ἀπὸ κάθε ἀπολογίαν διὰ τὴν ἀδιαφορίαν μας. Ἀλλ' ἴσως μερικοὶ νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι ὁ Θεὸς ἐφρόντισε πάρα πολὺ δι' αὐτὸν **D** καὶ μεγάλην πρόνοιαν ἔδειξε πρὸς χάριν του ὁ Κύριος τοῦ σύμπαντος. Ναί, τὸ παραδέχομαι αὐτό. Ἀλλ' ἐὰν ὁ πατριάρχης δὲν ἔκανε πρῶτος ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἐλάμβανε τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν. Λοιπόν, μὴ προσέχης μόνον αὐτό, ἀλλά, ἀφοῦ ἐξετάσης κάθε περιστατικὸν τῆς ζωῆς του χωριστά, θὰ ἴδης ὅτι, ἀφοῦ προηγουμένως ἔδιδεν ἀπόδειξιν τῆς ἀρετῆς του εἰς κάθε περίπτωσιν, τότε μόνον ἐγίνετο ἄξιος τῆς συμμαχίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅλα αὐτὰ πολλὰς φορὰς μέχρι τώρα σᾶς τὰ ἀπέδειξα, κατὰ ποῖον τρόπον, δηλαδή, ἔκανε τὴν μετακίνησιν ἀπὸ τὴν πατρίδα του, χωρὶς νὰ ἔχη διδαχθῆ τὴν εὐσέβειαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἀλλὰ ἀφ' ἑαυτοῦ μὲ τὰς ἰδικάς του δυνάμεις ἀπέδειξε τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, **E** καὶ ὅταν πάλιν, ἐνῷ εἶχε πρὸ ὀλίγου μεταναστεύσει ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν διετάσσετο γρήγορα νὰ ἀνταλλάξη τὴν ἰδικήν του χώραν μὲ τὴν ξένην, ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασεν οὔτε ἀνέβαλλεν ἀλλ' ἀμέσως ἐφήρμοζε τὴν ἐντολήν, καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ γνωρίζη ποὺ θὰ παύση ἡ περιπλάνησίς του, καὶ ἐβιάζετο καὶ ἔτρεχε πρὸς τὰ ἀκαθόριστα, σὰν νὰ ἦσαν πραγματικὰ καὶ χειροπιαστά, ἐπειδὴ ἐθεώρει προτιμότερον ὅλων τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ.

Εἶδες ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προοίμιον ὁ Ἀβραὰμ ἔκανεν ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν καὶ δι' αὐτὸ κάθε ἡμέραν ἐλάμβανε μεγάλην καὶ μὲ ἀφθονίαν τὴν θείαν βοήθειαν;
424 **A** Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί μου, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν ἂς μιμηθῶμεν τὸν πατριάρχην, χωρὶς νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ὅταν μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ πράξωμεν κάποιον ἐνάρετον ἔργον, νὰ τὸ ἐκτελῶμεν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ὥστε νὰ προκαλέσωμεν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀγρύπνου ἐκείνου ὀφθαλμοῦ διὰ νὰ μᾶς δώση τὴν ἀμοιβήν. Πραγματικά, ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὰς αποκρύφους σκέψεις μας, ὅταν ἴδη ὅτι ἔχομεν ἐνάρετον διάθεσιν καὶ μὲ προθυμίαν ριπτόμεθα εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἀμέσως μᾶς δίδει τὴν βοήθειάν του, ἀνακουφίζων τοὺς πόνους μας, ἐνισχύων τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας καὶ χορηγῶν πλουσίας τὰς ἀμοιβάς. **B** Καὶ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων δὲν ἠμπορεῖς ποτὲ νὰ συναντήσης κάτι ἀνάλογον νὰ γίνεται, ἀλλ' ὁ γυμναστὴς ἵσταται θεατὴς ἁπλῶς μόνον τῶν ἀγωνιζομένων, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προσφέρη τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ περιμένη τὴν ἀνάδειξιν τοῦ νικητοῦ. Ὁ Κύριός μας, ὅμως, δὲν κάνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ἀγωνίζεται μαζί μας, μᾶς δίδει τὸ χέρι του, μᾶς παρωθεῖ καί, σχεδόν, μᾶς παραδίδει τὸν ἀντίπαλόν μας νικημένον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καὶ ἀκόμη κάνει τὸ πᾶν καὶ κάθε τρόπον χρησιμοποιεῖ, ὥστε νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀγωνισθῶμεν μὲ ἐπιτυχίαν καὶ νὰ κερδίσωμεν τὴν νίκην, διὰ νὰ τοποθετήση εἰς τὸ κεφάλι μας τὸν ἀμαράντινον στέφανον. **C** «Διότι τὸ κεφάλι σου», λέγει, «θὰ δεχθῆ στέφανον χαρίτων».[2] Καὶ εἰς μὲν τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, μετὰ τὴν νίκην, ὁ στέφανος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ φύλλα δάφνης καὶ θόρυβος καὶ βοὴ ποὺ προκαλεῖ τὸ πλῆθος, τὰ ὁποῖα, ὅλα γενικά, μαραίνονται καὶ χάνονται, μόλις θὰ ἔλθη ἡ νύκτα. Ἀλλ' ὁ στέφανος, ποὺ παίρνει κανένας διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τοὺς ἱδρῶτάς του ποὺ ἔχυσε δι' αὐτήν, δὲν ἔχει τίποτε τὸ αἰσθητόν, τὸ ὁποῖον νὰ φθείρεται μὲ τὴν παροῦσαν ἐπίγειον ζωήν, μὰ εἶναι διαρκής, ἀθάνατος καὶ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα. Ὁ μὲν κόπος διαρκεῖ ὀλίγον χρόνον, ἐνῷ ἡ ἀμοιβὴ διὰ τοὺς κόπους δὲν γνωρίζει τέλος, οὔτε φθείρεται μὲ τὸν χρόνον οὔτε μαραίνεται. **D** Καὶ διὰ νὰ καταλάβετε αὐτό, νά, πόσα χρόνια, καὶ πόσαι γενεαὶ ἀνθρώπων ἐπέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ ἔζησεν ὁ πατριάρχης, καὶ ὅμως μέχρι χθὲς καὶ σήμερα τόσον πολὺ λάμπουν οἱ στέφανοι τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου θὰ γίνωνται ἀφορμὴ διδασκαλίας εἰς ὅλους τοὺς συνετοὺς ἀνθρώπους.

Ἀφοῦ, λοιπόν, αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἦτο ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἂς σπεύσωμεν νὰ ὁμοιάσωμεν μὲ αὐτὸν καί, ἀφοῦ καταλάβωμεν ἔστω καὶ ἀργὰ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς μας, ἂς μιμηθῶμεν τὸν πατριάρχην, ἂς φροντίσωμεν κάπως διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἂς δείξωμεν μεγάλην ἐπιμέλειαν, ὥστε νὰ μὴ διατηρῶμεν μόνον τὴν σωματικήν μας ὑγείαν, ἀλλὰ νὰ θεραπεύωμεν καὶ τῆς ψυχῆς τὰ διάφορα νοσήματα. **E** Διότι, ἐὰν θελήσωμεν νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν, θὰ θεραπεύσωμεν εὐκολώτερον τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ νοσήματα τοῦ σώματος. Πραγματικά, ὅταν παραδείγματος χάριν μᾶς ἐνοχλῆ κάποιο πάθος, ἐὰν θελήσωμεν μὲ εὐσεβῆ σκέψιν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ δικαστήριον τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡμέρας, χωρὶς νὰ

2. Παροιμ. 1, 9.

ἀπορροφηθῶμεν ἀπὸ τὴν παροῦσαν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ νὰ σκεφθῶμεν τὴν ὀδύνην, ποὺ θὰ δοκιμάσωμεν ὕστερα ἀπὸ αὐτά, ἀμέσως τὸ πάθος αὐτὸ θὰ πετάξη καὶ θὰ φύγη μακριὰ ἀπὸ τὴν ψυχήν μας. Ὥστε, ἂς μὴ κατεχώμεθα ἀπὸ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι μᾶς περιμένει ἀγὼν καὶ πάλιν καὶ πρέπει νὰ λάβωμεν θέσιν μάχης, ἂς ἔχωμεν κάθε ἡμέραν τὴν σκέψιν μας ἀκμαίαν καὶ δυνατήν, ὥστε, ἔχοντες καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, **425 A** νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συντρίψωμεν τὴν κεφαλὴν τοῦ πονηροῦ αὐτοῦ θηρίου, τοῦ ἐχθροῦ, δηλαδή, τῆς ψυχῆς μας. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μᾶς ὑπεσχέθη αὐτό, λέγων· «Νά, ἐγὼ σᾶς ἔδωσα ἐξουσίαν νὰ νικᾶτε καὶ νὰ ποδοπατῆτε πάντα τὰ ὄργανα τοῦ σατανᾶ, ποὺ σὰν φείδια καὶ σκορπιοὶ ἐπιβουλεύονται καὶ χύνουν δηλητήριον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Σᾶς δίδω τὴν δύναμιν νὰ κατανικᾶτε ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ».[3] Συνεπῶς, ἂς ἀγρυπνῶμεν, σᾶς παρακαλῶ, διὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν τὴν ἀρετήν, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ πατριάρχου, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ λάβωμεν τοὺς ἰδίους μὲ ἐκεῖνον στεφάνους, νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ, νὰ ἀποφύγωμεν τὴν φωτιὰν τῆς κολάσεως καὶ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν.

B Ἀλλά, διὰ νὰ προκαλέσω μεγαλύτερον ζῆλον μέσα σας καὶ σᾶς παρωθήσω εἰς τὴν μίμησιν τοῦ δικαίου, ἐλᾶτε νὰ ἐκθέσω καὶ πάλιν τὴν ἱστορίαν του πρὸς τὴν ἀγάπην σας, προχωρῶν εἰς τὴν συνέχειαν τῶν προηγουμένων γεγονότων. Ὕστερα, λοιπόν, ἀπὸ τὴν πλουσίαν ἐκείνην φιλοξενίαν, κρινομένην ὄχι ἀπὸ τὴν ποιότητα ἢ τὴν ποσότητα τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προθυμίαν τοῦ πατριάρχου, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐδέχθη τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀβραάμ, ἀμέσως τοῦ ἐχάρισε καὶ τὰς ἀμοιβὰς διὰ τὴν φιλοξενίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔμαθε ποῖος εἶναι ὁ φιλοξενηθεὶς καὶ πόση εἶναι ἡ δύναμίς του, ὅταν ἐσκόπευαν νὰ προχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ διὰ νὰ καταστρέψουν τὰ Σόδομα, **C** τοὺς ἠκολούθησε, λέγει, ὁ πατριάρχης τιμητικά. Κύτταξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πόσην συγκατάβασιν χρησιμοποιεῖ, καὶ ἔτσι ἀφ' ἑνὸς μὲν φανερώνει τὴν τιμὴν ποὺ κάνει εἰς τὸν δίκαιον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκαλύψη τὴν ἀρετὴν ποὺ κρύπτεται εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου.

3. Λουκ. 10, 19.

«Οἱ φιλοξενούμενοι ἄνδρες», λέγει, «ἐγερθέντες ἐστράφησαν πρὸς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα». Ἐννοεῖ τοὺς ἀγγέλους. Διότι ἐδῶ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν ἐνεφανίσθησαν μὲ τὴν ἰδίαν μορφήν. Τώρα, ὅμως, οἱ μὲν ἄγγελοι ἀπεστέλλοντο σὰν ὑπηρέται διὰ νὰ καταστρέψουν τὰς πόλεις ἐκείνας, ὁ Θεός, ὅμως, παρέμενε σὰν φίλος κοντὰ εἰς τὸν φίλον του, **D** σχεδὸν ἀνακοινώνων εἰς τὸν δίκαιον ὅσα ἐσκόπευε νὰ κάνη. Ὅταν, λοιπόν, ἔφυγαν οἱ ἄγγελοι «εἶπε», λέγει, «ὁ Κύριος. Δὲν θὰ κρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλόν μου Ἀβραὰμ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχω ὑπ' ὄψιν μου νὰ κάνω».[4] Πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ καὶ ξεπερνάει κάθε λογικὴν ἡ τιμὴ ποὺ κάνει εἰς τὸν δίκαιον. Πρόσεξε βέβαια, ὅτι ὁμιλεῖ πρὸς αὐτόν, σὰν νὰ πρόκειται νὰ ὁμιλήση ἄνθρωπος πρὸς ἄνθρωπον, ἀποδεικνύων εἰς ἡμᾶς πόσον πολὺ τιμῶνται ἀπὸ τὸν Θεὸν οἱ ἐνάρετοι. Καὶ διὰ νὰ μὴ σχηματίσης τὴν γνώμην ὅτι ἡ μεγάλη αὐτὴ πρὸς τὸν δίκαιον τιμὴ προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον ἡ θεία Γραφὴ μᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης ἔγινεν αἰτία νὰ τοῦ δοθῇ αὐτὴ ἡ τιμή, **E** μὲ τὸ νὰ ὑπακούη πρόθυμα εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Πραγματικά, ὅταν εἶπεν ὁ Θεὸς «δὲν θὰ κρύψω ἀπὸ τὸν δοῦλον μου Ἀβραὰμ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχω ὑπ' ὄψει μου νὰ κάνω», δὲν ἀποκαλύπτει ἀμέσως τί πρόκειται νὰ συμβῇ. Ἦτο, βέβαια, φυσικὸν νὰ προσθέση καὶ νὰ εἴπη, ὅτι σκοπεύει νὰ κατακαύση τὰ Σόδομα. Μὰ ἀξίζει νὰ μὴ προσπεράσωμεν χωρὶς προσοχὴν καὶ ἐκεῖνο, διότι δὲν πρέπει οὔτε συλλαβὴν οὔτε ἕνα μικρὸν γράμμα νὰ προσπερνῶμεν ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς θείας Γραφῆς. Πόσον τιμητικὸν εἶναι, νομίζεις, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ νὰ λέγη, δηλαδή, «ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ τὸν δοῦλόν μου»; Πόσην ἀγάπην ἀποδεικνύει; Πόσην ἀγαθὴν διάθεσιν; Πραγματικά, αὐτὸ μάλιστα ἀποδεικνύει τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦ πράγματος καὶ τὴν τιμὴν ποὺ γίνεται εἰς τὸν δίκαιον. **426 A** Ἐν συνεχείᾳ, ὅπως ἔλεγα, ὅταν εἶπεν ὁ Θεὸς «δὲν θὰ ἀποκρύψω», δὲν προσθέτει οὔτε ἀναφέρει τὸ τί θὰ συμβῇ, ἀλλὰ τί λέγει; Διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ὄχι τυχαῖα καὶ ἄσκοπα δεικνύει δι' αὐτὸν τόσην μεγάλην φροντίδα ὁ Θεός, λέγει· «Ὁ Ἀ-

4. Γεν. 18, 17. Μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ποὺ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ Ἀβραάμ, ὅτι δι' αὐτοῦ θὰ εὐλογηθοῦν τὰ ἔθνη, παίρνει ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ, γίνεται σύμβουλος αὐτοῦ τρόπον τινά.

δραὰμ θὰ γίνη ὁπωσδήποτε γενάρχης, πατριάρχης λαοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ καὶ δι' αὐτοῦ θὰ εὐλογηθοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς γῆς. Θὰ κάνω δὲ αὐτό, διότι ἐγνώριζα ἀνέκαθεν, ὅτι θὰ διδάξη ὁ Ἀβραὰμ τοὺς υἱούς του, ὅταν ζῇ, καὶ θὰ φροντίζη νὰ διδάσκωνται οἱ ἐκ τοῦ οἴκου του, ὅταν ἀποθάνη, νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, ὥστε νὰ ἐφαρμόσουν δικαίαν κρίσιν καὶ ἔτσι ὁ Κύριος θὰ ἐκπληρώση εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὅλα ὅσα ὑπεσχέθη εἰς αὐτόν».[5] Ὢ, πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. **B** Ἐπειδὴ σκοπεύει εἰς τὴν συνέχειαν νὰ τοῦ γνωρίση τὰ σχετικὰ μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν Σοδόμων, προφθάνει τώρα καὶ ἐνθαρρύνει τὸν πατριάρχην, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὸ νὰ τοῦ ὑποσχεθῇ τὴν μεγάλην εὐλογίαν καὶ ὅτι θὰ καταστῇ ἐθνάρχης πολλῶν ἐθνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διδάσκων αὐτὸν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ παίρνει σὰν ἀμοιβὴν τῆς φιλοθέου ψηχῆς του. Σκέψου, βέβαια, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου, ὅταν λέγη ὁ Θεός· «Διότι ἐγνώριζα ἀνέκαθεν, ὅτι θὰ διδάξη ὁ Ἀβραὰμ τοὺς υἱούς του, ὅταν ζῇ, καὶ θὰ φροντίζη νὰ διδάσκωνται οἱ ἐκ τοῦ οἴκου του ὅταν ἀποθάνη, νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου». Πολὺ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. Διότι δὲν δέχεται τὰς ἀμοιβάς, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὑπῆρξεν ἐνάρετος, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἐδίδαξε καὶ τοὺς ἀπογόνους νὰ εἶναι ὅμοιοι μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν ἀρετήν, δι' αὐτὸ καὶ καθίσταται ἄξιος πλουσίας ἀμοιβῆς. **C** Αὐτὸ ἦτο φυσικόν, διότι αὐτὸς πλέον ἔγινε διδάσκαλος ὅλων. Ἀσφαλῶς, αὐτὸς ποὺ προσέφερε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προοίμιον, ὁ ἴδιος θὰ ἦτο αἴτιος καὶ τῶν ἑπομένων γεγονότων.

Καὶ κύτταξε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀμείβει τὸν δίκαιον διὰ τὴν ἀρετὴν μόνον, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξε κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μελλοντικήν. «Διότι ἐγνώριζα», λέγει, «ἀνέκαθεν ὅτι θὰ διδάξη τοὺς υἱούς του». Ἐπειδή, λέγει, γνωρίζω ἐκ τῶν προτέρων τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου, διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν προτέρων δίδω τὰς ἀμοιβάς. Γνωρίζει, βέβαια, τὰς ἀποκρύφους σκέψεις μας καί, ὅταν ἀντιληφθῇ ὅτι σκεπτόμεθα τὰ πρέποντα καὶ ἔχομεν ὀρθὴν γνώμην, ἁπλώνει τὸ χέρι του πρὸς βοήθειάν μας **D** καὶ μᾶς ἀμείβει προτοῦ νὰ κοπιάσωμεν καὶ ἔτσι μᾶς καθιστᾷ προθυμοτέρους. Καὶ αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἠμπορεῖς νὰ τὸ διαπιστώσης νὰ γίνεται εἰς ὅλους τοὺς δικαίους. Ἐπειδή,

5. Ἔ.ἀ. στ. 18 - 19.

δηλαδή, ὁ Θεὸς γνωρίζει τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, διὰ νὰ μὴ ἀπογοητευθῇ ἀπὸ τὰς δυσκολίας ποὺ συναντᾷ, πολλὰς φορὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν κόπων δίδει τὴν βοήθειάν του καὶ τὰς ἀμοιβάς του, μὲ σκοπὸν νὰ ἀνακουφίση τὸν κόπον καὶ νὰ ἐνισχύση τὴν ὁρμήν.

«Διότι ἐγνώριζα ἀνέκαθεν», λέγει, «ὅτι θὰ διδάξη τοὺς υἱούς του, ὅταν ζῇ, καὶ θὰ φροντίζη νὰ διδάσκωνται οἱ ἐκ τοῦ οἴκου του νὰ φυλάξουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου». Δὲν λέγει μόνον διὰ τὸν ἴδιον «ὅτι θὰ διδάξη», ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς υἱούς του λέγει ὅτι «θὰ φυλάξουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου», ἐννοῶν τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ. «Τὰς ὁδοὺς τοῦ Κυρίου», δηλαδή, τὰ προστάγματα, τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου. **E** «Ὥστε νὰ ἐφαρμόζουν», λέγει, «δικαίαν κρίσιν», νὰ μὴ προτιμοῦν τίποτε πρὸ τοῦ δικαίου, νὰ εὑρίσκωνται ἔξω ἀπὸ κάθε ἀδικίαν. Αὐτὴ εἶναι, λοιπόν, ἡ πιὸ μεγάλη ἀρετή. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός. Νομίζω, ὅμως, ὅτι καὶ κάτι ἄλλο ὑπονοεῖ ὁ Θεός, ὅταν λέγη ὅτι «ὁ Ἀβραὰμ θὰ γίνη ὁπωσδήποτε γενάρχης λαοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ», ἀντὶ δηλαδή, νὰ εἴπη σύ, ποὺ ἐπροτίμησες τὴν ἀρετήν, πιστεύεις εἰς τὰς ἐντολάς μου καὶ συνεχῶς ὑπακούεις, θὰ γίνης γενάρχης λαοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ, ἐνῷ αὐτοὶ οἱ παράνομοι, ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σοδόμων, θὰ ἐξαφανισθοῦν ὅλοι. Διότι ὅπως ἡ ἀρετὴ γίνεται ἀφορμὴ σωτηρίας δι' ὅσους τὴν ἀσκοῦν, 427 **A** ἔτσι καὶ ἡ πονηρία γίνεται αἰτία τοῦ ἀφανισμοῦ.

Ἔπειτα, ἀφοῦ μὲ τὴν εὐλογίαν καὶ τοὺς ἐπαίνους ἔδωσε περισσότερον θάρρος εἰς τὸν δίκαιον, ἀρχίζει ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε νὰ εἴπη καὶ λέγει· «Πολλαὶ κραυγαὶ ἀνέρχονται πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ τὴν Γομόρραν, αἱ ἁμαρτίαι των εἶναι πολὺ μεγάλαι. Θὰ καταβῶ ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαὶ των πρὸς ἐμὲ ἢ ὄχι. Θέλω νὰ μάθω».[6] Φοβερὰ εἶναι τὰ λεχθέντα. «Πολλαὶ κραυγαί», λέγει, «ἀνέρχονται πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ τὴν Γομόρραν». Μολονότι καὶ ἄλλαι πόλεις κατεστράφησαν μαζὶ μὲ αὐτάς, μὰ ἀνέφερεν αὐτάς, ἐπειδὴ ἦσαν αἱ μεγαλύτεραι καὶ ὀνομαστότεραι. «Πολλαὶ κραυγαὶ ἀνέρχονται πρὸς ἐμὲ **B** καὶ αἱ ἁμαρτίαι των εἶναι πολὺ μεγάλαι». Κύτταξε τὸ μέγεθος τῶν κακῶν. Ὄχι μόνον μεγάλο τὸ πλῆθος τῆς κραυγῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδι-

6. Ἔ.ἀ. στ. 20 - 21.

κίας. Διότι τὸ «πολλαὶ κραυγαὶ ἀνέρχονται πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὰ Σόδομα καὶ τὴν Γομόρραν», νομίζω ὅτι σημαίνει ὅτι μαζὶ μὲ τὴν παρανομίαν ἐκείνην, τὴν ἀπερίγραπτον καὶ ἀσυγχώρητον, ἐπεδίδοντο καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἀδικίας, μὲ τὸ νὰ τυραννοῦν οἱ πιὸ δυνατοὶ τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ οἱ πλούσιοι τοὺς πτωχούς. Ὄχι μόνον, λοιπόν, εἶναι μεγάλη, λέγει, ἡ πένθιμος κραυγή, ἀλλὰ καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν δὲν εἶναι ἀσήμαντοι, μὰ εἶναι μεγάλαι, καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλαι. Διότι ἐπενόησαν παράξενον τρόπον παρανομίας **C** καὶ ἐφεῦρον ἀλλοκότους καὶ ἀνεπιτρέπτους νόμους σαρκικῶν ἐπαφῶν καὶ ἦτο τόσον μεγάλη ἡ δύναμις τῆς κακίας, ὥστε ὅλοι ἀνεξαιρέτως εἶχαν κυριευθῆ ἀπὸ τὸ κακόν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ διορθωθοῦν, μὰ ἐχρειάζετο καθολικὴ καταστροφή, διότι τὰ πάθη των δὲν ἔπαιρναν θεραπείαν, ἐπειδὴ εἶχαν καταστῆ ἀνίατα.

Εἰς τὴν συνέχειαν, ὅμως, διδάσκων ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐν γένει νὰ μὴ καταδικάζουν, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἁμαρτήματα εἶναι πολὺ μεγάλα καὶ παρεδεκτά, ἐὰν προηγουμένως δὲν ὑπάρξουν ἁπταὶ ἀποδείξεις, λέγει· «θὰ καταβῶ ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω, ἐὰν αἱ ἁμαρτίαι γίνωνται, ὅπως ἀνέρχονται αἱ κραυγαί των πρὸς ἐμὲ ἢ ὄχι. Θέλω νὰ μάθω». Τί θέλει νὰ δείξῃ ἡ λέξις συγκατάβασις; «Θὰ καταβῶ», λέγει, «ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω». **D** Τί λοιπόν, ὁ Θεὸς τοῦ σύμπαντος πηγαίνει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον; Ὄχι, βέβαια. Δὲν ἐννοεῖ αὐτό, ἀλλ' ἐκεῖνο ποὺ πολλὰς φορὰς εἶπα, μὲ τὴν παραστατικότητα τῆς λέξεως· ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὰ πάντα μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν τοὺς ἁμαρτωλούς, βασιζόμενοι εἰς τὰς διαδόσεις, οὔτε νὰ ἐκδίδωμεν τὴν καταδικαστικήν μας ἀπόφασιν χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἀποδείξεις. Ἂς τὰ ἀκούωμεν ὅλοι αὐτά. Διότι δὲν ὀφείλουν νὰ σέβωνται τὸν νόμον αὐτὸν μόνον ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν τὴν δικαστικὴν ἕδραν, ἀλλὰ καὶ ὁ καθένας μας πρέπει νὰ μὴ κατακρίνῃ τὸν πλησίον ποτέ, ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἀνυποστάτου συκοφαντίας. Δι' αὐτὸ καὶ ἀργότερα ὁ μακάριος Μωϋσῆς, **E** ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεβούλευε τὸ ἴδιον, λέγων· «Νὰ μὴ παραδεχθῇς ψευδῆ πληροφορίαν».[8] Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γράφων ἐφώναζε· «Σὺ διατί κατακρίνεις τὸν

7. Ἐν προκειμένῳ (στ. 21) ἡ Γραφὴ ἐκφράζεται ἀνθρωπομορφικῶς, διὰ νὰ καταστήσῃ σαφεστέρας τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.
8. Ἐξοδ. 23, 1.

ἀδελφόν σου;»[9] Καὶ ὁ Χριστός, νουθετῶν τοὺς μαθητάς του καὶ διδάσκων τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, τοὺς γραμματεῖς αὐτῶν καὶ τοὺς Φαρισαίους, ἔλεγε· «Νὰ μὴ κατακρίνετε ἀσυμπαθῶς τὸν πλησίον σας διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ».[10] Διατί, λέγει, ἁρπάζεις τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ πρὸ τῆς ὥρας του; Διατί προλαμβάνεις τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν; Θέλεις νὰ γίνῃς δικαστής; Γίνε δικαστὴς τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ τῶν ἰδικῶν σου ἁμαρτημάτων. Δὲν σὲ ἐμποδίζει κανένας. Διότι ἔτσι καὶ τὰς ἁμαρτίας σου θὰ διορθώσῃς **428 A** καὶ καμμίαν ζημίαν δὲν θὰ ὑποστῇς ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτήν. Ἐάν, ὅμως, ἀφήσῃς τὸν ἑαυτόν σου καὶ μεταβληθῇς εἰς δικαστὴν τῶν ἄλλων, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι συγκεντρώνεις ἐπάνω σου μεγαλύτερα φορτία ἁμαρτιῶν.

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ ἀποφεύγωμεν καθ' ὁλοκληρίαν νὰ καταδικάζωμεν τοὺς συνανθρώπους μας. Διότι μολονότι δὲν εἶσαι δικαστὴς καὶ δὲν ἀπονέμεις τὴν δικαιοσύνην, ἐν τούτοις κατακρίνεις μὲ τὴν σκέψιν σου καὶ θεωρεῖς κάποιον ὑπεύθυνον μιᾶς ἁμαρτίας, χωρὶς νὰ ἔχῃς καμμίαν ἀπόδειξιν, ἀλλὰ πολλὰς φορὰς στηρίζεσαι εἰς ὑποψίαν καὶ ἀνυπόστατον συκοφαντίαν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ μακάριος Δαυῒδ ἐφώναζε δυνατά· «Τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος κατέκρινε τὸν πλησίον του κρυφά, ἀπεμάκρυνα ἀπὸ ἔμπρός μου».[11]

B Εἶδες μέγεθος ἀρετῆς; Ὄχι μόνον δὲν ἐδέχετο ὁ ἴδιος τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ καὶ ἀπεμάκρυνεν ἐκεῖνον ποὺ ἤθελε νὰ κατηγορῇ τὸν ἀδελφόν. Ἐάν, λοιπόν, ἐπιθυμῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ μειώσωμεν τὰς ἁμαρτίας μας, αὐτὸ πρὸ πάντων νὰ ἐφαρμόζωμεν, δηλαδή, οὔτε νὰ καταδικάζωμεν τοὺς ἀδελφούς μας, οὔτε νὰ πλησιάζωμεν αὐτοὺς ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἄλλους, μᾶλλον δέ, σύμφωνα μὲ τὸν Δαυΐδ, νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ κοντά μας καὶ τελείως νὰ τοὺς ἀποστρεφώμεθα. Ἐξ ἄλλου, νομίζω, ὅτι καὶ ὁ προφήτης Μωϋσῆς τὸ ἴδιον ἐδίδασκεν, ὅταν ἔλεγεν «Νὰ μὴ παραδεχθῇς ψευδῆ πληροφορίαν».

C Δι' αὐτό, λοιπόν, καὶ τώρα ὁ Κύριος τῶν πάντων ἐχρησιμοποίησε τόσον παραστατικὴν λέξιν,[12] διὰ τὴν ὠ-

9. Ρωμ. 14, 10.
10. Ματθ. 7, 1.
11. Ψαλμ. 100, 5.
12. Πρβλ. σημείωσιν 7 τῆς παρούσης ὁμιλίας.

φέλειαν τῶν ψυχῶν μας, καὶ λέγει· «θὰ καταβῶ ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδω». Τί λοιπόν; Δὲν ἐγνώριζε καλὰ τὴν κατάστασιν; Δὲν ἤξερε τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν; Δὲν ἐγνώριζεν ὅτι αἱ ἁμαρτίαι των δὲν ἠδύναντο νὰ διορθωθοῦν; Βεβαίως, τὸ ἤξερεν. Μά, σὰν νὰ συνέθετε κάποιαν ἀπολογίαν πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ μέλλον θὰ ἤθελαν νὰ κατηγοροῦν χωρὶς ἐντροπήν, καί, ἀποδεικνύων τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην αὐτῶν καὶ τὴν μεγάλην ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς των, φέρεται μὲ τόσον μεγάλην μακροθυμίαν. Ἴσως, ὅμως, ὄχι μόνον δι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπόν, ἀλλὰ διὰ νὰ δώσῃ καὶ εἰς τὸν δίκαιον ἀφορμὴν νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν φιλοστοργίαν τῆς ψυχῆς του. Οἱ ἄγγελοι, λοιπόν, ὅπως εἶπα παραπάνω, **D** κατηυθύνθησαν πρὸς τὰ Σόδομα. Ὁ πατριάρχης, ὅμως, ἵστατο ἐνώπιον τοῦ Κυρίου.[13] «Καὶ ὁ Ἀβραάμ», λέγει ἡ Γραφή, «ἀφοῦ ἐπλησίασε τὸν Κύριον εἶπε· Θὰ καταστρέψῃς τὸν δίκαιον μαζὶ μὲ τὸν ἀσεβῆ καὶ θὰ εἶναι ὁ δίκαιος εἰς τὴν ἰδίαν μοῖραν μὲ τὸν ἀσεβῆ;».[14] Ὤ, παρρησία τοῦ δικαίου, ἢ μᾶλλον, ὤ, συμπάθεια ψυχῆς. Τόσον τὸν ἐνάρκωσεν ἡ μέθη τῆς συμπαθείας, ὥστε νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται τί λέγει. Μά, καὶ ἡ Γραφή, ἀποδεικνύουσα ὅτι μὲ μεγάλον φόβον καὶ τρόμον ὑπέβαλε τὴν παράκλησιν αὐτήν, λέγει· «Καὶ ὁ Ἀβραάμ, ἀφοῦ ἐπλησίασε τὸν Κύριον εἶπε. Θὰ καταστρέψῃς τὸν δίκαιον μαζὶ μὲ τὸν ἀσεβῆ;» Τί κάνεις ἐκεῖ, ὤ μακάριε πατριάρχα; Μήπως ὁ Θεὸς ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου παράκλησιν διὰ νὰ μὴ τὸ πραγματοποιήσῃ αὐτό; Ἀλλὰ ἂς μὴ κάνωμεν αὐτὴν τὴν σκέψιν. **E** Διότι ὁ πατριάρχης δὲν τὰ λέγει αὐτὰ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Κύριος σκοπεύει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν καταστροφήν, μὰ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ παρακαλέσῃ κατ᾽ εὐθεῖαν διὰ τὸν ἀνεψιόν του Λώτ, δι᾽ αὐτὸ καὶ ὑποβάλλει κοινὴν παράκλησιν δι᾽ ὅλους, ἐπιθυμῶν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους νὰ διασώσῃ καὶ αὐτόν, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν καταστροφήν. Ἀρχίζει, λοιπὸν τὴν παράκλησίν του καὶ λέγει· «Ἐὰν εὑρίσκωνται, δηλαδή, εἰς μίαν πόλιν πεντήκοντα δίκαιοι, θὰ τοὺς καταστρέψῃς μαζὶ μὲ τοὺς ἀδίκους; Δὲν θὰ ἀφήσῃς ὅλην τὴν πόλιν ἕνεκα τῶν πεντήκοντα δικαίων, ἐὰν αὐτοὶ εὑρίσκωνται εἰς αὐτήν; Οὐδέποτε θὰ κάνῃς σὺ κάτι τέτοιο, νὰ φονεύσῃς, δηλαδή, τὸν

13. Πρβλ. Γεν. 18, 22.
14. Ἔ.ἀ. στ. 23.

δίκαιον μαζὶ μὲ τὸν ἀσεβῆ, ὥστε νὰ εἶναι εἰς τὴν ἰδίαν μοῖραν ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἀσεβής. **429 A** Οὐδέποτε. Σὰν κριτὴς ὅλου τοῦ κόσμου, δὲν θὰ εἶσαι δίκαιος;»[15]

Κύτταξε ὅτι καὶ κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς παρακλήσεως ἀποδεικνύει τὴν φιλόθεον διάθεσιν τῆς ψυχῆς του καὶ ὁμολογεῖ τὸν Θεὸν κριτὴν ὅλου τοῦ κόσμου καὶ παρακαλεῖ νὰ μὴ καταστραφῇ ὁ δίκαιος μαζὶ μὲ τὸν ἀσεβῆ. Κατόπιν, ὁ ἥμερος καὶ φιλάνθρωπος Κύριος συμφωνεῖ μὲ τὴν παράκλησιν τοῦ πατριάρχου καὶ λέγει· Κάνω ὅ,τι εἶπες καὶ δέχομαι τὴν παράκλησίν σου. «Ἐὰν εὑρίσκωνται εἰς τὴν πόλιν Σόδομα πεντήκοντα δίκαιοι, δὲν θὰ καταστρέψω τὸν τόπον χάριν αὐτῶν».[16] Προσφέρω ὡς χάριν, λέγει, εἰς πεντήκοντα δικαίους, ἐὰν εὑρεθοῦν, τὴν σωτηρίαν τῶν ὑπολοίπων κατοίκων τῆς περιοχῆς καὶ θὰ πραγματοποιήσω τὴν παράκλησίν σου. Ἀλλὰ ἂς ἴδωμεν τὸν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐπῆρε θάρρος **B** καὶ ἐγνώρισε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὑποβάλλει πάλιν δευτέραν παράκλησιν καὶ λέγει· «Τώρα ἤρχισα καὶ θὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸν Κύριόν μου. Τολμῶ τοῦτο, ἂν καὶ εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη».[17] Μὴ νομίσῃς, λέγει, Κύριε, ὅτι ἀγνοῶ τὸν ἑαυτόν μου καὶ ὑπερβαίνω τὸ μέτρον ποὺ μοῦ ἐπιτρέπεται καὶ ὁμιλῶ πρὸς σὲ μὲ τόσον θάρρος. Γνωρίζω, βέβαια, ὅτι εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη. Μά, ὅπως γνωρίζω αὐτό, καὶ τὸ γνωρίζω πολὺ καλά, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον δὲν ἀγνοῶ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι, δηλαδή, εἶναι μεγάλη ἡ φιλανθρωπία σου καὶ πλούσιος εἶσαι εἰς ἀγαθότητα, ὥστε ἐπιθυμῇς νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Πραγματικά, Σὺ ποὺ ἐδημιούργησες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ μηδέν, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ποτέ, ἐὰν ἡ ὁρμὴ τῆς ἁμαρτίας δὲν εἶναι ὑπερβολική; **C** Δι᾽ αὐτὸ καὶ πάλιν σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω «ἐὰν ὀλιγοστεύσουν οἱ πεντήκοντα δίκαιοι καὶ εὑρεθοῦν εἰς τὴν πόλιν τεσσαράκοντα πέντε δίκαιοι, δὲν θὰ σώσῃς τὴν πόλιν; Ὁ Θεὸς ἀπήντησε. Δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, ἐὰν εὑρεθοῦν τεσσαράκοντα πέντε δίκαιοι».[18] Ποῖος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὑμνήσῃ ἐπάξια τὸν Θεὸν τῶν πάντων διὰ

15. Ἔ. ἀ. στ. 24-25. Εἰς τοὺς στίχους αὐτούς, εἰς τὸν προηγούμενον καὶ μέχρι τοῦ 33 ὑπάρχουν ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις εἰς τὰς ὁποίας ἁμιλλῶνται ἡ ἀγάπη, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειότης τοῦ Ἀβραάμ.
16. Ἔ. ἀ. στ. 26.
17. Ἔ. ἀ. στ. 27.
18. Ἔ. ἀ. στ. 28.

τὴν τόσην του μακροθυμίαν καὶ συγκατάβασιν, ἢ νὰ μακαρίση τὸν δίκαιον ποὺ τόσην παρρησίαν εἶχεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; «Καὶ ὁ 'Αβραάμ», λέγει, «ἐτόλμησε νὰ ὁμιλήση καὶ πάλιν πρὸς τὸν Κύριον καὶ εἶπεν. Ἐὰν εὑρεθοῦν ἐκεῖ τεσαράκοντα δίκαιοι, θὰ καταστραφῆ ἡ πόλις; Ὁ Θεὸς ἀπήντησε. Δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν χάριν τῶν τεσσαράκοντα δικαίων».[19] Ἔπειτα, ὁ δίκαιος, σὰν νὰ ἐνοιωσεν ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ **D** καὶ φοβηθεὶς μήπως δώση τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὑπερβαίνει τὰ ἐπιτρεπτὰ ὅρια καὶ ἐπεκτείνει τὴν παράκλησίν του πέραν τοῦ μέτρου, λέγει· «Μήπως ὀργισθῆς, Κύριε, ἐὰν καὶ πάλιν λαλήσω; Ἐὰν εὑρεθοῦν ἐκεῖ τριάκοντα δίκαιοι;».[20] Ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι ὁ Θεὸς ἦτο πρόθυμος νὰ ἐπιδείξη μεγαλυτέραν φιλανθρωπίαν, δὲν ἐλαττώνει πλέον ὀλίγον κατ' ὀλίγον, οὔτε παραλείπει πέντε μόνον δικαίους,[21] ἀλλὰ δέκα, καὶ ἔτσι ὑποβάλλει τὴν παράκλησιν καὶ λέγει· «Ἐὰν εὑρεθοῦν ἐκεῖ τριάκοντα δίκαιοι; Καὶ ὁ Θεὸς ἀπήντησε. Δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, ἐὰν εὑρεθῶσιν ἐκεῖ τριάκοντα δίκαιοι».[22] Πρόσεξε τὴν ἐπιμονὴν τοῦ δικαίου. Σὰν νὰ ἐπρόκειτο ὁ ἴδιος νὰ καταδικασθῆ μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, **E** ἔτσι προσπαθεῖ μὲ μεγάλην προθυμίαν διὰ νὰ λυτρώση τὸ ἔθνος τῶν Σοδομιτῶν ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ποὺ τὸ ἀπειλεῖ. «Καὶ ὁ 'Αβραὰμ συνέχισε. Ἐπειδὴ ἔχω τὸ θάρρος νὰ ὁμιλήσω καὶ πάλιν πρὸς τὸν Κύριόν μου, τὸν ἐρωτῶ. Ἐὰν εὑρεθοῦν ἐκεῖ εἴκοσι δίκαιοι; Ὁ Θεὸς ἀπήντησε. Δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, χάριν τῶν εἴκοσι δικαίων».[23] Ξεπερνᾶ κάθε λογικὴν καὶ κάθε ἔννοιαν ἡ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου. Διότι ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι κυλιόμεθα μέσα εἰς ἀμέτρητα κακά, ἐπροτίμησε ποτὲ νὰ δείξη τόσην συγκατάβασιν καὶ μακροθυμίαν, ὅταν πρόκειται νὰ κρίνη τοὺς συνανθρώπους του;

Μά, ὁ δίκαιος, βλέπων τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, δὲν σταματᾶ, **430 A** ἀλλὰ πάλιν λέγει· «Μήπως ὀργισθῆς, Κύριε, ἂν ὁμιλήσω ἀκόμη μίαν φοράν;».[24]

19. Ἔ. ἀ. στ. 29.
20. Ἔ. ἀ. στ. 30.
21. Ὅπως ἔκανε παραπάνω (στίχος 28), ὅταν ἀπὸ τοὺς πεντήκοντα κατῆλθεν εἰς τοὺς τεσσαράκοντα πέντε, ἐνῷ τώρα ἀπὸ τοὺς τεσσαράκοντα κατέρχεται ἀμέσως εἰς τοὺς τριάκοντα.
22. Γεν. 18, 30.
23. Ἔ. ἀ. στ. 31.
24. Ἔ. ἀ. στ. 32.

Ἐπειδή, δηλαδή, ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ ἦτο ἀνέκφραστος, δι' αὐτὸ ἐφοβήθη μήπως προκαλέση τὴν ἀγανάκτησιν ἐναντίον του τοῦ παρακαλουμένου καὶ λέγει· «Μήπως ὀργισθῆς, Κύριε;» Μήπως κάνω τίποτε τὸ ἀλόγιστον; Μήπως συμπεριφέρωμαι χωρὶς ἐντροπήν; Μήπως προβαίνω εἰς ἐνέργειαν ἀξίαν κατακρίσεως, ἐὰν ὁμιλήσω μία φορὰ ἀκόμη; Δέξου μὲ τὴν ἰδίαν ἐκείνην μεγάλην σου ἀγαθότητα μίαν ἀκόμη παράκλησίν μου. «Ἐὰν εὑρεθοῦν ἐκεῖ δέκα δίκαιοι; Καὶ ἀπήντησεν ὁ Θεός. Δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν, χάριν τῶν δέκα δικαίων».[25] Καὶ ἐπειδὴ προηγουμένως εἶπεν· «Νὰ ὁμιλήσω ἀκόμη μίαν φοράν;», «ἀνεχώρησεν ὁ Κύριος, ὅταν ἔπαυσε νὰ συνομιλῆ μὲ τὸν 'Αβραάμ, **B** ὁ δὲ 'Αβραὰμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν σκηνήν του».[26]

Εἴδατε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Κυρίου; Εἴδατε τὴν φιλοστοργίαν τοῦ δικαίου; Ἐμάθατε πόση εἶναι ἡ δύναμις τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων; Ἐάν, λέγει, εὑρεθοῦν δέκα δίκαιοι εἰς τὴν πόλιν, χάριν αὐτῶν θὰ συγχωρήσω τὰς ἁμαρτίας ὅλων. Δὲν ἔλεγα, λοιπόν, σωστὰ παραπάνω ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔγιναν διὰ νὰ μὴ ὑπάρχη καμμία ἀφορμὴ ἀντιλογίας εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κατὰ τρόπον ἀναίσχυντον ὕστερα ἀπὸ αὐτά; Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ παράφρονες, ποὺ ἔχουν ἀσυγκράτητον γλῶσσαν καὶ θέλουν νὰ διατυπώσουν κατηγορίας καὶ λέγουν· Μά, τότε διατὶ ἐκάησαν τὰ Σόδομα; Ἐὰν εἶχαν γνωρίσει τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, πιθανὸν νὰ μετενόουν. **C** Μὲ αὐτό, ὅμως, ἀποδεικνύουν τὸ μέγεθος τῆς κακίας των καὶ ἀκόμη ὅτι εἰς τόσον μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ὑπῆρχε τόση ἐρημία ἀρετῆς, ὥστε ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἑνὸς νέου κατακλυσμοῦ, σὰν ἐκεῖνον ποὺ προηγουμένως εἶχε γνωρίσει ἡ γῆ. 'Αλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ Θεὸς ὅτι δὲν θὰ δώση πλέον παρομοίαν τιμωρίαν, δι' αὐτὸ καὶ χρησιμοποιεῖ ἄλλον τρόπον τιμωρίας καὶ ἔτσι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τιμωρεῖ ἐκείνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ προσφέρει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους συνεχῆ ἀφορμὴν διδασκαλίας. Ἐπειδή, δηλαδή, ἀνέτρεψαν τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς τάξεως καὶ ἐπενόησαν νέους καὶ ἀνόμους τρόπους σαρκικῆς ἐπαφῆς, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐτιμώρησε μὲ παράξενον τρόπον μὲ τὸ νὰ μολύνη τὴν κοιλίαν τῆς γῆς μὲ τὴν παρανομίαν ἐκείνων,[27] **D** καὶ νὰ ἀφήση

25. Ἔ. ἀ.
26. Ἔ. ἀ. στ. 33.
27. Κατὰ κάποιον τρόπον τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς ἐμολύνθησαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἁμαρτίαν τῶν Σοδομιτῶν, ὅταν ἤνοιξε καὶ τοὺς κατέπιεν.

συνεχῆ ἐνθύμησιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, ὥστε νὰ μὴ διαπράττουν τὰς ἰδίας ἁμαρτίας, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν τὴν ἰδίαν τιμωρίαν. Καὶ εἶναι δυνατὸν εἰς ὁποιον θέλει νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους καὶ νὰ ἴδῃ, ὅπως ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, τὴν ἰδίαν τὴν γῆν νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ δεικνύῃ τὰ ἴχνη τῆς τιμωρίας, καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, σὰν νὰ ἔγινε χθὲς καὶ πρόσφατα ἡ τιμωρία, ἔτσι καταφαίνεται ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ.[28]

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ σωφρονιζώμεθα ἡμεῖς δι' ὅσα ἐτιμωρήθησαν οἱ ἄλλοι. Μά, ἴσως κάποιος νὰ ἐρωτήσῃ. Τί λοιπόν; Ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως ἐτιμωρήθησαν ἐκεῖνοι, δὲν ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοί, **E** οἱ ὁποῖοι διαπράττουν τὰς ἰδίας ἁμαρτίας, χωρὶς νὰ τιμωροῦνται; Βέβαια, ὑπάρχουν. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ προξενήσῃ μεγαλυτέραν τιμωρίαν εἰς ὅσους ὑποπίπτουν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα. Διότι, ὅταν δὲν σωφρονιζώμεθα, οὔτε ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς ἐκείνους, οὔτε ἀπὸ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ κερδίζωμεν τίποτε, συλλογίσου ὅτι καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ τὸ καθιστῶμεν ὁρμητικώτερον ἐναντίον μας καὶ πικρὸν τὸν σκώληκα κατασκευάζομεν. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ καὶ τώρα ὑπάρχουν μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πολλοὶ ἐνάρετοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ ἐξευμενίζουν τὸν Θεόν,
431 **A** ὅπως ἀκριβῶς τότε ὁ πατριάρχης, μολονότι ἡμεῖς, ἐξετάζοντες μόνον τὸν ἑαυτόν μας καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἀδιαφορίαν μας, πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἐρημία ἀρετῆς, ὅμως ὁ Θεὸς χάριν τῆς ἀρετῆς ἐκείνων μακροθυμεῖ εἰς αὐτούς. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ἡ παρρησία τῶν ἐναρέτων αὐτῶν γίνεται ἀφορμὴ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, ἄκουσε ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν διήγησίν μας τί λέγει πρὸς τὸν πατριάρχην, ὅτι «ἐὰν εὕρω δέκα δικαίους, δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν». Μά, διατί λέγω δέκα δικαίους; Κανένας δὲν εὑρέθη ἐκεῖ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν παρανομίαν, παρὰ μόνον ὁ Λὼτ ὁ δίκαιος καὶ αἱ

28. Πραγματικά, καὶ τότε ἀλλὰ καὶ τώρα δύναται ὁ οἱοσδήποτε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν τόπον ἐκεῖνον διὰ νὰ διαπιστώσῃ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς. Ἡ ἐκεῖ θάλασσα ὀνομάζεται Νεκρά, διότι οὐδεὶς ἰχθὺς ὑπάρχει ἐντὸς αὐτῆς, οὔτε ζῷον ἥμερον ἢ ἄγριον ζῇ γύρω ἀπ' αὐτήν. Τὸ γενικὸν θέαμα εἶναι ἐρημία καὶ τρόμος. Εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς θαλάσσης αὐτῆς εὑρίσκοντο αἱ πόλεις Σόδομα καὶ Γόμορρα, ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν ὁποίων προεκλήθη ἡ πέριξ ἐρήμωσις. Ἡ τρομερὰ αὐτὴ ἐρημία εἶναι σύμβολον τῆς θείας Δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἐτιμώρησε διὰ πυρὸς καὶ θείου τὴν ἀφιλοξενίαν καὶ τὴν σοδομικὴν ἁμαρτίαν τῶν κατοίκων.

δύο θυγατέρες του. **B** Διότι ἡ γυναῖκά του, ἡ ὁποία διέφυγε τὴν τιμωρίαν εἰς τὴν πόλιν πιθανὸν ἕνεκα τῆς ἀρετῆς του, ἐτιμωρήθη ὕστερα ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς της ραθυμίας.

Σήμερα, ὅμως, ἕνεκα τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ηὐξήθη ἡ εὐσέβεια, πολλοὶ ὑπάρχουν καὶ μέσα εἰς τὰς πόλεις ἄγνωστοι, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ ἐξευμενίζουν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ σπήλαια ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι παρόμοιοι, καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῶν τῶν ὀλίγων ἠμπορεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κακίαν τῶν πολλῶν, ἐπειδὴ εἶναι μεγάλη ἡ ἀγαθότης τοῦ Κυρίου καὶ πολλὰς φορὰς γνωρίζει νὰ χαρίζῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τοὺς πολλοὺς χάριν τῶν ὀλίγων δικαίων. **C** Μά, τί λέγω δι' ὀλίγους δικαίους; Πολλὰς φοράς, ὅταν δὲν εὑρεθῇ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν δίκαιος, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ζῶντας, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς τῶν ἀποθανόντων, καὶ φωνάζει, λέγων· «θὰ ὑπερασπίσω τὴν πόλιν αὐτὴν δι' ἐμένα καὶ χάριν τοῦ Δαυῒδ τοῦ δούλου μου».[29] Μολονότι αὐτοί, λέγει, εἶναι ἀνάξιοι νὰ σωθοῦν καὶ δὲν προσφέρουν καμμίαν ἀφορμὴν σωτηρίας, ἐν τούτοις, ἐπειδὴ συνηθίζω νὰ φέρωμαι μὲ φιλανθρωπίαν καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐλεῶ καὶ νὰ σώζω ἀπὸ τὰ βάσανα, διὰ τὸν ἑαυτόν μου καὶ διὰ τὸν δοῦλόν μου Δαυῒδ θὰ δώσω τὴν προστασίαν μου. Καὶ αὐτός, λοιπόν, ποὺ πρὸ τόσων ἐτῶν ἔχει ἀποθάνει, γίνεται αἴτιος τῆς σωτηρίας αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἐπρόδωσεν ἡ ἰδική των ἀδιαφορία. **D** Εἶδες φιλανθρωπίαν Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον τιμᾷ ἐκείνους ποὺ διακρίνονται εἰς τὴν ἀρετήν; Πόσον τοὺς προτιμᾷ καὶ τοὺς δίδει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅλον τὸ πλῆθος; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Καὶ ἐφόρουν διὰ ἐνδύματα προβατοδέρματα καὶ γιδοδέρματα, στερούμενοι, θλιβόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες. Τῶν ἁγίων αὐτῶν ἀνδρῶν δὲν ἦτο ἄξιος οὔτε ἠδύνατο νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτοὺς ὁλόκληρος ὁ κόσμος».[30] Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, λέγει, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν οἰκουμένην ὁλόκληρον, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ καθόλου πρὸς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, τὰς κακουχίας, γυμνοί, περιπλανώμενοι καὶ ἔχοντες διὰ κατοικίας τὰ σπήλαια διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ.

E Ὅταν, λοιπόν, ἴδῃς, ἀγαπητέ μου, κάποιον ἄνδρα

29. Δ' Βασιλ. 19, 34.
30. Ἑβρ. 11, 37-38.

νὰ φορῇ εὐτελῆ ἐξωτερικὴν ἐνδυμασίαν, ἀλλὰ νὰ περιβάλλεται μὲ τὴν ἀρετὴν ἐσωτερικῶς, μὴ τὸν περιφρονήσης διὰ τὴν φαινομενικήν του ἀσημότητα, ἀλλὰ φρόντισε νὰ διακρίνης τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν ἐσωτερικὴν λαμπρότητα καὶ τότε θὰ ἴδῃς τὴν ἀρετὴν νὰ ἀκτινοβολῇ ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς. Παρόμοιος ἦτο ὁ μακάριος Ἠλίας. Ἕνα προβατόδερμα εἶχε μόνον καὶ ὅμως ὁ Ἀχαάβ, ποὺ ἐφόρει τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα, εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὸ προβατόδερμα ἐκείνου. Ἀντελήφθης τὴν πενίαν τοῦ Ἀχαὰβ καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ Ἠλία; Κύτταξε καὶ πόση διαφορὰ δυνάμεως ὑπῆρξε μεταξύ των. Ἡ μηλωτὴ τοῦ Ἠλία ἔκλεισε τὸν οὐρανόν, ἐσταμάτησε τὴν πτῶσιν τῶν βροχῶν καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου ἔγινε χαλινὸς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ἓξ μῆνας δὲν ἔβρεξε. Καὶ ὁ Ἀχαάβ, ποὺ εἶχε τὸν βασιλικὸν μανδύαν καὶ τὸ στέμμα, ἔτρεχε νὰ ἀνεύρῃ τὸν προφήτην, 432 A χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀποκομίσῃ καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν μεγάλην του ἐξουσίαν. Ἀλλὰ πρόσεξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι ὁ προφήτης ἐκινήθη ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ μεγάλην θερμότητα καὶ ἐπροκάλεσε τὴν βαρεῖαν αὐτὴν τιμωρίαν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν, διὰ νὰ μὴ ὑποστῇ καὶ ὁ ἴδιος τὴν τιμωρίαν καὶ κολάζεται ὅμοια καὶ ἐκεῖνος διὰ τὴν πονηρίαν ἐκείνων, λέγει πρὸς αὐτόν· «Σήκω καὶ πήγαινε εἰς τὰ Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας. Διότι ἐκεῖ θὰ διατάξω νὰ σὲ τρέφῃ μία γυναῖκα χήρα. Καὶ ἐσηκώθη καὶ ἐπῆγεν ἐκεῖ».[31] Κύτταξε, ἀγαπητέ μου, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Διότι καὶ χθὲς ὅλη μας ἡ ὁμιλία κατέληξεν εἰς τὴν φιλοξενίαν, καὶ νὰ σήμερα ἡ φιλόξενος αὐτὴ χήρα πρόκειται νὰ ὁδηγήσῃ τὸν λόγον εἰς τὸ τέλος. B Καὶ ἐπῆγε, λέγει, πρὸς τὴν χήραν καὶ τὴν ηὗρε νὰ μαζεύῃ ξύλα καὶ εἶπε πρὸς αὐτήν. Δός μου ὀλίγον νερὸ νὰ πιῶ. Αὐτὴ δὲ ὑπήκουσε. Καὶ λέγει πάλιν πρὸς αὐτήν. Νὰ ζυμώσῃς ψωμὶ διὰ νὰ φάγω.[32] Ἐκείνη, λοιπόν, ἀποκαλύπτει τὴν μεγάλην της πενίαν, ἢ μᾶλλον τὸν ἀνέκφραστον πλοῦτόν της. Καὶ αὐτὴ λέγει· Δὲν ἔχει ἡ δούλη σου παρὰ μίαν φοῦχταν ἀλεῦρι καὶ ὀλίγον λάδι εἰς τὸ δοχεῖον καὶ θὰ φάγωμεν ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ καὶ θὰ ἀποθάνωμεν.[33] Λυπηρὰ τὰ λόγια αὐτά, ἱκανὰ νὰ κάμψουν καὶ μίαν λιθίνην καρδί-

31. Γ' Βασιλ. 17, 9 - 10.
32. Πρβλ. ἔ. ἀ. στ. 10 - 12.
33. Πρβλ. ἔ. ἀ. στ. 11 - 12.

αν. C Καμμία, λέγει, δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπὶς σωτηρίας. Ὁ θάνατος εὑρίσκεται εἰς τὴν θύραν. Αὐτὸ μόνον μᾶς ἔμεινε διὰ νὰ ζήσωμεν, τὸ ὁποῖον μόλις φθάνει δι' ἐμὲ καὶ τὰ τέκνα μου. Ἐκεῖνο ποὺ ἠμποροῦσα νὰ κάνω, τὸ ἔκανα, σοῦ ἔδωσα νερό. Μά, κύτταξε τί γίνεται, διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γυναικὸς διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ τοῦ δικαίου τὴν μεγάλην παρρησίαν. Ὅταν ὁ προφήτης ἔμαθε τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν, διὰ νὰ ἀποκαλύψῃ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικός, (διότι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι «διέταξα κάποιαν γυναῖκα διὰ νὰ σὲ τρέφῃ», αὐτὸς ἦτο ποὺ ἐνήργει διὰ μέσου τοῦ προφήτου), λέγει πρὸς αὐτήν· Νὰ ζημώσῃς πρῶτα δι' ἐμὲ νὰ φάγω καὶ ἔπειτα διὰ τὰ τέκνα σου.[34] D Ἀκούσατε γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἔχετε ἄφθονα πλούτη καὶ δαπανᾶτε τὴν περιουσίαν σας εἰς χίλια ἀνωφελῆ πράγματα, χωρὶς νὰ καταδέχεσθε νὰ δώσετε δύο ὀβολοὺς εἰς τοὺς πτωχούς, οὔτε μετὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν σας, οὔτε νὰ προσφέρετε κάτι εἰς κάποιον ἄνδρα ἐνάρετον, ὁ ὁποῖος πένεται διὰ τὸν Θεόν. Αὐτή, ὅμως, ἂν καὶ δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο, παρὰ μίαν φοῦχταν ἀλεῦρι, καὶ ἐπρόκειτο σιγὰ - σιγά, σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν της σκέψιν, νὰ ἴδῃ τὰ παιδιά της νὰ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πεῖναν, ὅταν ἤκουσεν ἀπὸ τὸν προφήτην· νὰ ζυμώσῃς πρῶτα νὰ φάγω ἐγὼ καὶ ὕστερα διὰ τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὰ τέκνα σου, δὲν ἐδίστασεν οὔτε ἠδιαφόρησεν, E ἀλλ' ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν,[35] διδάσκουσα ὅλους μας νὰ προτιμῶμεν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας ἀνάπαυσιν καὶ ἀκόμη νὰ μὴ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰ κέρδη ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν καλὰ ὅτι μεγάλη ἀνταμοιβὴ θὰ μᾶς δοθῇ δι' αὐτάς.

Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι αὐτὴ ἡ χήρα, μὲ τὸ νὰ προσφέρῃ ὀλίγον ἀλεῦρι καὶ λάδι, ἀπέκτησεν ἕνα ἀνεξάντλητον ἁλώνι. Διότι ὕστερα ἀπὸ τὴν διατροφὴν τοῦ προφήτου, οὔτε ἡ φοῦχτα τοῦ ἀλεύρου οὔτε τὸ δοχεῖον τοῦ ἐλαίου ἐξηντλοῦντο, καθ' ἣν στιγμὴν ὅλη ἡ χώρα ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πεῖναν. Καὶ τὸ περισσότερον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον εἶναι ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην πλέον νὰ κοπιάζῃ, 433 A ἀλλὰ συνέχεια εἶχεν ἕτοιμον τὸ ἀλεῦρι καὶ τὸ λάδι, χωρὶς νὰ χρειάζεται οὔτε τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, οὔτε τὴν

34. Πρβλ. ἔ. ἀ. στ. 13.
35. Πρβλ. ἔ. ἀ. στ. 15.

βοήθειαν τῶν βοδιῶν διὰ τὸ ὄργωμα, οὔτε καμμίαν ἄλλην φροντίδα, ἀλλὰ ἠμποροῦσε νὰ τὰ ἔχῃ ὅλα κατὰ τρόπον ποὺ ὑπερέβαινε τὴν φυσικὴν τάξιν. Καὶ ἐνῷ ὁ βασιλεύς, ποὺ ἐφόρει τὸ στέμμα τῆς ἐξουσίας, εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ τὴν πεῖναν, ἡ χήρα ἡ πτωχή, ποὺ ἐστερεῖτο τῶν πάντων, εὑρίσκετο εἰς συνεχῆ εὐπορίαν, ἐπειδὴ ὑπεδέχθη τὸν προφήτην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Ἐκεῖνος, ποὺ ὑποδέχεται καὶ ὑποστηρίζει καὶ συντρέχει κάποιον, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι προφήτης, θὰ λάβῃ τὴν ἰδίαν ἀνταμοιβήν, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ προφήτης».[36] Εἶδες χθὲς ποίας ἀμοιβὰς ἠξιώθη νὰ λάβῃ ὁ πατριάρχης, B ἐπειδὴ ἔκανε πλουσίαν καὶ μὲ μεγάλην θερμότητα τὴν φιλοξενίαν, κύτταξε τώρα ὅτι καὶ αὐτὴ χήρα ἀπὸ τὴν Σιδῶνα ἀπέκτησε ἀμέσως ἀνυπολόγιστον πλοῦτον. Διότι ἡ γλῶσσα τοῦ προφήτου, ἡ ὁποία ἐσφράγισε τὸν οὐρανόν, αὐτὴ ἔκανε νὰ πολλαπλασιάζεται ἡ φούχτα τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ ὀλίγον λάδι τοῦ δοχείου.

Αὐτὴν ἂς μιμηθῶμεν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Ἐγώ, βέβαια, ἤθελα νὰ σᾶς ὁδηγήσω εἰς τὸν ζῆλον τοῦ προφήτου καὶ τὴν μίμησιν τῆς ἀρετῆς ἐκείνου, ἀλλ' ἐπειδὴ σᾶς φαίνεται δύσκολον αὐτό, μολονότι καὶ ἐκεῖνος ἦτο ἄνθρωπος καὶ ἔφερε σάρκα σὰν καὶ μᾶς C καὶ εἶχε τὴν ἰδίαν μὲ ἡμᾶς φύσιν, ἐπειδὴ ὅμως ἔκανεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν μὲ προθυμίαν καὶ ἐδιάλεξε τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, κατέστη ἄξιος νὰ δεχθῇ τὴν ἐξ οὐρανοῦ χάριν καὶ βοήθειαν, δι' αὐτὸ τώρα, ἐὰν θὰ μιμηθῶμεν τὴν γυναῖκα αὐτήν, θὰ ἠμπορέσωμεν βαθμιαίως νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ μιμηθῶμεν καὶ τὸν προφήτην αὐτόν. Συνεπῶς, ἂς μιμηθῶμεν τὴν φιλοξενίαν αὐτῆς καὶ κανένας πλέον νὰ μὴ προβάλλῃ σὰν δικαιολογίαν τῆς ἀφιλοξένου συμπεριφορᾶς του τὴν πενίαν. Διότι, ἐὰν κάποιος εἶναι πτωχός, δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι πτωχότερος ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶχε τροφὴν μόνον διὰ μίαν ἡμέραν καί, ὅμως, δὲν ἔδειξε δισταγμὸν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς αἰτήσεως τοῦ δικαίου, ἀλλά, ἀφοῦ ἔδειξε μεγάλην προθυμίαν, γρήγορα ἔλαβε καὶ τὴν ἀνταμοιβήν. Βέβαια, αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι τὰ ὅσα δίδει ὁ Θεός. D Δηλαδή, ἀντὶ μικρῶν προσφορῶν συνηθίζει νὰ ἀνταποδίδῃ μεγάλα ἀγαθά. Διότι, πές μου, μήπως ἔδωσε τόσα, ὅσα ἔλαβεν; Ὄχι βέβαια. Ἀλλὰ ὁ Κύριός μας συνήθως προσέχει ὄχι τὴν ποσότητα, ἀλλὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς διαθέσεως καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τὰ μικρὰ θεωροῦνται μεγάλα καὶ πολλὰς φορὰς αἱ μεγάλαι προσφοραὶ δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, ὅταν δὲν δίδωνται μὲ χαρωπὴν καὶ πρόθυμον διάθεσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ χήρα ἐκείνη, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸ Εὐαγγέλιον,[37] ἐνῷ πολλοὶ ἄνθρωποι πολλὰ ἔρριπτον χρήματα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ ναοῦ, ἐν τούτοις τοὺς ἐνίκησεν ὅλους, ἂν καὶ ἔρριψε δύο λεπτά, ὄχι διότι ἔβαλε περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ διότι ἔδειξε πλουσίαν διάθεσιν νὰ προσφέρῃ. Πραγματικά, ὅλοι οἱ ἄλλοι, λέγει, E ἔκαναν τὴν ἐλεημοσύνην μὲ ὅ,τι τοὺς ἐπερίσσευεν, ἐνῷ αὐτὴ ἔδωσεν ὅσα εἶχεν, δηλαδή, προσέφερεν ὅλα τὰ χρήματά της.

Οἱ ἄνδρες ἂς μιμηθῶμεν καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ἂς μὴ φανῶμεν κατώτεροι ἀπὸ αὐτάς, ἀλλὰ νὰ φροντίσωμεν νὰ μὴ ἐξοδεύωμεν ὅλην μας τὴν περιουσίαν διὰ τὴν ἰδικήν μας ἱκανοποίησιν καὶ ἀπόλαυσιν, μὰ νὰ ἐνδιαφερώμεθα πολὺ διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην καὶ μάλιστα νὰ πράττωμεν αὐτὸ μὲ προθυμίαν καὶ εὐχαρίστησιν. 434 A Διότι καὶ ὁ γεωργός, ὅταν σκορπᾷ εἰς τὴν γῆν τοὺς σπόρους δὲν τὸ κάνει μὲ δυσαρέσκειαν, ἀλλὰ μὲ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νομίζει ὅτι βλέπει τὰ δεμάτια μὲ τὰ στάχυα καὶ ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν ἀφήνει τοὺς σπόρους νὰ πέσουν εἰς τὴν γῆν.

Καὶ σύ, λοιπόν, ἀγαπητέ μου, νὰ μὴ βλέπῃς μόνον τὸν λαμβάνοντα οὔτε τὴν γινομένην δαπάνην, ἀλλὰ συλλογίσου ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι ὁρατός, ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν προσφοράν σου, ἀλλ' εἶναι ἄλλος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ σὰν δωρεὰν ποὺ γίνεται πρὸς τὸν ἴδιον, ὅ,τι δίδεις εἰς τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, καὶ μάλιστα δὲν εἶναι κάποιος τυχαῖος, ἀλλ' ὁ Κύριος τοῦ σύμπαντος, ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων, ὁ ποιητὴς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καί, ἀκόμη, σκέψου ὅτι ἡ δαπάνη αὐτὴ μεταβάλλεται εἰς ἰδικόν σου ἔσοδον καὶ ὄχι μόνον δὲν ὀλιγοστεύει τὴν περιουσίαν σου, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν πολλαπλασιάζει, ἐὰν ἐσὺ κάνῃς τὴν προσφοράν σου μὲ πίστιν καὶ χαρωπὴν προθυμίαν. Μά, θὰ ἀναφέρω καὶ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀγαθῶν. Μαζὶ μὲ τὸ ἔσοδον, ποὺ ἀποκτᾶς, ἀπὸ τὴν δαπάνην αὐτὴν ποὺ κάνεις, σοῦ συγχωροῦνται καὶ αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ποῖον

36. Ματθ. 10, 41.

37. Πρβλ. Λουκ. 21, 1 - 4.

ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ γεγονὸς αὐτό; **B** Ἐάν, λοιπόν, ἐπιθυμῶμεν νὰ μάθωμεν τὸν τρόπον νὰ ἀποκτῶμεν τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν νὰ εὕρωμεν καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἂς ἀδειάζωμεν τὰ ὑπάρχοντά μας εἰς τὰ χέρια τῶν πτωχῶν, ἂς τὰ ἀποστείλωμεν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου οὔτε κλέπτης οὔτε λῃστὴς οὔτε διαρρήκτης οὔτε τοῦ δούλου ἡ κακουργία οὔτε τίποτε ἄλλο θὰ ἠμπορέσῃ νὰ βλάψῃ τὰ πλούτη μας. Διότι ὁ τόπος ἐκεῖνος (ὁ οὐρανὸς) εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ παρομοίας ζημίας. Μόνον ποὺ δὲν πρέπει νὰ πράττωμεν αὐτὸ μὲ κίνητρον τὴν κενοδοξίαν, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολάς, ποὺ μᾶς ἔδωσεν ὁ Κύριος, ὥστε νὰ μὴ δοξασθῶμεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, **C** ἀλλὰ νὰ ἐπαινεθῶμεν ἀπὸ τὸν κοινόν μας Κύριον, διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν καὶ τὴν δαπάνην καὶ χάσωμεν καὶ τὸ κέρδος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι ἀπρόσβλητος ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ἐπιθέσεις ὁ πλοῦτος ποὺ μετατίθεται εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ μέσου τῶν χειρῶν τῶν πτωχῶν, ἔτσι, ὅμως, καταστρέφεται ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν μόνον. Καὶ ὅ,τι εἶναι ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ὁ σκόρος καὶ τὸ σκουλήκι διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐνδυμάτων σου, τὸ ἴδιον εἶναι καὶ ἡ κενοδοξία διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον συγκεντρώνεις, ὅταν κάνῃς ἐλεημοσύνην.

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, ὄχι μόνον νὰ κάνωμεν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ νὰ τὴν κάνωμεν ὅπως πρέπει, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν μεγάλα ἀγαθά, ἀντὶ τῶν ὀλίγων ποὺ προσφέρομεν, ἀντὶ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα, **D** ἀντὶ τῶν προσωρινῶν τὰ αἰώνια καὶ μαζὶ μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν μας καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν. Τὰ ὁποῖα μακάρι νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μας μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα συγχρόνως, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

«ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ», ΛΕΓΕΙ, «ΕΦΘΑΣΑΝ ΟΙ ΔΥΟ ΑΓΓΕΛΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΣΟΔΟΜΑ».[1]

434 **E** Σὰν ἕνα ἀνθισμένον λειβάδι, ποὺ στολίζεται μὲ διάφορα καὶ ποικίλα ἄνθη, ἔτσι καὶ ἡ θεία Γραφὴ μᾶς παρουσιάζει τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων, ὄχι διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν δι' ὀλίγον χρόνον τὴν εὐωδίαν ὅπως εἰς τὰ ἄνθη, ἀλλὰ διὰ νὰ ὠφελούμεθα συνεχῶς ἀπὸ αὐτάς. Διότι ἐκεῖ ἁπλῶς συλλέγομεν μὲ τὰ χέρια μας τὰ ἄνθη καὶ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον μαραίνονται καὶ χάνουν τὴν ὀμορφιάν των. Ἐδῶ, ὅμως, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ἀλλ' ὅταν διὰ τῆς ἀκοῆς δεχθῶμεν τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων 435 **A** καὶ τὰς ἐντυπώσωμεν εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας μας, ἠμποροῦμεν νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὴν εὐωδίαν αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν ζωήν μας, ἐάν, βέβαια, τὸ θέλωμεν. Ἐλᾶτε, λοιπόν, ἀφοῦ αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ εὐωδία τῶν ἁγίων ποὺ περιέχονται εἰς τὴν θείαν Γραφήν, ἂς προσπαθήσωμεν σήμερον νὰ γνωρίσωμεν τὴν εὐωδίαν τοῦ Λώτ, διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν ἀκριβῶς ὅτι ἡ συναναστροφὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ μὲ τὸν πατριάρχην τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς καὶ ὅτι καὶ αὐτός, μιμούμενος τὸν πατριάρχην, ἀπεδείκνυε τὴν φιλοξενίαν του διὰ τῶν ἔργων.

Μά, διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερος ὁ λόγος, ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τῆς Γραφῆς· «Κατὰ τὸ ἑσπέρας», λέγει, «ἔφθασαν οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα». **B** Διὰ ποῖον λόγον ἤρχισε τοιουτοτρόπως τὴν διήγησιν, δηλαδὴ «κατὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασαν οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα»; Ἐπειδὴ μετὰ τὴν φιλοξενίαν τοῦ πατριάρχου

1. Γεν. 19, 1. Ὁ Θεός, ὁ Ἀβραὰμ καὶ οἱ δύο ἄγγελοι ἔφυγαν μαζὶ ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ μέχρις ἑνὸς σημείου συνεβάδισαν. Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ δύο ἄγγελοι προχωροῦν καὶ φθάνουν εἰς τὰ Σόδομα, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἵστανται εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὅπου ἔλαβον χώραν τὰ ἐν τοῖς στίχοις 23-33 τοῦ 18 κεφαλαίου διαλαμβανόμενα. Μετὰ τὴν συνομιλίαν αὐτὴν ὁ Θεὸς καὶ ὁ Ἀβραὰμ χωρίζονται, ὅρα 18, 33. (Πρβλ. Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ἔ. ἀ. σελ. 149).

καὶ τὴν ἀναχώρησίν των ἀπὸ τὴν σκηνήν του, ὁ μὲν στοργικὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεός, μιμούμενος τὴν ἰδικήν του ἀγαθότητα καὶ ἐμφανισθεὶς μὲ τὴν μορφὴν ἀνθρώπου τότε, παρέμεινε καὶ συνεζήτει μὲ τὸν πατριάρχην, ἐπιθυμῶν νὰ διδάξῃ εἰς ὅλους μας καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἰδικῆς του μακροθυμίας καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατριάρχου, ἐνῷ οἱ ἄγγελοι κατηυθύνθησαν πρὸς τὰ Σόδομα, δι' αὐτὸ ἡ Γραφή, συνεχίζουσα τὴν διήγησίν της κατὰ λογικὴν σειράν, μᾶς λέγει σήμερα· «Κατὰ τὸ ἑσπέρας ἔφθασαν οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα», C διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἐντολὴν ποὺ ἔλαβον.[2] Καὶ πρόσεξε τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν παρατηρητικότητα τῆς Γραφῆς, ὅτι, δηλαδή, μᾶς ἐσημείωσε καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀφίξεώς των. Διότι λέγει «κατὰ τὸ ἑσπέρας». Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐφανέρωσε καὶ τὴν ὥραν; Καὶ διατί ἔφθασαν κατὰ τὸ βράδυ; Διὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τὸ μέγεθος τῆς φιλοξενίας τοῦ Λώτ. Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς ὁ πατριάρχης κατὰ τὸ μεσημέρι ἐκάθητο καὶ παρετήρει τοὺς διαβάτας καὶ εἶχεν ὡς ἀπασχόλησιν νὰ προσκαλῇ αὐτοὺς πρὸς φιλοξενίαν καὶ ἔτρεχε καὶ μὲ μεγάλην χαρὰν ὑπεδέχετο τοὺς ὁδοιπόρους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ δίκαιος Λώτ, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν κακότητα τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων καὶ τὴν ἀφιλόξενον αὐτῶν διάθεσιν, δὲν ἄφηνεν, οὔτε τὴν ὥραν τῆς νύκτας, D ἀλλὰ περίμενε μέχρις αὐτὴν τὴν ὥραν, μήπως τοῦ διαφύγῃ κανένας θησαυρός, ἀλλὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ κόψῃ καὶ τὸν καρπὸν ποὺ προσφέρει ἡ φιλοξενία. Ἀξίζει, πραγματικά, νὰ δοκιμάσῃ κανεὶς μεγάλον θαυμασμὸν διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀνδρός, διότι μολονότι ἔζη μεταξὺ τόσων ἁμαρτωλῶν, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐκυρίευσεν ἡ ἀδιαφορία, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἐνάρετος καθίστατο. Καὶ ἐνῷ ὅλοι, ὅπως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ, ἐβάδιζαν μὲ κατεύθυνσιν τὸν κρημνόν, αὐτὸς μόνος μεταξὺ τόσου πλήθους ἐβάδιζε τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ποῦ εἶναι τώρα οἱ ὑποστηρίζοντες ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν κανεὶς νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἀρετήν του, ὅταν εὑρίσκεται μέσα εἰς τὴν πόλιν, E ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ νὰ ζῇ εἰς τὰ βουνά, καὶ ἀκόμη (ὑποστηρίζουν) ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐνάρετος ὁποῖος διοικεῖ τὸ σπίτι του, ἔχει γυναῖκα καὶ φροντίζει διὰ τὰ παιδιά του καὶ τοὺς δούλους του; Ἂς ἴδουν, λοιπόν, τὸν δίκαιον αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶχε γυναῖκα, παιδιά, δούλους, ἔζη εἰς τὴν πόλιν καὶ μάλιστα ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ τόσους πονηροὺς καὶ ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅμως ἀκτινοβολεῖ, σὰν σπινθὴρ μέσα εἰς τὸ πέλαγος καὶ ὄχι μόνον δὲν σβήνει τελείως, ἀλλὰ καὶ περισσότερον φῶς ἐκπέμπει. Καὶ τὰ λέγω αὐτά, ὄχι διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν ἀναχώρησιν ἀπὸ τὰς πόλεις καὶ νὰ ἀπαγορεύσω τὴν διαμονὴν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς ἐρήμους, 436 A ἀλλ' ἐπειδὴ θέλω νὰ ἀποδείξω ὅτι εἰς ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ προσέχῃ καὶ νὰ ἀγρυπνῇ κανένα ἀπὸ τὰ παραπάνω δὲν τοῦ γίνεται ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀρετήν. Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς τὸν ῥάθυμον καὶ τὸν ἀδιάφορον δὲν ἠμπορεῖ καθόλου νὰ τὸν ὠφελήσῃ ἡ ἔρημος, διότι τὴν ἀρετὴν δὲν εἶναι ὁ τόπος ποὺ τὴν δημιουργεῖ, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ χαρακτήρ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ τὸν προσεκτικὸν καὶ τὸν ἄγρυπνον δὲν ἠμπορεῖ καθόλου νὰ τὸν βλάψῃ τὸ γεγονὸς ὅτι κατοικεῖ μέσα εἰς τὴν πόλιν. Καὶ δι' αὐτὸ ἤθελα, ὅπως ὁ μακάριος αὐτός, νὰ κατοικοῦν οἱ ἐνάρετοι κυρίως μέσα εἰς τὰς πόλεις, διὰ νὰ χρησιμεύουν σὰν ζυμάρι διὰ τοὺς ἄλλους καὶ πολλοὺς νὰ προσελκύουν εἰς μίμησίν των. Μά, ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι δύσκολον, ἂς γίνῃ ἔστω καὶ ἐκεῖνο. B «Διότι περνᾷ καὶ φεύγει πλέον διαρκῶς σὰν σκιὰ τὸ ἐξωτερικὸν φαινόμενον τοῦ κόσμου αὐτοῦ»[3] καὶ εἶναι σύντομος ἡ παροῦσα ζωή, καὶ ἐὰν τώρα, ποὺ εὑρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ σκάφος τοῦ ἀγῶνος, δὲν ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ δὲν προσπαθήσωμεν νὰ διαφύγωμεν τὰ δίκτυα τῆς κακίας, ἀργότερα ἄσκοπα θὰ κατηγορήσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὅταν πλέον δὲν θὰ ὑπάρχῃ καμμία ὠφέλεια ἀπὸ τὴν μετάνοιαν. Δι' ὅσον χρόνον εὑρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν εἶναι δυνατόν, ὅταν μετανοήσωμεν, νὰ ἐπωφεληθῶμεν τοῦ κέρδους, ποὺ δίδει ἡ μετάνοια, καί, ἀφοῦ ἀποπλύνωμεν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά μας, νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου, C ἐνῷ, ἐὰν χάσωμεν τὸν παρόντα χρόνον καὶ ἀποθάνωμεν εἰς ἀνύποπτον χρόνον, καὶ τότε μετανοήσωμεν, δὲν θὰ ἔχωμεν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν μετάνοιαν αὐτήν. Καὶ διὰ νὰ τὸ καταλάβῃς αὐτό, ἄκουσε τὸν προφήτην ποὺ λέγει· «Καθ' ὅσον εἰς τὸν Ἅδην δὲν θὰ ψάλλῃ κανένας τὸ ὄνομά σου».[4] Καὶ πάλιν· «Διότι ἀπὸ τὸν θάνατον οὔτε ὁ ἀδελφός των δὲν δύναται νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ. Θὰ τοὺς σώ-

2. Πρβλ. σημείωσιν 1 τῆς παρούσης ὁμιλίας.

3. Α' Κορινθ. 7, 31.
4. Ψαλμ. 6, 6.

ση ἄλλος ἄνθρωπος;»[5] Κανένας λοιπόν, λέγει, δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ, ὁ ὁποῖος θὰ σώση αὐτὸν ποὺ τὸν ἔχει προδώσει ἡ ἀδιαφορία του, οὔτε καὶ ἂν εἶναι ἀδελφός, πατέρας ἢ μητέρα. Μά, διατί λέγω ἀδελφός, πατέρας ἢ μητέρα; Ἀφοῦ οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ δίκαιοι, ποὺ τότε θὰ ἔχουν μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ μᾶς βοηθήσουν, ἐὰν τώρα ἀδιαφορήσωμεν. **D** Διότι ἐὰν παρουσιασθοῦν, λέγει, ὁ Νῶε, ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Δανιήλ, δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ διασώσουν τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας των.[6] Κύτταξε τὸ μέγεθος τῆς ἀπειλῆς καὶ ποίους δικαίους ἀνέφερεν, ἐπειδὴ αὐτοὶ κατὰ καιροὺς ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ σωθοῦν καὶ ἄλλοι. Δηλαδή, ὁ μὲν Νῶε ἔσωσε τὴν γυναῖκά του καὶ τὰ τέκνα του, ὅταν συνέβη ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος κατακλυσμός, ὁ δὲ Ἰὼβ ὁμοίως συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ σωθοῦν ἄλλοι καὶ ὁ Δανιὴλ πολλοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὅταν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος ἐζήτει ὅ,τι ὑπερέβαινε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν **E** καὶ ἐπεδίωκε νὰ φονεύση τοὺς Χαλδαίους, τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Γαζαρηνούς.

Ὥστε, διὰ νὰ μὴ σχηματίσωμεν τὴν γνώμην ὅτι καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν θὰ συμβαίνουν παρόμοια περιστατικὰ καὶ οἱ ἐνάρεται καὶ οἱ ἔχοντες παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ θὰ ἠμπορέσουν νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν κόλασιν τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους των, οἱ ὁποῖοι ἐδῶ εἰς τὴν γῆν ζοῦν μὲ πλήρη ἀδιαφορίαν, δι' αὐτὸ μᾶς ἀνέφερε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους, διὰ νὰ αὐξήση τὸν φόβον μας καὶ νὰ μᾶς διδάξη ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν πρέπει νὰ στηρίζωμεν τὴν σωτηρίαν μας εἰς τὴν προσωπικήν μας εὐσέβειαν καὶ ὄχι νὰ καυχώμεθα διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν προγόνων μας, ὅταν ἡμεῖς ζῶμεν μέσα εἰς τὴν κακίαν, οὔτε νὰ ἐλπίζωμεν εἰς ἄλλο τίποτε, παρὰ μόνον ἕνα πρᾶγμα νὰ φροντίζωμεν. Ὅταν, δηλαδή, ἔχωμεν ἐναρέτους προγόνους, πρέπει νὰ μιμούμεθα τὴν ἀρετήν των, 437 **A** ἐνῷ, ὅταν συμβαίνη τὸ ἀντίθετον καὶ καταγώμεθα ἀπὸ φαύλους προγόνους, νὰ μὴ νομίζωμεν ὅτι ἡ καταγωγὴ αὐτὴ μᾶς βλάπτει, ἀλλὰ νὰ ριπτώμεθα εἰς τοὺς κόπους ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετή, διότι καμμίαν ζημίαν δὲν προκαλεῖ ἡ ἁμαρτωλότης τῶν προγόνων μας. Πραγματικά, ὁ καθένας στεφανώνεται ἢ καταδικάζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πράξεών του, ὅπως καθαρὰ τὸ λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος·

5. Ψαλμ. 48, 8.
6. Πρβλ. Ἰεζ. 14, 20.

«Διὰ νὰ ἀπολαύση ὁ καθένας μας ἐκεῖνα ποὺ ἔκανε μὲ τὸ σῶμα, ἀναλόγως τῶν ὅσων ἔπραξεν εἴτε ἀγαθὸν εἶναι τὸ σύνολον τῶν πράξεών του, εἴτε κακόν».[7] Καὶ πάλιν προσθέτει· «Ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώση εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του».[8]

Ἀφοῦ, λοιπόν, γνωρίζομεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ κοντά μας τὴν ἀδιαφορίαν, ἂς φροντίσωμεν καὶ ἂς ἐνδιαφερθῶμεν ἰδιαίτερα διὰ τὴν ἀρετήν. **B** Καὶ ὅσον εὑρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὸ σκάμμα τῶν ἀγώνων[9] καὶ προτοῦ νὰ διαλυθῇ τὸ θέατρον,[10] ἂς φροντίσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ὥστε, ἀφοῦ ζήσωμεν ἐνάρετα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συντόμου ἐπιγείου παραμονῆς μας, νὰ λάβωμεν τὰς ἀμοιβὰς τῆς εὐσεβείας μας κατὰ τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ δίκαιος Λώτ, ὁ ὁποῖος μολονότι ἐκατοικοῦσεν ἀνάμεσα εἰς τόσον ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν εἶχε κανένα συνεργὸν εἰς τὴν ἀρετήν του, ἀλλὰ τοὺς ἔβλεπε ὅλους νὰ τὸν χλευάζουν καὶ νὰ τὸν περιπαίζουν, ἐν τούτοις ὄχι μόνον δὲν ἔγινεν ὀκνηρότερος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τόσον διεκρίθη εἰς αὐτήν, ὥστε κατέστη ἄξιος νὰ φιλοξενήση καὶ ἀγγέλους ἀκόμη καὶ ἐνῷ ὅλοι ὑφίσταντο ὁλοκληρωτικὴν καταστροφήν, **C** μόνον αὐτὸς καὶ αἱ θυγατέρες του διέφυγαν τὴν ἐπιβληθεῖσαν τιμωρίαν.

Ἀλλ' ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς διηγήσεως. «Κατὰ τὸ ἑσπέρας», λέγει, «ἔφθασαν οἱ δύο ἄγγελοι εἰς τὰ Σόδομα». Ἡ ὥρα τῆς ἀφίξεως τῶν ἀγγέλων μᾶς ἀποδεικνύει κυρίως τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἂν καὶ εἶχε νυκτώσει, περίμενε καὶ δὲν ἄφησε τὸ πόστο του.[11] Ἐπειδή, δηλαδή, ἐγνώριζε τὴν ὠφέλειαν ποὺ προσφέρει ἡ φιλοξενία, δι' αὐτό, ἐπιθυμῶν νὰ ἀποκτήση τὸν πλοῦτον αὐτόν, ἐπέμενε νὰ περιμένη καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὸν τόπον, μολονότι εἶχε τελειώσει ἡ ἡμέρα. Διότι τέτοια εἶναι ἡ θερμὴ καὶ ἄγρυπνος ψυχή. **D** Δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τυχαῖα κωλύματα νὰ ἀπο-

7. Β' Κορινθ. 5, 10.
8. Ρωμ. 2, 6.
9. Μεταφορικῶς ἐνταῦθα ὀνομάζει ὁ Χρυσόστομος τὴν ἐπίγειον ζωὴν σκάμμα, δεδομένου ὅτι ὁ Χριστιανὸς εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ ἑτοιμότητα καὶ διεξάγει σκληρὸν ἀγῶνα.
10. Νὰ ἀποθάνωμεν, δηλαδή.
11. «Ὁ Λὼτ ἐκάθητο εἰς τὴν πόλιν τῶν Σοδόμων» διὰ νὰ εὕρῃ κάποιον πρὸς φιλοξενίαν. Πρβλ. Γεν. 19, 1.

δείξῃ τὴν ἀρετήν της, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ τὰ ἐμπόδια αὐτὰ διὰ νὰ φθάσῃ ὑψηλότερα εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἠθικῆς τελειότητος καὶ ἀνάπτει μεγαλυτέραν τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἀρετῆς. «Ὅταν τοὺς εἶδεν», λέγει, «ἠγέρθη καὶ μετέβη πρὸς συνάντησίν των».[12] Ἄς τὸ ἀκούσουν αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ φέρονται μὲ μεγάλην σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν καὶ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὰς ἔρχονται καὶ παρακαλοῦν θερμὰ νὰ τοὺς φιλοξενήσωμεν καὶ ἐπιμένουν πρὸς τοῦτο δακρύζοντες. Διότι κύτταξε τὸν δίκαιον αὐτόν, ὅτι δὲν ἀνέμενε νὰ ὑπάγουν ἐκεῖνοι πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅπως ὁ πατριάρχης, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ποῖοι ἦσαν οἱ πλησιάζοντες E καὶ θεωρῶν αὐτοὺς σὰν κάποιους ἁπλοὺς ὁδοιπόρους, μόλις τοὺς εἶδε, σχεδόν, ἐσκίρτησε καὶ ἐγέμισεν ἀπὸ χαρὰν μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐπέτυχε τὸ θήραμα καὶ δὲν ἔχασεν ὅ,τι ἐπεδίωκεν. «Ὅταν τοὺς εἶδε», λέγει, ἠγέρθη καὶ μετέβη πρὸς συνάντησίν των καὶ τοὺς προσεκύνησε μέχρις ἐδάφους».[13] Ηὐχαρίστησεν τὸν Θεόν, διότι τὸν ἠξίωσε νὰ ὑποδεχθῇ τοὺς ὁδοιπόρους. Κύτταξε τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς του. Ἐθεώρησε μεγάλην εὐεργεσίαν σταλεῖσαν ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ γεγονὸς ὅτι συνήντησε τοὺς ξένους ἄνδρας καὶ τοῦ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν πόθον τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν.

Μὴ μοῦ προβάλλῃς τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἦσαν ἄγγελοι. Ἀλλὰ ἐκεῖνο σκέψου μόνον, ὅτι ὁ δίκαιος δὲν τὸ ἐγνώριζεν ἀκόμη αὐτό, ἀλλὰ τοὺς ὑπεδέχθη σὰν νὰ ὑπεδέχετο ἀγνώστους περαστικούς. 436 A «Καὶ εἶπε. Κύριοι, ἰδού, περάσετε εἰς τὸ σπίτι τοῦ δούλου σας, διανυκτερεύσατε πλησίον μου, πλύνατε τοὺς πόδας σας καὶ ἐγερθέντες τὴν πρωΐαν συνεχίσατε τὴν πορείαν σας».[14] Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ φανερώσουν τὴν ἀρετὴν ποὺ ἐκρύπτετο εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου. Διότι τί νὰ θαυμάσῃ κανένας, τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην ἢ τὴν θερμότητα καὶ τὴν προθυμίαν ποὺ εἶχε διὰ τὴν φιλοξενίαν; «Ἰδού», λέγει, «περάσετε, Κύριοι, εἰς τὸ σπίτι τοῦ δούλου σας». Ἐκείνους ὀνομάζει κυρίους καὶ τὸν ἑαυτόν του δοῦλόν των. Ἄς ἀκούσωμεν, ἀγαπητοί μου, τοὺς λόγους αὐτοὺς μὲ προσοχὴν καὶ ἂς διδαχθῶμεν νὰ πράττωμεν καὶ

12. Γεν. 18, 1.
13. Ἔ. ἀ.
14. Ἔ. ἀ. στ. 3.

ἡμεῖς τὰ ἴδια. Ὁ ἔνδοξος, ὁ πασίγνωστος, B ὁ πλουσιώτατος, ὁ οἰκοδεσπότης, ὀνομάζει Κυρίους τοὺς ὁδοιπόρους, τοὺς ξένους, τοὺς ἀγνώστους, τοὺς ἀσήμους κατὰ τὴν ἐμφάνισιν, τοὺς περαστικούς, τοὺς μὴ ἔχοντας καμμίαν σχέσιν μαζί του, καὶ λέγει· «Περάσετε εἰς τὸ σπίτι τοῦ δούλου σας καὶ διανυκτερεύσατε πλησίον μου». Διότι σᾶς ἔπιασε, λέγει, ἡ νύκτα. Ἀκούσατέ μου, ξεκουρασθῆτε ἀπὸ τὸν κόπον τῆς ἡμέρας, μὲ τὸ νὰ διανυκτερεύσετε εἰς τὸ σπίτι τοῦ δούλου σας. Ἐξ ἄλλου, μήπως, λέγει, σᾶς ὑπόσχομαι τίποτε τὸ σπουδαῖον; Ἁπλῶς, «πλύνατε τοὺς πόδας σας», ποὺ εἶναι κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν, «καὶ ἐγερθέντες τὴν πρωΐαν συνεχίσατε τὴν πορείαν σας». C Κάνετέ μου αὐτὴν τὴν χάριν καὶ μὴ ἀρνηθῆτε τὴν πρόσκλησίν μου. «Ἐκεῖνοι», λέγει ἡ Γραφή, «ἀπήντησαν. Ὄχι. Εἰς τὴν πλατεῖαν εἰς τὸ ὕπαιθρον θὰ διανυκτερεύσωμεν».[15] Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν τόσον θερμὴν πρόσκλησίν του, ὅταν τοὺς εἶδε νὰ ἀρνοῦνται, δὲν ἠδιαφόρησεν, οὔτε παρητήθη τοῦ σκοποῦ του, οὔτε ἔπαθεν ὅ,τι παθαίνομεν ἡμεῖς πολλὰς φοράς, οἱ ὁποῖοι, ὅταν θελήσωμεν νὰ προτρέψωμεν κάποιον εἰς κάτι, μόλις τὸν εἴδομεν νὰ ἀρνῆται ὀλίγον, ἀμέσως παραιτούμεθα τῆς προσπαθείας μας. Αἰτία δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν τὸ κάνομεν αὐτὸ μὲ θέρμην καὶ πόθον, ἀλλ' ἐπὶ πλέον πιστεύομεν ὅτι ἔχομεν ἱκανοποιητικὴν δικαιολογίαν D μὲ τὸ νὰ λέγωμεν ὅτι ἐκάναμεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἡμᾶς.

Μά, τί λέγεις ὅτι ἔκανες τὸ καθῆκον σου; Σοῦ ξέφυγε τὸ θήραμα, ἔχασες τὸν θησαυρὸν καὶ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ἔκανες ὅ,τι ἔπρεπεν; Τότε μόνον θὰ εἶχες κάνει ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἐσέ, ἐὰν δὲν ἔρριπτες τὸν θησαυρὸν ἀπὸ τὰ χέρια σου, ἐὰν δὲν ἔχανες τὸ θήραμα, ἐὰν δὲν ἐδείκνυες τὴν ἐπιθυμίαν σου πρὸς φιλοξενίαν μόνον μὲ τὰ λόγια. Μά, ὁ δίκαιος δὲν συμπεριεφέρθη τοιουτοτρόπως. Ἀλλὰ τί ἔκανεν; Ὅταν τοὺς εἶδε ν' ἀρνοῦνται τὴν πρόσκλησίν του καὶ νὰ θέλουν νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατεῖαν, (οἱ ἄγγελοι τὸ ἔκαναν αὐτό, ἐπειδὴ ἐπεθύμουν ν' ἀποκαλύψουν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ ν' ἀποδείξουν εἰς ὅλους E πόσην ἀγάπην εἶχεν αὐτὸς διὰ

15. Ἔ. ἀ. Οἱ ἄγγελοι μὲ τὴν ἀπάντησίν των αὐτὴν δηλώνουν εἰς τὸν [illegible] ὅτι εἶναι ξένοι καὶ ἔτσι τοῦ διεγείρουν ἀκόμη περισσότερον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ, δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον τὰ σημερινὰ ξενοδοχεῖα καὶ χάνια καὶ ἡ ὕπαιθρος ἦτο ὁ συνήθης τόπος διανυκτερεύσεως τῶν ὁδοιπόρων.

τὴν φιλοξενίαν), τότε πλέον δὲν ἀρκεῖται νὰ τοὺς προσκαλῇ διὰ λόγων, ἀλλὰ ἀσκεῖ καὶ πίεσιν ἐπ' αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κερδίζεται διὰ τῆς βίας καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βιάζουν τοὺς ἑαυτούς των τὴν ἁρπάζουν».[16] Διότι ὅπου ὑπάρχει κέρδος πνευματικὸν ἐπιβάλλεται ὁ καταναγκασμὸς καὶ ἡ βία πρέπει νὰ ἐπαινῆται. «Καὶ ὁ Λώτ», λέγει ἡ Γραφή, «ἐπέμενε καὶ ἐπίεζεν αὐτούς».[17] Ἐγὼ νομίζω ὅτι τοὺς ἔσυρεν εἰς τὸ σπίτι του χωρὶς νὰ θέλουν. Ἔπειτα, ὅταν εἶδαν ὅτι ὁ δίκαιος εἶχε λάβει ἀπόφασιν νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ καὶ δὲν παρῃτεῖτο διαφορετικὰ τῆς προσπαθείας του αὐτῆς, ἐὰν δὲν ἐπραγματοποίει τὴν ἐπιθυμίαν του «ὑπεχώρησαν», λέγει, «μετέβησαν πρὸς αὐτὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ σπίτι του. 439 A Καὶ ὁ Λὼτ τοὺς ἔδωσε νὰ πίουν, τοὺς ἔψησε λαγάνες εἰς τὴν φωτιὰν καὶ τοὺς παρέθεσε τραπέζι καὶ ἔφαγαν,[18] προτοῦ νὰ κοιμηθοῦν».[19] Εἶδες καὶ ἐδῶ ὅτι ἡ φιλοξενία δὲν ἔγκειται εἰς τὴν παράθεσιν πολυτελοῦς τραπέζης, ἀλλὰ εἰς τὴν πρόθυμον διάθεσιν πρὸς τοῦτο; Ὅταν, λοιπόν, κατώρθωσε νὰ τοὺς φέρῃ εἰς τὸ σπίτι του, ἀμέσως τοὺς προσφέρει τὴν φιλοξενίαν. Καὶ ἐκεῖνος μὲν προετοιμάζετο νὰ τοὺς περιποιηθῇ καὶ τοὺς προσέφερε νὰ φάγουν καὶ ἀπέδιδε κάθε τιμὴν καὶ ἐξυπηρέτησιν πρὸς τοὺς προσελθόντας, θεωρῶν αὐτοὺς ὅτι εἶναι τίποτε περαστικοὶ ἄνθρωποι. «Οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, οἱ Σοδομῖται, ἀπὸ τοῦ νεωτέρου ἕως τοῦ γεροντοτέρου, ὅλος ὁ λαὸς ταυτοχρόνως, περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν τοῦ Λὼτ καὶ ἱστάμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἐφώναζον πρὸς τὸν Λὼτ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν. B Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι τὸ ἑσπέρας εἰσῆλθον πρὸς σέ; Βγάλε τους ἔξω, ἵνα ἀσελγήσωμεν ἐπ' αὐτῶν».[20] Ἂς μὴ προσπεράσωμεν ἀγαπητοί μου, γρήγορα τὰ λεχθέντα, οὔτε νὰ προσέξωμεν μόνον τὴν μανίαν αὐτῶν, ποὺ δὲν δέχεται συγχώρησιν, ἀλλ' ἂς συλλογισθῶμεν μὲ ποῖον τρόπον ὁ δίκαιος, κατοικῶν ἀνάμεσα εἰς τέτοια διεφθαρμένα θηρία, ἔλαμψεν τόσον καὶ ἔδειξε τόσον μεγάλην ἀρετήν, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν παρανομίαν αὐτῶν, πῶς δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο, πῶς ἠνείχετο νὰ συνομιλῇ μαζί των. Ἐγὼ θὰ σᾶς εἴπω τὸ «πῶς». Ἐπειδὴ ὁ Κύριος τῶν πάντων ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων C τὴν ὑπερβολικὴν πονηρίαν αὐτῶν, ἐπρονόησε ὥστε ὁ δίκαιος αὐτὸς νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ, σὰν ἄριστος ἰατρὸς νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἀσθενείας αὐτῶν. Μολονότι, ὅμως, ἔβλεπεν αὐτοὺς νὰ ἀσθενοῦν ἀθεράπευτα καὶ νὰ μὴ προτίθενται νὰ δεχθοῦν καμμίαν θεραπείαν, ἐν τούτοις οὔτε τότε ἀποχωρεῖ. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ πραγματικὸς ἰατρός. Ὅταν, δηλαδή, ἴδῃ, ὅτι τὰ νοσήματα νικοῦν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην, δὲν παύει καὶ πάλιν νὰ κάνῃ ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ὥστε, ἐὰν μὲν κατορθώσῃ νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, νὰ ἀποδείξῃ τὴν δύναμιν τῆς τέχνης του. Ἐάν, ὅμως, δὲν κατορθώνῃ τίποτε πλέον, ἔχει τὴν ἰσχυροτέραν ἀπολογίαν, ὅτι δὲν παρέλειψε κανένα ἀπὸ τὰ καθήκοντά του. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ὁ δίκαιος, δηλαδή, αὐτός, D ἂν καὶ συναναστρέφετο μὲ αὐτούς, καὶ πάλιν παρέμεινε δίκαιος ἀποδεικνύων τὴν μεγάλην του εὐσέβειαν. Ἐκεῖνοι, ὅμως, δι' αὐτὸ ἦσαν ἀσυγχώρητοι, διότι ὄχι μόνον δὲν ἔπαυσαν νὰ ἁμαρτάνουν, ἀλλὰ κατέστησαν πιὸ ἁμαρτωλοί. Διότι κύτταξε· «Περιεκύκλωσαν», λέγει, «τὴν οἰκίαν τοῦ Λὼτ ἀπὸ τοῦ νεωτέρου ἕως τοῦ γεροντοτέρου, ὅλος ὁ λαὸς ταυτοχρόνως». Μεγίστη εἶναι ἡ συμφωνία τῆς πονηρίας, μεγάλη ἡ ὁρμὴ τῆς κακίας, ἀνέκφραστος τῆς παρανομίας ἡ ὑπερβολή, ἀσυγχώρητος ἡ ἐπιχείρησις. E «Ἀπὸ τοῦ νεωτέρου», λέγει, «ἕως τοῦ γεροντοτέρου». Δὲν ἦσαν μόνον οἱ νέοι, λέγει δηλαδή, ποὺ ἐζήτουν τὰς παρανόμους καὶ ἀσελγεῖς αὐτὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ γεροντότεροι καὶ ὅλος ὁ λαὸς ταυτοχρόνως. Καὶ δὲν ἐντρέποντο τὴν ἀναιδῆ καὶ αἰσχρὰν αὐτὴν ἀπόπειραν, οὔτε ἐσκέπτοντο τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, οὔτε τὸν δίκαιον ἠσχύνοντο, οὔτε ἐσέβοντο τοὺς θεωρουμένους ὡς ξένους, οἱ ὁποῖοι κατέλυσαν ἐδῶ διὰ νὰ φιλοξενηθοῦν ἀπὸ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ χωρὶς νὰ κοκκινίζουν καὶ μὲ γυμνὸν τὸ κεφάλι, ὅπως ἠμπορεῖ κανένας νὰ εἴπῃ, πλησιάζουν ἐκστομίζοντες τὰ λόγια ἐκεῖνα τῆς ἀσελγείας καὶ ἀφοῦ ἐκάλεσαν τὸν δίκαιον ἔλεγαν πρὸς αὐτόν· 440 A «Ποῦ εἶναι οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι τὸ ἑσπέρας εἰσῆλθον πρὸς σέ; Βγάλε τους ἔξω, ἵνα ἀσελγήσωμεν ἐπ' αὐτῶν». Πιστεύω ὅτι ὁ δίκαιος, διὰ τὴν ἐπι-

16. Ματθ. 11, 12.
17. Γεν. 19, 3.
18. Εἰς τὸ κείμενον τῆς Γραφῆς ὑπάρχει τελεία ἐνταῦθα, ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος ἐκλαμβάνει τὴν φράσιν «πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι δέ...», ὡς ἀνήκουσαν νοηματικῶς εἰς τὸν προηγούμενον στίχον 3, καὶ ὄχι εἰς τὸν 4. Πάντως καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ νόημα δὲν ἀλλοιοῦται οὐσιαστικῶς.
19. Γεν. 19, 3 - 4.
20. Ἔ. ἀ. στ. 4 - 5.

χείρησίν των αὐτὴν καὶ τὴν παράνομον πονηρίαν των, περίμενε μέχρι τὴν νύκτα, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς ὁδοιπόρους νὰ πέσῃ εἰς τὰς παγίδας ἐκείνων ἀπὸ ἄγνοιαν. Καὶ ὁ μὲν δίκαιος, ἀποδεικνύων μαζὶ μὲ τὴν φιλοξενίαν του καὶ τὴν ὑπερβολικήν του σωφροσύνην, αὐτὴν τὴν φροντίδα ἔπαιρνεν, ὥστε νὰ ὑποδέχεται ὅλους τοὺς διερχομένους, χωρὶς νὰ τοῦ διαφεύγῃ κανένας, B ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη ἐνόμιζεν ὅτι φιλοξενεῖ ἀνθρώπους καὶ ὄχι ἀγγέλους. Ἐνῷ οἱ παράνομοι ἐκεῖνοι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἔκαναν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔπραττεν ὁ πατριάρχης, ἐτόλμων νὰ ἐπιχειροῦν ἐκείνας τὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ὑπερβαίνουν κάθε ἄλλην κακίαν. Δι' αὐτό, λοιπόν, ἤθελαν νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὴν πλατεῖαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δώσουν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν δίκαιον νὰ ἀποδείξῃ τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν ποὺ εἶχε διὰ νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ διδάξουν αὐτὸν ὅτι δίκαια ἐπρόκειτο νὰ τιμωρηθοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τόσην ὑπερβολὴν ἔπραττον τὴν παρανομίαν.

Ἀλλ' ἂς γνωρίσωμεν, λοιπόν, τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. C «Ὁ Λὼτ» λέγει, ἡ Γραφή, «ἐξῆλθε πρὸς αὐτοὺς ἔξω τῆς θύρας καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν ὄπισθέν του. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς».[21] Κύτταξε ὅτι φοβεῖται ὁ δίκαιος καὶ τρέμει διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ξένων. Πραγματικά, ὄχι μόνον ἔκλεισε τὴν θύραν ὄπισθέν του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν μανίαν καὶ τὴν θρασύτητα αὐτῶν καὶ ὑπωπτεύετο τὴν ἀκολασίαν των, λέγει ἐν συνεχείᾳ πρὸς αὐτούς· «Ἀδελφοί, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ».[22] Ὢ μακροθυμία τοῦ δικαίου, ὢ ὑπερβολικὴ ταπεινοφροσύνη. Αὐτὸ εἶναι πραγματικὴ ἀρετὴ τὸ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς μὲ ἐπιείκειαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Κανένας, βέβαια, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ θεραπεύσουν κάποιον ἄρρωστον καὶ νὰ σωφρονίσουν ἕνα τρελλόν, δὲν κάνει αὐτὸ μὲ ὀργὴν καὶ σκληρότητα. D Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ὀνομάζει ἀδελφοὺς αὐτούς, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ διαπράξουν τὰς παρανομίας αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἐπειδὴ ἐπιδιώκει νὰ τοὺς κάνῃ νὰ αἰσθανθοῦν ἐντροπήν, νὰ ἐγγίσῃ τὴν συνείδησίν των καὶ νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν μιαράν των ἐπιχείρησιν. «Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ», λέγει, «ἀδελφοί, πρέπει νὰ προ-

21. Ἔ. ἀ. στ. 6-7.
22. Ἔ. ἀ. στ. 7.

βῆτε εἰς τὸ κακὸν αὐτό».[23] Νὰ μὴ σκεφθῆτε, λέγει, κάτι παρόμοιον, νὰ μὴ σχεδιάζετε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πονηρᾶς αὐτῆς πράξεως, νὰ μὴ παραβιάζετε τὴν φύσιν, οὔτε νὰ ἐπινοήσετε τὰς ἀνεπιτρέπτους αὐτὰς μίξεις. Μά, ἐὰν θέλετε νὰ καθησυχάσετε τὴν ἔξαρσιν τῆς μανίας σας, ἐγὼ θὰ σᾶς δώσω τὴν δυνατότητα, ὥστε ἡ ἁμαρτία ποὺ τολμᾶτε νὰ καταστῇ πιὸ ἐλαφρά. «Πλησίον μου εὑρίσκονται δύο θυγατέρες ἄγαμοι καὶ παρθένοι».[24] E Δὲν ἔχουν, λέγει, ἀκόμη γνωρίσει ἄνδρα, εἶναι ἄγαμοι, ἀνέπαφοι παρθένοι, εὑρίσκονται εἰς τὴν καταλληλοτέραν στιγμὴν τῆς ἡλικίας των καὶ ἀκτινοβολοῦν ἀπὸ ὡραιότητα. Θὰ σᾶς δώσω αὐτὰς καὶ χρησιμοποιήσατε αὐτάς, ὅπως σᾶς ἀρέσει. Ἀφοῦ τὰς πάρετε, λέγει, ἱκανοποιήσατε εἰς αὐτὰς τὴν ἀσέλγειάν σας καὶ χορτάσετε τὴν πονηράν σας ἐπιθυμίαν.[25] «Μόνον τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς μὴ ἀδικήσετε, διότι εἰσῆλθον εἰς τὸ σπίτι μου ὡς φιλοξενούμενοι ὑπὸ τὴν προστασίαν μου».[26] Ἐπειδή, λέγει, ἐπίεσα αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ σπίτι μου, διὰ νὰ μὴ καταλογισθῇ εἰς βάρος μου ἡ παρανομία ποὺ θὰ γίνῃ εἰς αὐτοὺς καὶ θεωρηθῶ ἐγὼ αἴτιος τῆς προσβολῆς αὐτῆς, δι' αὐτὸ ἀντ' αὐτῶν σᾶς προσφέρω τὰς δύο θυγατέρας μου, ὥστε νὰ τοὺς ἐλευθερώσω ἀπὸ τὰ χέρια σας. Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου; Ὑπερέβη κάθε ἀρετὴν φιλοξενίας. 441 A Τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ἀντάξιον τῆς φιλοφροσύνης τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἠνέχθη νὰ προφυλάξῃ οὔτε τὰς θυγατέρας του, διὰ νὰ τιμήσῃ τοὺς φιλοξενουμένους καὶ τοὺς γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν ἀσέλγειαν τῶν Σοδομιτῶν;

Καὶ ἐκεῖνος μὲν προσέφερε τὰς θυγατέρας του διὰ νὰ προστατεύσῃ ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν παρανόμων τοὺς ξένους, τοὺς ὁδοιπόρους, (πάλιν, βέβαια, λέγω τὰ ἴδια), τοὺς τελείως ἀγνώστους εἰς αὐτόν. Ἡμεῖς, ὅμως, μολονότι πολλὰς φορὰς βλέπομεν τοὺς ἀδελφοὺς νὰ ἔχουν πέσει

23. Ἔ. ἀ.
24. Ἔ. ἀ. στ. 8.
25. Διὰ τὴν θυσίαν αὐτὴν καὶ τὴν ὀρθότητα ταύτης ἀμφιβάλλει ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος, ἐνῷ ὁ Χρυσόστομος τονίζει ταύτην ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς ἀμέσως εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος (Β' Πέτρ. 2, 7-8) τονίζει τὴν δύσκολον θέσιν τοῦ Λὼτ καὶ ὀνομάζει αὐτὸν δίκαιον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Λὼτ ἐταράχθη ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον αὐτὸ αἴτημα καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἐνεργεῖ ὀρθῶς, ἐάν, πρὸς ἀποφυγὴν μεγάλου παρὰ φύσιν ἁμαρτήματος, ἐπιτρέψῃ μικρότερον ἁμάρτημα, φυσικὴν χρῆσιν, διὰ νὰ προστατεύσῃ τοὺς ξένους. (Βλέπε Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ἔ. ἀ. σελ. 150-151).
26. Γεν. 19, 8.

εἰς αὐτὸ τὸ βάραθρον τῆς ἀσεβείας καὶ ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, νὰ ἔχουν φθάσει εἰς τὸν φάρυγγα τοῦ διαβόλου, ἐν τούτοις δὲν καταδεχόμεθα οὔτε νὰ τοὺς ἀπευθύνωμεν τὸν λόγον, οὔτε νὰ τοὺς συμβουλεύσωμεν καὶ νὰ τοὺς προσφέρωμεν τὴν προτροπὴν διὰ τοῦ λόγου, B νὰ τοὺς ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσωμεν πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. Ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, λοιπόν, ὅταν ὁ δίκαιος Λὼτ δὲν ἐλογάριασεν οὔτε τὰς θυγατέρας του διὰ νὰ προστατεύση τοὺς ξένους, ἐνῷ ἡμεῖς συμπεριφερόμεθα μὲ τόσην σκληρότητα καὶ πρὸς τοὺς ἰδικούς μας ἀνθρώπους ἀκόμη καὶ πολλὰς φορὰς ἐκστομίζομεν τὰ ψυχρά, ἀδιάφορα καὶ τελείως παράλογα ἐκεῖνα λόγια: Δηλαδή, τί κοινὸν ἔχω, λέγει, πρὸς αὐτόν; Δὲν μὲ ἐνδιαφέρει καθόλου, δὲν μὲ συνδέει κανένα πρᾶγμα μὲ αὐτόν. Μά, τί λέγεις, ἄνθρωπε; Δὲν ἔχεις τίποτε τὸ κοινὸν μὲ αὐτόν; Καὶ ὅμως, εἶναι ἀδελφός σου, ἔχει τὴν ἰδίαν φύσιν μὲ ἐσένα, εὑρίσκεσθε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου Κυρίου, πολλὰς δὲ φορὰς συμμετέχετε εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν, ἐννοῶ τὴν πνευματικὴν καὶ φρικτὴν τράπεζαν τῆς θείας εὐχαριστίας, C καὶ λέγεις, ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε τὸ κοινὸν μὲ αὐτὸν καὶ τὸν προσπερνᾷς ἀδιάφορα, χωρὶς νὰ τοῦ ἁπλώσης χέρι βοηθείας, ἐνῷ εὑρίσκεται πεσμένος εἰς τὸ ἔδαφος;

Καὶ ὁ μὲν νόμος τοῦ Μωϋσέως διέτασσε τοὺς Ἰουδαίους νὰ μὴ ἀδιαφοροῦν οὔτε διὰ τὰ ζῷα καὶ τῶν ἐχθρῶν των ἀκόμη, ὅταν ἐχρειάζοντο τὴν βοήθειάν των διὰ νὰ σηκωθοῦν ἀπὸ τὴν πτῶσιν ποὺ τοὺς ἐπροκάλει τὸ φορτίον των,[27] ἐσύ, ὅμως, ἐνῷ βλέπεις πολλάκις τὸν ἀδελφόν σου νὰ κοίτεται πληγωμένος ἀπὸ τὰ τραύματα τοῦ διαβόλου ὄχι εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ εἰς τὸ βάραθρον τῆς ἁμαρτίας, δὲν τὸν γλυτώνεις μὲ τὴν παραίνεσίν σου, οὔτε τοῦ δίδεις τὴν συμβουλήν σου, οὔτε φροντίζεις νὰ εὕρης κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἄλλους συμμάχους, διὰ νὰ ἠμπορέσης νὰ ἐλευθερώσης ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ θηρίου τὸ ἰδικόν σου μέλος D καὶ νὰ τὸ ἐπαναφέρης εἰς τὴν εὐγενῆ θέσιν ποὺ τοῦ ταιριάζει, ὥστε καὶ σὺ ὁ ἴδιος, ἐὰν κάποτε πέσης, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπεύχομαι, εἰς τὰ δίκτυα τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δαίμονος, νὰ εἶσαι εἰς θέσιν νὰ ἔχης ἐκείνους ποὺ θὰ ἠμπορέσουν νὰ σὲ ὑπερασπίσουν καὶ νὰ σὲ ἐλευθερώσουν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ διαβόλου; Ἔτσι καὶ ὁ Παῦ-

27. Πρβλ. Ἐξόδ. 23, 5.

λος, ἐπιθυμῶν νὰ παροτρύνη τοὺς Γαλάτας νὰ φροντίζουν διὰ τὰ ἴδια τὰ μέλη των, λέγει· «Πρόσεχε δὲ τὸν ἑαυτόν σου σὺ ποὺ διορθώνεις τὸν ἄλλον, νὰ μὴ περιπέσης καὶ σὺ εἰς πειρασμόν».[28] Σὰν νὰ ἔλεγε, σχεδόν, ὅτι ἐὰν δείξης ἀδιαφορίαν καὶ σκληρότητα πρὸς τὸν ἀδελφόν σου, ὁ ὁποῖος χρειάζεται τὴν βοήθειάν σου, ἴσως καὶ ἐσένα, ὅταν περιπέσης εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν, κάποιος ἄλλος νὰ σὲ προσπεράση μὲ τὰ ἴδια αἰσθήματα.

Συνεπῶς, ἐὰν θέλης νὰ μὴ περιφρονηθῆς καὶ σύ, ἐὰν τυχὸν κάποτε ἁμαρτήσης, οὔτε καὶ ἐσὺ νὰ περιφρονῆς, ἀλλὰ νὰ φέρεσαι μὲ μεγάλην φιλοστοργίαν καὶ νὰ θεωρῆς ὅτι κερδίζεις ἀνυπολόγιστον θησαυρόν, E ὅταν ἠμπορέσης νὰ διασώσης τὸν ἀδελφόν σου. Διότι καμμία ἄλλη πρᾶξις δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μὲ αὐτήν σου τὴν ἐνέργειαν εἰς ποσοστὸν ἀρετῆς. Πραγματικά, ἐὰν σκεφθῆς μόνον ὅτι αὐτός, τὸν ὁποῖον περιφρονεῖς καὶ προσπερνᾷς ἀδιάφορα, τόσον πολὺ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ὥστε χάριν αὐτοῦ νὰ μὴ ἀποφύγη νὰ χύση καὶ τὸ αἷμά του, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Καὶ θὰ χαθῆ ὁ ἀδελφός σου, ποὺ εἶναι ἀδύνατος πνευματικῶς, ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σου γνώσεως, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁποίου ὁ Χριστὸς ἐθυσίασε τὴν ζωήν του»,[29] πῶς δὲν θὰ κρυφθῆς ὑπὸ τὴν γῆν ἀπὸ ἐντροπήν; Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ Χριστὸς ἔχυσε δι' αὐτὸν τὸ αἷμά του, τί μεγάλο θὰ κάνης ἐσύ, ἐὰν δείξης τὴν φιλοστοργίαν σου πρὸς αὐτόν, τὸν σηκώσης, ἐνῷ εἶναι πεσμένος, μὲ τὰ συμβουλευτικά σου λόγια 442 A ἀνασύρης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ποὺ ἔχει βυθισθῆ καὶ πιθανῶς εὑρίσκεται εἰς τὸν βυθὸν τῆς κακίας καὶ τὸν προετοιμάσης διὰ νὰ ἀντικρύση τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ ἐπιστρέψη ποτὲ εἰς τὸ σκοτάδι τῆς κακίας;

Ἂς μιμηθῶμεν, λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, τὸν δίκαιον Λὼτ καὶ ἐὰν ἐπιβάλλεται νὰ ὑποστῶμεν καὶ κάποιον κίνδυνον προκειμένου νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον μας, ἂς μὴ τὸν ἀποφύγωμεν. Διότι ὁ κίνδυνος αὐτοῦ τοῦ εἴδους γίνεται ἀφορμὴ σωτηρίας δι' ἡμᾶς καὶ μᾶς δίδει μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ἀντετάχθη πρὸς ὁλόκληρον πλῆθος, τὸ ὁποῖον τόσην μεγάλην συμφωνίαν ἔδειξεν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς κακίας, B καὶ ἀκόμη μὲ πολλὴν ἐ-

28. Γαλ. 6, 1.
29. Α' Κορινθ. 8, 11.

πιείκειαν ἀπέδειξεν ἀνέκφραστον ἀνδρείαν, ἔστω ἂν καὶ οὔτε ἔτσι ἠδυνήθη νὰ κάμψη τὴν ἀσυγκράτητον αὐτῶν μανίαν. Διότι, ὕστερα ἀπὸ τοὺς λόγους του ἐκείνους, τὴν ὑπερβολικήν του ἐπιείκειαν καὶ τὴν παράδοσιν σχεδὸν τῶν θυγατέρων του διὰ τῶν λόγων εἰς τὰ χέρια αὐτῶν, τί ἀπαντοῦν πρὸς αὐτόν; «Φύγε ἀπ' αὐτοῦ».[30] Ὢ ὑπερβολὴ μέθης, ὢ ἀποκορύφωσις τῆς κακίας. Διότι τέτοια εἶναι ἡ πονηρὰ καὶ ἀκόλαστος αὐτὴ ἐπιθυμία. Ὅταν, δηλαδή, κυριαρχήση τοῦ λογικοῦ, δὲν ἀφήνει πλέον νὰ διακρίνη κανεὶς τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα, ἀλλὰ ὅπως γίνεται εἰς μίαν μάχην, ἡ ὁποία διεξάγεται εἰς τὸ σκοτάδι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, ἔτσι ἐνεργεῖ ὅλας τὰς πράξεις του. «Φύγε ἀπ' αὐτοῦ», λέγει. «Ἦλθες ἀπὸ ἄλλην χώραν καὶ μένεις μαζί μας. C Θὰ γίνης καὶ δικαστής μας; Στάσου. Θὰ κακοποιήσωμεν, λοιπόν, ἐσένα περισσότερον παρὰ ἐκείνους». Κύτταξε μὲ πόσην ἐπιείκειαν ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁ δίκαιος καὶ μὲ πόσην θρασύτητα τοῦ ἀπαντοῦν ἐκεῖνοι. Σὰν νὰ ἐκυριεύθησαν λοιπὸν ἀπὸ τὴν διαβολικὴν μανίαν καὶ σὰν νὰ κατευθύνωνται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν διάβολον, ἔτσι ἐπιτίθενται ἐναντίον τοῦ δικαίου καὶ λέγουν· «Ἦλθες ἀπὸ ἄλλην χώραν καὶ μένεις μαζί μας. Θὰ γίνης καὶ δικαστής μας;» Ἦσουν ξένος, λέγουν, καὶ σὲ ἐδέχθημεν. Μήπως, ὅμως, ἔγινες καὶ δικαστής μας; Ὢ ὑπερβολὴ ἀγνωμοσύνης. Ἔπρεπε νὰ ἐντραποῦν, ἔπρεπε νὰ σεβασθοῦν τὴν συμβουλὴν τοῦ δικαίου, αὐτοὶ ὅμως, ὅπως οἱ τρελλοὶ ἐπιχειροῦν νὰ φονεύσουν καὶ τὸν ἰατρόν, ἔτσι καὶ αὐτοί· «Θὰ κακοποιήσωμεν, λοιπόν, ἐσένα περισσότερον», λέγουν, «παρὰ ἐκείνους».[31] D Ἐὰν δὲν θέλης, λέγουν, νὰ ἡσυχάσης, θὰ μάθης ὅτι δὲν θὰ κερδίσης τίποτε ἀπὸ τὴν προστασίαν ποὺ προσφέρεις εἰς αὐτούς, παρὰ ὅτι ἐκεῖνοι θὰ διαφύγουν τὸν κίνδυνον καὶ θὰ κινδυνεύσης ἐσύ. «Ἀκάθεκτοι ὁρμοῦν καὶ διαιοπραγοῦν κατὰ τοῦ Λώτ».[32] Κύτταξε ὅτι ὁ δίκαιος φέρεται μὲ γενναιότητα καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀντισταθῆ εἰς τόσον πλῆθος. «Καὶ πλησιάζουν», λέγει, «τὴν θύραν διὰ νὰ τὴν σπάσουν καὶ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν οἰκίαν».[33] Ὅταν, δηλαδή, ἐσκόπευε νὰ ἐξέλθη ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὴν μανίαν αὐτῶν, ἔκλεισε τὴν θύραν ὄπισθέν του, ἀλλὰ οἱ μιαροὶ καὶ παράνο-

30. Γεν. 19, 9.
31. Ἔ. ἀ.
32. Ἔ. ἀ.
33. Ἔ. ἀ.

μοι αὐτοὶ δὲν δέχονται τὴν συμβουλὴν τοῦ δικαίου. E δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἴδιον διάζουν καὶ τὴν θύραν ἐπιχειροῦν νὰ σπάσουν. Ἀλλ' ἀφοῦ διὰ τῶν ἔργων ἀπεδείχθη, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου καὶ ἡ προστασία του πρὸς τοὺς θεωρουμένους ξένους ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁλοκλήρου ἐκείνου τοῦ πλήθους ἡ συμφωνία διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κακίας, τότε πλέον ἀποκαλύπτονται καὶ οἱ φιλοξενούμενοι. Καὶ ὅταν εἶδαν ὅτι ὁ δίκαιος ἔκανεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, ἀποδεικνύουν τὴν δύναμίν των καὶ ὑπερασπίζουν τὸν δίκαιον, ὁ ὁποῖος ἐπιέζετο ἀπὸ τὴν μανίαν ἐκείνων. «Οἱ ἐντὸς τοῦ οἴκου δύο ξένοι ἄνδρες», λέγει ἡ Γραφή, «ἁπλώσαντες τὰς χεῖράς των ἐτράβηξαν τὸν Λὼτ πρὸς τὸν ἑαυτόν των εἰς τὸν οἶκον 443 A καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου. Τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν θύραν τοῦ οἴκου των κατέστησαν τυφλοὺς ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου καὶ ἔτσι ἐκεῖνοι παρέλυσαν καὶ ἀπέκαμαν ζητοῦντες νὰ εὕρουν τὴν θύραν».[34]

Βλέπεις ὅτι καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς λαμβάνει ἀμέσως τὴν ἀμοιβήν του διὰ τὴν φιλοξενίαν του καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐκεῖνοι ἔλαβαν ἀντάξιαν τιμωρίαν; «Ἐτράβηξαν», λέγει, «τὸν Λὼτ πρὸς τὸν ἑαυτόν των εἰς τὸν οἶκον καὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν τοῦ οἴκου. Τοὺς δὲ ἄνδρας τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν θύραν τοῦ οἴκου των κατέστησαν τυφλοὺς ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου καὶ ἔτσι ἐκεῖνοι παρέλυσαν καὶ ἀπέκαμαν ζητοῦντες νὰ εὕρουν τὴν θύραν». Ἐπειδὴ εἶχε τυφλωθῆ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς των, δι' αὐτὸ ὑφίστανται καὶ τὴν τύφλωσιν τῆς ὁράσεως, B διὰ νὰ διδαχθοῦν ὅτι δὲν τοὺς προσφέρουν καμμίαν ὠφέλειαν οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοί, ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας εἶναι κατεστραμμένοι. Καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ὅλοι σύμφωνοι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς κακίας καὶ οὔτε οἱ νέοι οὔτε οἱ γέροντες δὲν ἀπουσίαζαν ἀπὸ τὴν πονηρὰν ἐπιχείρησιν, δι' αὐτὸ ὅλοι, λέγει, ἐτυφλώθησαν καὶ ὄχι μόνον τὴν τύφλωσιν ὑπέστησαν, ἀλλὰ ἔχασαν τὴν δύναμιν τοῦ σώματός των. Ἐπειδή, δηλαδή, εἶχαν ὑποστῆ παράλυσιν εἰς τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τῆς ὑποστάσεώς των, τὴν ψυχήν, δι' αὐτὸ ἔχασαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ σώματός των. Καὶ αὐτοὶ ποὺ προηγουμένως ἐπεχείρουν νὰ σπάσουν τὴν θύραν καὶ μεγάλας ἀπειλὰς ἐξετόξευον κατὰ τοῦ δικαίου, ὁμαδικῶς παραλύουν καὶ δὲν βλέπουν τὴν θύραν, ἡ ὁποία εὑρίσκετο ἐμπρός των. C

34. Ἔ. ἀ. στ. 10-11.

Τότε, λοιπόν, ἀνέπνευσεν ἀπὸ ἀνακούφισιν ὁ δίκαιος, ὅταν ἀντελήφθη ποῖοι ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι καὶ πόσον μεγάλη ἦτο ἡ δύναμίς των. Διότι «οἱ δύο ξένοι», λέγει, «εἶπαν πρὸς τὸν Λώτ. Ὑπάρχουν ἐδῶ εἰς τὴν πόλιν κανένας γαμβρός σου ἢ υἱοί σου ἢ θυγατέρες σου ἢ κάποιος ἄλλος ἰδικός σου;».[35] Κύτταξε ὅτι ἀμείβουν τὸν δίκαιον διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ τοῦ χαρίσουν τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἰδικῶν του ἀνθρώπων. Ἐάν, λέγουν, ὑπάρχῃ κάποιος ἰδικός σου εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν ἐπιθυμῇς νὰ σώσῃς κάποιον, ἐὰν γνωρίζῃς κανένα ποὺ νὰ μὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς σὰν αὐτούς, «ἐξάγαγε αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν αὐτήν»,[36] καὶ τὴν χώραν αὐτήν, ἐξάγαγε ὅλους τοὺς συγγενεῖς σου, «διότι ἡμεῖς θὰ καταστρέψωμεν τὸν τόπον αὐτόν»[37] D Ἔπειτα λέγουν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς, ἐξηγοῦντες τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν εἰς τὸν δίκαιον. «Ἐπειδή», λέγουν, «ἡ κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν κατακραυγὴ εἶναι μεγάλη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ὁ Κύριος μᾶς ἀπέστειλεν διὰ νὰ ἀφανίσωμεν αὐτούς».[38] Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν εἰς τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, ὅτι, δηλαδή, «πολλαὶ κραυγαὶ ἀνέρχονται πρὸς ἐμὲ ἐκ Σοδόμων καὶ Γομόρρων».[39] «Ἡ κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν κατακραυγὴ» λέγει, «εἶναι μεγάλη ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

Εἶναι μεγάλη ἡ ἁμαρτία αὐτῶν καὶ δι' αὐτό, ἐπειδὴ ἡ νόσος εἶναι ἀνίατος καὶ τὸ τραῦμα δὲν δέχεται καμμίαν θεραπείαν, μᾶς ἀπέστειλε ὁ Κύριος διὰ νὰ καταστρέψωμεν τὴν πόλιν. Ἐδῶ ἔχομεν ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαυΐδ. E «Αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους ταχεῖς ὡς τοὺς ἀνέμους καὶ τοὺς λειτουργούς του τοὺς ἔκαμε ὁ Κύριος δραστηρίους σὰν τὴν φλόγα τοῦ πυρός».[40] Ἐπειδή, λέγουν, ἤλθαμεν διὰ νὰ καταστρέψωμεν ὅλην αὐτὴν τὴν περιοχήν, (διότι ἐξ αἰτίας τῆς πονηρίας τῶν κατοίκων θὰ ὑποστῇ καὶ ἡ γῆ τὴν τιμωρίαν), δι' αὐτὸ νὰ φύγῃς ἐσὺ ἀπὸ ἐδῶ. Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ δίκαιος καὶ ἔμαθε τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἦλθαν οἱ ὅμοιοι μὲ ἄνδρας κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα ἄγγελοι καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ τῶν πάντων,

35. Ἔ. ἀ. στ. 12.
36. Ἔ. ἀ.
37. Ἔ. ἀ. στ. 13.
38. Ἔ. ἀ.
39. Ἔ. ἀ. 18, 20.
40. Ψαλμ. 103, 4.

«ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ οἴκου του καὶ ὡμίλησε πρὸς τοὺς γαμβροὺς ποὺ εἶχαν νυμφευθῆ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ».[41] Καὶ ὅμως παραπάνω ἔλεγε πρὸς τοὺς παρανόμους ἐκείνους
444 A ὅτι νά, «πλησίον μου εὑρίσκονται δύο θυγατέρες ἄγαμοι καὶ παρθένοι».[42] Διατί, λοιπόν, ἐδῶ λέγει «πρὸς τοὺς γαμβρούς, ποὺ εἶχαν νυμφευθῆ τὰς θυγατέρας του»; Μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια ἀντιφάσκουν πρὸς ὅσα εἶπε προηγουμένως ὁ δίκαιος. Διότι ἦτο συνήθεια αὐτὸ εἰς τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους νὰ μνηστεύουν τὰ τέκνα των ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ πολλὰς φορὰς νὰ συγκατοικοῦν μὲ τὰς μνηστευθείσας καὶ ἔτσι νὰ ζοῦν κοντὰ εἰς τοὺς γονεῖς των αὐταί, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ τώρα γίνεται εἰς πολλὰ μέρη. Ἐπειδή, λοιπόν, εἶχε γίνει πλέον ἡ μνηστεία, δι' αὐτὸ τοὺς ὀνομάζει γαμβρούς του καὶ λέγει, «οἱ ὁποῖοι εἶχαν νυμφευθῆ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ», B διότι κατὰ τὴν διάθεσιν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τὰς εἶχαν νυμφευθῆ».[43] «Καὶ λέγει· Σηκωθῆτε καὶ ἐξέλθητε ἀπὸ τὸ μέρος αὐτό, διότι ὁ Κύριος θὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν. Ἐνόμισαν οἱ μέλλοντες γαμβροὶ τοῦ Λώτ, ὅτι αὐτὸς ἀστειεύεται ἐνώπιόν των καὶ δὲν τὸν ἠκολούθησαν».[44] Κύτταξε ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἀπὸ τὸ ἴδιον πονηρὸν ζυμάρι μὲ τοὺς ἄλλους Σοδομίτας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἤθελε γρήγορα νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν συγγένειαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν αἱ θυγατέρες του μὲ αὐτούς, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τοὺς κακοὺς ἐκείνους ἥρπασεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ αὐτούς, διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὁ δίκαιος τὴν συγγένειαν μὲ αὐτούς, ἀφοῦ ἀναχωρήσῃ μὲ τὰς θυγατέρας του. Ὅταν, λοιπόν, ἤκουσαν ἀπὸ τὸν δίκαιον τὴν φοβερὰν αὐτὴν ἀπειλήν, σχεδὸν τὸν ἐχλεύαζαν C καὶ ἐνόμιζαν ὅτι λέγει ἀνοησίας. Μά, ὁ δίκαιος ἔκανεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ μίαν φορὰν ἐμνήστευσε τὰς θυγατέρας του, ἠθέλησε νὰ γλυτώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Μά, ἐκεῖνοι οὔτε ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτὴν τὸν ὑπήκουσαν, ἀλλ' ἔμειναν σταθεροὶ εἰς τὰς συνηθείας των

41. Γεν. 19, 14.
42. Ἔ. ἀ. στ. 8.
43. Συνεπῶς, γαμβροὺς ὀνομάζει τοὺς μνηστῆρας. Ὁ Λὼτ εἶχεν ἀρραβωνιάσει αὐτὰς μὲ Σοδομίτας. Ὑπάρχει, ὅμως, καὶ ἡ ἄποψις ὅτι ὁ Λὼτ εἶχε καὶ ἄλλας θυγατέρας ὑπάνδρους, ἐκτὸς τῶν ἐν στίχῳ 8 ἀναφερομένων δύο παρθένων. Μᾶλλον παραδεκτὴ θεωρεῖται ἡ πρώτη γνώμη, ἥτις ἐνισχύεται καὶ ὑπὸ τοῦ στίχου 15, ὅπου ὁμιλεῖ περὶ δύο θυγατέρων.
44. Γεν. 19, 14.

καὶ ἐπληροφοροῦντο ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα πλέον, ὅτι ἀντίθετα πρὸς τὸ συμφέρον των δὲν ἐδέχθησαν τὴν συμβουλὴν τοῦ δικαίου. «Κατὰ τὰ ξημερώματα», λέγει ἡ Γραφή, «ἐπίεζον οἱ ἄγγελοι τὸν Λὼτ λέγοντες. Ἐγερθεὶς λάβε τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας σου, τὰς ὁποίας ἔχεις, καὶ ἔξελθε ἐκ τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴ τιμωρηθῇς καὶ σὺ μὲ τὰς ἁμαρτίας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης. Οἱ περὶ τὸν Λὼτ ἐταράχθησαν».[45] D Μὴ καθυστερῇς, λέγει, διότι πρέπει νὰ τιμωρηθοῦν πλέον αὐτοί. Σῶσε, λοιπόν, τὸν ἑαυτόν σου, τὴν γυναῖκά σου καὶ τὰς δύο θυγατέρας σου. Διότι αὐτοὶ ποὺ δὲν ἠθέλησαν νὰ πεισθοῦν εἰς τὴν προτροπήν σου, θὰ τιμωρηθοῦν γρήγορα μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους. Συνεπῶς, νὰ μὴ καθυστερῇς, μήπως καὶ σὺ ὑποστῇς τὴν τιμωρίαν τῶν παρανόμων αὐτῶν. «Καὶ ἐταράχθησαν», ὅταν ἤκουσαν αὐτὰ οἱ περὶ τὸν Λώτ, τὴν γυναῖκά του καὶ τὰς θυγατέρας του. «Ἐταράχθησαν», λέγει, δηλαδή, ἐγέμισαν φόβον, τοὺς κατέλαβε τρόμος E καὶ ἐνοιωσαν ἀγωνίαν διὰ τὴν ἀπειλήν. Δι' αὐτὸ ἀπὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν δίκαιον «οἱ ἄγγελοι», λέγει, «ἔπιασαν τὸ χέρι αὐτοῦ».[46] Δὲν ὁμιλεῖ πλέον ἡ Γραφὴ σὰν νὰ ἐννοῇ ἀνθρώπους, ἀλλ' ἐπειδὴ πρόκειται νὰ πραγματοποιήσουν τὴν τιμωρίαν, τοὺς ὀνομάζει ἀγγέλους καὶ λέγει· «Οἱ ἄγγελοι ἔλαβον τὴν χεῖρα τοῦ Λώτ, τὴν χεῖρα τῆς γυναικός του, τὰς χεῖρας τῶν δύο θυγατέρων του — διότι ὁ Θεὸς ἐλυπήθη τὸν Λὼτ — καὶ ἐξήγαγον αὐτοὺς ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν Σοδόμων».[47] Ἔδωσαν θάρρος εἰς αὐτοὺς μὲ τὴν ἐπαφὴν τῆς χειρὸς καὶ ἐνεδυνάμωσαν τὴν προθυμίαν των, διὰ νὰ μὴ παραλύσῃ τὴν δύναμίν των ὁ φόβος. Δι' αὐτὸ προσέθεσε· «Διότι ὁ Κύριος ἐλυπήθη τὸν Λώτ». Λέγει, δηλαδή, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἔκρινεν αὐτὸν ἄξιον νὰ σωθῇ, δι' αὐτὸ καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ δυναμώσουν τὴν προθυμίαν αὐτῶν, 445 A πιάνουν τὸ χέρι αὐτῶν καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔφεραν ἔξω τῆς πόλεως εἶπαν εἰς τὸν Λὼτ καὶ τοὺς οἰκείους του. Φύγετε καὶ σώσατε τὴν ζωήν σας. Πίσω μὴ κυττάξετε,[48] οὔτε νὰ σταματήσετε εἰς τὰ περίχωρα τῶν Σοδόμων. Καταφύγετε εἰς τὸ ἀπέναντι ὄρος, διὰ νὰ μὴ

45. Ἔ. ἀ. στ. 15 - 16.
46. Ἔ. ἀ. στ. 16.
47. Ἔ. ἀ.
48. Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ ἐδόθη, διὰ νὰ δοκιμασθῇ ἡ πίστις καὶ ἡ ὑπακοὴ τοῦ Λὼτ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν κατὰ τοὺς μέν, διὰ νὰ σπεύσουν νὰ φύγουν κατὰ τοὺς δέ. (Ἰωὴλ Γιανν. ἔ. ἀ. σελ. 153).

συμπεριληφθῆτε εἰς τὴν καταστροφήν».[49] Συνεπῶς, ἐπειδή, λέγει, σὲ ἀπομακρύναμεν ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς αὐτούς, νὰ μὴ κυττάξῃς πλέον πρὸς τὰ ὀπίσω, οὔτε νὰ θελήσῃς νὰ ἴδῃς τὰ ὅσα θὰ συμβοῦν εἰς αὐτούς, ἀλλὰ τρέξε νὰ φύγῃς μακριά, διὰ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀποφύγῃς τὴν τιμωρίαν ποὺ ἔρχεται ἐναντίον αὐτῶν. Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐφοβήθη ὁ δίκαιος μήπως δὲν προφθάσῃ νὰ μεταβῇ εἰς τὸν τόπον, ποὺ τοῦ εἶχεν ὁρισθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὄρος, λέγει· B «Κύριε, σὲ παρακαλῶ, ἀφοῦ ὁ δοῦλός σου εὗρε καὶ ἔχει χάριν ἐνώπιόν σου καὶ ἔδειξες τὴν μεγάλην καλωσύνην σου φροντίζων διὰ τὴν ζωήν μου, ἐγὼ δὲν θὰ προφθάσω νὰ καταφύγω καὶ νὰ σωθῶ εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο μὴ τυχὸν μὲ προλάβουν τὰ ἐπερχόμενα κακὰ καὶ ἀποθάνω· σὲ παρακαλῶ λοιπόν, ἰδοὺ ἡ πόλις ἐκείνη εἶναι πλησίον, ὥστε νὰ καταφύγω ἐκεῖ, εἶναι μικρὰ καὶ θὰ σωθῶ ἐκεῖ.[50] Ἂν μοῦ ἐπιτρέψῃς νὰ ὑπάγω ἐκεῖ, διὰ νὰ σωθῶ, θὰ ὀφείλω τὴν ζωήν μου εἰς σέ».[51] Ἐπειδὴ ἀπεφασίσατε, λέγει, νὰ μοῦ χαρίσετε τὴν σωτηρίαν, ἀλλ' εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν δύναμίν μου τὸ νὰ φθάσω ἔγκαιρα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, σᾶς παρακαλῶ, νὰ δείξετε μεγαλυτέραν φιλανθρωπίαν πρὸς ἐμένα καὶ νὰ κάνετε ἐλαφροτέραν τὴν κούρασίν μου. C Ὥστε, διὰ νὰ μὴ μὲ προφθάσῃ ἡ ἐπερχομένη τιμωρία καὶ τιμωρηθῶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἐπιτρέψατέ μου νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πλησίον πόλιν. Διότι, ἂν καὶ εἶναι ἀσήμαντος καὶ μικρά, ἐκεῖ θὰ ἠμπορέσω νὰ σωθῶ καὶ νὰ ζῶ πλέον μὲ ἀσφάλειαν.

«Καὶ ὁ ἄγγελος εἶπεν εἰς αὐτόν. Νά, ἤκουσα τὴν προσευχήν σου καὶ διὰ τὴν παράκλησίν σου ταύτην δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν ἐκείνην, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ παρεκάλεσες».[52] Ἐδέχθην λέγει, τὴν παράκλησίν σου καὶ θὰ κάνω καὶ αὐτό, δηλαδή, θὰ σοῦ τὴν ἐκπληρώσω καὶ δὲν θὰ καταστρέψω τὴν πόλιν πρὸς χάριν σου. «Σπεῦσε, λοιπόν, καὶ φθάσε εἰς τὸν τόπον αὐτὸν καὶ σώσου».[53] Πραγματικά, δὲν θὰ κάνω τίποτε μέχρις ὅτου νὰ φθάσῃς ἐσὺ ἐκεῖ. «Διότι δὲν θὰ καταστρέψω τὴν περιοχήν», λέγει,

49. Γεν. 19, 17.
50. Ὁ Λὼτ ἐνόμιζεν, ὅτι ἐπειδὴ εἶναι μικρά, δὲν θὰ εἶναι πολὺ διεφθαρμένη καὶ δὲν θὰ καταστραφῇ.
51. Γεν. 19, 18 - 20.
52. Ἔ. ἀ. στ. 21.
53. Ἔ.ἀ. στ. 22.

«μέχρι νὰ ὑπάγης ἐσὺ ἐκεῖ».[54] Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι διὰ τὴν σωτηρίαν σου, D θὰ περιμένω νὰ ἀφιχθῇς ἐκεῖ καὶ ὕστερα θὰ τιμωρήσω αὐτούς. «Ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σηγώρ».[55] Κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν καὶ μόλις εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἐτιμωρήθησαν ἐκεῖνοι. «Ὁ Κύριος», λέγει, «ἔβρεξεν εἰς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα θειάφι καὶ φωτιὰν ἐξ οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ Θεοῦ κατῆλθε. Ἡ θεομηνία αὐτὴ κατέστρεψε τὰς πόλεις αὐτάς, ὅλα τὰ περίχωρα καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων καὶ πᾶσαν βλάστησιν τοῦ μέρους ἐκείνου».[56] Μὴ παραξενεύεσαι, ἀγαπητέ μου, ἀπὸ τὸν τρόπον ποὺ ἐκτίθενται ἐνταῦθα τὰ γεγονότα. Διότι εἶναι γνώρισμα αὐτὸ τῆς Γραφῆς καὶ πολλὰς φορὰς χρησιμοποιεῖ ἔτσι ἀδιάφορα τὰ ρήματα. E Πρᾶγμα ποὺ καὶ ἐν προκειμένῳ ἠμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν. Πραγματικά, «ἔβρεξε», λέγει, «ὁ Κύριος θειάφι καὶ φωτιὰν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ Θεοῦ κατῆλθε», διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι ὁ Κύριος ἔδωσε τὴν τιμωρίαν καὶ ὅτι δὲν κατέστρεψε μόνον τὰς πόλεις, ὅλα τὰ περίχωρα καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων, ἀλλὰ ἠφάνισε καὶ ὅλην τὴν βλάστησιν τῆς γῆς. Ἐπειδή, δηλαδή, οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἡμάρτησαν ὑπερβολικά, δι' αὐτό, λέγει, καθιστῶ τὴν γῆν ἄκαρπον, ὥστε, ἂν καὶ ἐκεῖνοι κατεστράφησαν», 446 A νὰ καταστῇ ἡ γῆ μία διαρκὴς ὑπόμνησις πρὸς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, διδάσκουσα τοὺς πάντας μὲ τὴν ἰδικήν της ἀφορίαν τὴν πονηρίαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ κατῴκησαν εἰς αὐτήν.[57]

Εἶδες τί σημαίνει ἀρετὴ καὶ τί κακία καὶ πῶς ἐσώθη μὲν ὁ δίκαιος, ἐνῷ αὐτοὶ ἔλαβαν τιμωρίαν ἀνταξίαν τῆς πονηρίας των; Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ δίκαιος ἐξ αἰτίας τῆς ἀρετῆς του ἔσωσε τὰς θυγατέρας του καὶ παρημπόδισε τὴν καταστροφὴν τῆς μικρᾶς ἐκείνης πόλεως, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς των πονηρίας ὄχι μόνον αὐτοὶ ἐχάθησαν καὶ κατεστράφησαν, ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν κατέστησαν ἄκαρπον εἰς τὸ ἑξῆς. B «Ἡ γυναῖκα τοῦ Λώτ»,

54. Ἔ. ἁ.
55. Ἔ. ἁ. στ. 23. Ἡ Σηγὼρ εἶναι πόλις κειμένη μίαν ὥραν περίπου Ν.Α. τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης.
56. Ἔ. ἁ. στ. 24 - 25.
57. Περὶ τῆς πραγματοποιηθείσης καταστροφῆς καὶ τῶν συνεπειῶν ταύτης, αἱ ὁποῖαι μέχρι σήμερον εἶναι καταφανεῖς, βλέπε ὑπ' ἀριθ. 29 σημείωσιν τῆς 42ας ὁμιλίας.

λέγει, «ἔστρεψεν ὀπίσω νὰ ἴδῃ τὴν καταστροφὴν καὶ ἔγινε στήλη ἅλατος».[58] Ἐπειδή, βέβαια, ἤκουσε τοὺς ἀγγέλους νὰ διατάσσουν τὸν δίκαιον νὰ μὴ προσέχῃ τί γίνεται πίσω του, ἀλλὰ μὲ μεγάλην σπουδὴν νὰ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ παρήκουσε τὴν ἐντολὴν καὶ δὲν ἐφύλαξε τὴν παραγγελίαν, δι' αὐτὸ καὶ τιμωρεῖται διὰ τὴν ἀδιαφορίαν της αὐτήν.

Ἡμεῖς ὅμως, ἀκούοντες αὐτά, ἂς φροντίσωμεν πολὺ διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἂς ἀποφύγωμεν νὰ μιμηθῶμεν τὴν παρανομίαν ἐκείνων, ἂς μιμηθῶμεν δὲ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ δικαίου Λώτ, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὴν ὀργὴν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχομένην. C Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι δυνατόν, ἐκεῖνος, ποὺ ἐπιδιώκει μὲ ζῆλον τὴν φιλοξενίαν, νὰ μὴ κερδίσῃ μεγάλον θησαυρὸν πνευματικὸν ἀπὸ αὐτήν. Καθ' ὅσον οἱ δίκαιοι αὐτοί, καὶ ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Λώτ, τόσον μεγάλην βοήθειαν ἔλαβαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καί, ἐνῷ εἶχαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι φιλοξενοῦν ἀνθρώπους, κατηξιώθησαν νὰ φιλοξενήσουν ἀγγέλους καὶ μάλιστα τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων. Ὑπάρχει, βέβαια, ἡ δυνατότης καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν θέλωμεν, καὶ τώρα νὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν Κύριον πρὸς φιλοξενίαν. Διότι αὐτὸς εἶναι ποὺ εἶπεν· «Ἐκεῖνος, ποὺ σᾶς ὑποδέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὡς διακόνους τοῦ εὐαγγελίου μου, ὑποδέχεται ὄχι σᾶς, ἀλλὰ ἐμέ».[59] Συνεπῶς, μὲ τὴν διάθεσιν αὐτὴν ἂς ὑποδεχώμεθα τοὺς ξένους πρὸς φιλοξενίαν, χωρὶς ποτὲ νὰ δίδωμεν προσοχὴν εἰς τὴν ταπεινὴν καὶ τὴν ἄσημον ἐξωτερικήν των ἐμφάνισιν. Διότι καμμία φορά, ἐὰν μὲ παρομοίαν διάθεσιν προσφέρωμεν τὴν φιλοξενίαν μας, θὰ ἀξιωθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ὑποδεχθῶμεν παρομοίους ξένους, D οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἐφαρμόζουν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀγγέλων. Μόνον δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα περίεργοι οὔτε νὰ ἐρωτῶμεν συνεχῶς, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὸν θησαυρόν. Διότι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος αὐτοὺς τοὺς δικαίους ἐννοεῖ καὶ μᾶς διδάσκει πῶς ἐπέτυχον νὰ προσφέρουν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν φιλοξενίαν καὶ λέγει· «Μὴ ξεχνᾶτε τὴν φιλοξενίαν, διότι μὲ αὐτὴν μερικοὶ ἠξιώθησαν, χωρὶς νὰ ἠξεύρουν ποίους ἐδέχοντο, νὰ φιλοξενήσουν ἀγγέλους».[60] Πραγματικά, αὐτὸ πρὸ πάντων ἀπέδειξεν αὐτούς

58. Γεν. 19, 26.
59. Ματθ. 10, 40.
60. Ἑβρ. 13, 2.

ἀξίους θαυμασμοῦ καὶ μεγάλους, τὸ γεγονός, δηλαδή, ὅτι, χωρὶς νὰ τοὺς γνωρίζουν ποῖοι εἶναι, τοὺς προσέφεραν τὴν φιλοξενίαν των. Καὶ ἡμεῖς, λοιπόν, ἂς ἐνεργῶμεν τὴν φιλοξενίαν μὲ πίστιν καὶ εὐλάβειαν, **E** διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὸν θησαυρὸν ποὺ ἀπορρέει ἀπ' αὐτήν, τὸν ὁποῖον εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀπολαύσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

447 A «Ο ΑΒΡΑΑΜ ΗΓΕΡΘΗ ΛΙΑΝ ΠΡΩΙ[1] ΚΑΙ ΜΕΤΕΒΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΟΠΟΥ ΧΘΕΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΟ ΟΡΘΙΟΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ».[2]

Ἡ χθεσινή μας ὁμιλία, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς θέμα τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν περὶ τῆς Σαμαρείτιδος,[3] μᾶς ἐδίδαξεν εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ Κυρίου τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν καὶ τὸ ὑπερβολικόν του ἐνδιαφέρον δι' αὐτήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην αὐτῆς. Εἴδατε ὅτι ἐνῷ μετέβη διὰ νὰ πάρῃ αἰσθητὸν νερό, ἤντλησεν ἐκ τῆς νοητῆς πηγῆς τὰ θεῖα νάματα καὶ ἔτσι ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι της, πραγματοποιοῦσα τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου· **B** «Τὸ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ δώσω, θὰ μεταβληθῇ μέσα του εἰς πηγὴν νεροῦ, ποὺ δὲν θὰ στειρεύῃ, ἀλλὰ θὰ ἀναβλύζῃ καὶ θὰ πηδᾷ καὶ θὰ τρέχῃ πάντοτε διὰ νὰ τοῦ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον».[4] Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐγέμισεν αὐτὴ ἀπὸ τὴν θείαν καὶ πνευματικὴν ἐκείνην πηγήν, δὲν ἐκράτησε μέσα της τὰ νάματα, ἀλλὰ ἐκχειλίζουσα, ὅπως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ, ἐκχέει τὸ χάρισμα τῆς δωρεᾶς ποὺ τῆς ἐδόθη καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ αὐτομάτως μετεβλήθη εἰς κήρυκα ἡ Σαμαρεῖτις, ἡ ἀλλόφυλας. Εἴδατε τί σημαίνει εὐγνωμονοῦσα ψυχή, εἴδατε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία κανένα δὲν περιφρονεῖ, ἀλλὰ εἴτε εἰς γυναῖκα, εἴτε εἰς πτωχόν, εἴτε ὁπουδήποτε ἀλλοῦ συναντήσῃ ψυχὴν πρόθυμον καὶ θερμήν, ἀμέσως τῆς δίδει τὴν χάριν του. **C** Ἂς μιμηθῶμεν λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, καὶ ἡμεῖς τὴν γυναῖκα αὐτὴν καὶ ἂς ἀποδεχώμεθα μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ διδάγματα τοῦ ἁγίου

---

1. Ἀνήσυχος ὁ Ἀβραὰμ σπεύδει εἰς τὸν τόπον, ὅπου παρεκάλεσε τὸν Θεὸν προηγουμένως, διὰ νὰ ἴδῃ τί ἔγινεν. Πρβλ. Γεν. 18, 22-28.
2. Γεν. 19, 27.
3. Ὁ Χρυσόστομος, ἐπιθυμῶν νὰ εἶναι ἐπίκαιρος εἰς τὰς ὁμιλίας του, διέκοπτε τὴν σειρὰν τῶν ὁμιλιῶν του ἐπὶ ἑνὸς συγκεκριμένου θέματος καὶ ἠσχολεῖτο μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἑορτῶν. Ἔτσι καὶ ἐδῶ μετὰ τὴν 43ην ὁμιλίαν του, ἠσχολήθη μὲ τὴν μεσολαβήσασαν ἑορτὴν τῆς Σαμαρείτιδος κατὰ τὴν τετάρτην μετὰ τὸ Πάσχα Κυριακήν.
4. Ἰωάν. 4, 14.

Πνεύματος. Διότι τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ἰδικά μου, οὔτε λέγω ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου γλῶσσαν, ὅσα θὰ εἴπω, ἀλλὰ ὁμιλῶ ὁδηγούμενος ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου χάριν τῆς ἰδικῆς σας ὠφελείας καὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, νὰ μὴ ἀποβλέψης, ἀγαπητέ μου, πρὸς ἐμένα ποὺ ὁμιλῶ, οὔτε νὰ σταθῆς εἰς τὴν ἰδικήν μου ἀσημότητα, ἀλλὰ νὰ λάβης ὑπ' ὄψιν σου ὅτι φέρω, ὅ,τι μοῦ ἔδωσεν ὁ Κύριος καί, ἔχων τὴν προσοχήν σου ἐστραμμένην πρὸς αὐτὸν ποὺ μὲ ἀπέστειλεν, νὰ δέχεσαι τὰ λεγόμενα μὲ ἄγρυπνον πνεῦμα. D Διότι καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, ὅταν ὁ βασιλεύς, ποὺ φορεῖ τὸ στέμμα τῆς ἐξουσίας, ἀποστείλη διατάγματα, ἐκεῖνος ποὺ τὰ μεταφέρει δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἀλλ' εἶναι ἕνα ἀσήμαντον πρόσωπον, καὶ πολλὰς φορὰς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιδείξη ὅτι κατάγεται ἀπὸ εὐγενεῖς προγόνους, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἀνώνυμος καὶ ἀπὸ ἀνωνύμους καὶ ταπεινοὺς προγόνους κατάγεται, μὰ ἐκεῖνοι, ποὺ πρόκειται νὰ δεχθοῦν τὰ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα, δὲν προσέχουν ἐκεῖνον προσωπικῶς, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπονέμουν μεγάλην τιμὴν καὶ δέχονται τὰ γράμματα μὲ μεγάλον φόβον καὶ πολλὴν προσοχήν. E Ἐάν, λοιπόν, ἐκεῖνος, ποὺ φέρει τὰ διατάγματα ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ μόνον ἁπλὸ χαρτὶ μεταφέρει, γίνεται δεκτὸς ἀπὸ ὅλους, πολὺ περισσότερον ἐσεῖς θὰ θεωρηθῆτε δίκαιοι, ὅταν δέχεσθε μὲ μεγάλην προσοχὴν τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποίους δι' ἐμοῦ σᾶς διδάσκει, διὰ νὰ λάβετε πολλὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν εὐγνωμοσύνην σας αὐτήν.

448 A Πραγματικά, ὅταν ὁ Κύριος τῶν ὅλων ἴδη τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς σας, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ἐμένα θὰ δώση ἀφθονωτέραν τὴν χάριν του διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ σᾶς οἰκοδομήσω πνευματικῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ σᾶς χορηγήση μεγαλυτέραν σύνεσιν, ὥστε νὰ ἀντιλαμβάνεσθε καλὰ τὰ ὅσα σᾶς λέγω. Διότι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος εἶναι πλουσία καὶ μολονότι ἀποστέλλεται πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐν τούτοις δὲν παθαίνει καμμίαν μείωσιν, ἀλλὰ μὲ τὴν διανομὴν αὐξάνει περισσότερον καὶ ὅσον πιὸ πολλοὶ μετέχουν αὐτῆς, τόσον καὶ ἡ δωρεά της πολλαπλασιάζεται.

Τώρα, ἐλᾶτε, ἐὰν νομίζετε, νὰ συνδεθῶμεν σήμερα μὲ τὴν συνέχειαν τῆς προηγουμένης μας ὁμιλίας καὶ νὰ ἴδωμεν εἰς ποῖον σημεῖον ἐπαύσαμεν τὸν λόγον B καὶ ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν σήμερα. Λοιπόν, εἰς ποῖον σημεῖον ὡδηγήσαμεν τὸν λόγον καὶ ὕστερα ἐτελειώσαμεν τὴν διδασκαλίαν; Μά, βέβαια, ἀφοῦ σᾶς διηγήθην τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν Λὼτ καὶ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Σοδόμων, ἐσταμάτησα εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ὁ Λὼτ ἐσώθη καταφυγὼν εἰς τὴν Σηγώρ. «Ὁ ἥλιος», λέγει, «ἀνέτειλεν εἰς τὴν χώραν καὶ ὁ Λὼτ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Σηγώρ»,[5] καὶ τότε ἡ ἀπὸ τὸν Θεὸν προερχομένη ὀργὴ ἐκείνη ἐπέπεσεν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Σοδόμων καὶ κατέστρεψε τὴν περιοχὴν ὅλην καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ δικαίου, λησμονήσασα τὴν ἐντολὴν τῶν ἀγγέλων καὶ στρέψασα τὸ βλέμμα της εἰς τὰ ὀπίσω, μετεβλήθη εἰς στήλην ἅλατος, προσφέρουσα, ἔτσι, συνεχῆ ὑπόμνησιν τῆς ραθυμίας της εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. C Σήμερα, λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν συνέχειαν καὶ νὰ εἴπω ὀλίγα εἰς τὴν ἀγάπην σας, διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ πάλιν καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν. Ὅταν πλέον ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος καὶ ὁ μὲν δίκαιος Λὼτ διεσώθη καταφυγὼν εἰς τὴν Σηγώρ, οἱ δὲ Σοδομῖται ὑπέστησαν τὴν καταστροφήν, τότε ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, λυπούμενος καὶ αὐτοὺς διὰ τὴν καταστροφὴν ποὺ ὑπέστησαν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας των, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαφερόμενος ἐξαιρετικὰ διὰ τὴν τύχην τοῦ Λώτ, ἀφοῦ ἐσηκώθη πολὺ πρωΐ, λέγει ἡ Γραφή, καὶ ἐκύτταζε μὲ μάτι ἐξεταστικὸν τὰ ὅσα εἶχαν συμβῆ. «Ἐσηκώθη λοιπόν», λέγει, «ὁ Ἀβραὰμ πολὺ πρωῒ καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου χθὲς εὑρίσκετο ὄρθιος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. D Ἔστρεψε τὸ βλέμμα του εἰς τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα καὶ εἰς τὴν περίχωρον τοῦ μέρους αὐτοῦ καὶ ἐπρόσεξε. Καὶ νά. Φωτιὰ ἀνέβαινεν ἀπὸ τὴν γῆν, ὡς νὰ ἐξήρχετο καπνὸς φωτιᾶς ἀπὸ ἀσβεστοκάμινον».[6] Ἀφοῦ ἐπῆγε, λέγει, εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον συνωμίλησε μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὸν παρεκάλεσε διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν Σοδομιτῶν,[7] παρετήρει τὰ σημάδια τῆς φοβερᾶς ἐκείνης τιμωρίας καὶ χάριν τοῦ δικαίου Λὼτ ἤθελε νὰ μάθη κάτι νέον. Διότι τέτοιος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τῶν ἁγίων ἀνθρώπων, δηλαδή, φιλόστοργος καὶ συμπαθής. Καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξη ἡ θεία Γραφὴ ὅτι τὴν γνῶσιν αὐτὴν ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἡ χάρις

5. Γεν. 19, 23.
6. Ἔ. ἀ. στ. 27 - 28.
7. Πρβλ. ἔ. ἀ. 18, 23 - 33.

τοῦ Πνεύματος καὶ συγχρόνως διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ καὶ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν του διὰ τὸν Λώτ, λέγει· «Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ καταστρέψῃ ὁ Θεὸς τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς αὐτῆς, E ἐνεθυμήθη τὸν Ἀβραὰμ καὶ ἐγλύτωσε τὸν Λὼτ ἐκ τῆς καταστροφῆς».[8]

Τί σημαίνει, «ἐνεθυμήθη ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ»; Ἐννοεῖ τὴν παράκλησιν, τὴν ὁποίαν ἔκανεν, ὅταν ἔλεγε· «θὰ καταστρέψῃς τὸν δίκαιον μὲ τὸν ἀσεβῆ μαζί;».[9] Τί θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅμως, ἐὰν μᾶς ἐρωτήσῃ κάποιος· ὁ δίκαιος Λὼτ ἐσώθη ἐξ αἰτίας τῆς παρακλήσεως τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ὄχι διὰ τῆς ἰδικῆς του δικαιοσύνης; Ναί, ἐσώθη καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ πατριάρχου. Διότι, ὅταν προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τότε καὶ αἱ προσευχαὶ τῶν δικαίων μᾶς ὠφελοῦν πάρα πολύ. 449 A Ἐνῷ, ὅταν οἱ ἴδιοι ἡμεῖς κατεχώμεθα ἀπὸ ραθυμίαν καὶ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας μόνον εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων, τότε πλέον δὲν ἔχομεν τίποτε νὰ κερδίσωμεν. Ὄχι, βέβαια, ἐπειδὴ οἱ δίκαιοι εἶναι ἀνίσχυροι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι προδίδομεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὴν ραθυμίαν μας.

Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς καλὰ ὅτι, ὅταν δεικνύωμεν ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν οἱ ἴδιοι, δὲν ἔχομεν καμμίαν ὠφέλειαν, εἴτε δίκαιοι εἶναι οἱ παρακαλοῦντες δι' ἡμᾶς, εἴτε προφῆται (διότι ἐκεῖνοι ἀποδεικνύουν τὴν ἀρετήν των καὶ μὲ τὰς δεήσεις των αὐτάς, ἐνῷ ἡμεῖς δὲν ὠφελούμεθα καθόλου ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς μας), ἄκουσε τὸν Θεὸν τῶν ὅλων νὰ λέγῃ πρὸς τὸν ἡγιασμένον ἐκ κοιλίας μητρός του Ἱερεμίαν· B «Νὰ μὴ προσεύχεσαι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, διότι δὲν θὰ ἀκούσω τὰς προσευχάς σου».[10] Κύτταξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Προλέγει εἰς τὸν προφήτην τὴν αἰτίαν τῆς μὴ εἰσακοῆς τῆς προσευχῆς μὴ τυχόν, μετὰ τὴν μὴ εἰσακουσθεῖσαν προσευχήν του, νομίσῃ ὅτι αὐτὸ συμβαίνει ἐξ ἰδικῆς του ὑπαιτιότητος. Δι' αὐτό, λοιπόν, προμηνύει εἰς αὐτὸν τὴν κακίαν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δίδει ἐντολὴν νὰ μὴ προσεύχεται ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὸ μέγεθος τῆς πονηρίας ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι καμμίαν βοήθειαν δὲν τοὺς δίδει ὁ

8. Ἔ. ἀ. 19, 29.
9. Ἔ. ἀ. 18, 23.
10. Ἱερ. 7, 16.

προφήτης, ἐὰν προηγουμένως δὲν θελήσουν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ κάνουν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτούς.

Γνωρίζοντες αὐτά, ἀγαπητοί μου, ἂς καταφεύγωμεν μὲν εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων C καὶ ἂς παρακαλῶμεν νὰ δέωνται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, ἀλλ' ἂς μὴ ἐπαναπαυώμεθα μόνον εἰς τὰς ἱκεσίας ἐκείνων, μὰ καὶ ἡμεῖς ἂς τακτοποιῶμεν ὅπως πρέπει τὴν συμπεριφοράν μας καὶ ἂς φροντίζωμεν νὰ μεταβαλλώμεθα πρὸς τὸ καλλίτερον, διὰ νὰ δημιουργήσωμεν τὰς προϋποθέσεις νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἡ πρεσβεία ποὺ γίνεται πρὸς χάριν μας ἀπὸ τοὺς ἁγίους. Αὐτὸ τὸ λέγει καὶ πρὸς τὸν ἴδιον προφήτην ὁ Κύριος τῶν ὅλων· «Δὲν βλέπεις τί κάνουν αὐτοὶ εἰς τὰς πόλεις τοῦ Ἰούδα; Καίουν παχέα κρέατα καὶ κατασκευάζουν πλακούντια πρὸς τιμὴν τῆς στρατιᾶς τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ».[11] Δηλαδή, λέγει πρὸς αὐτόν. Δι' αὐτοὺς μὲ παρακαλεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν σταματοῦν νὰ πράττουν τὴν πονηρίαν, ποὺ δὲν ἠμποροῦν καθόλου νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατέχονται, ἀλλὰ ζοῦν μὲ τόσην ἀναισθησίαν; D Δὲν βλέπεις τὴν ὑπερβολικὴν των καταφρόνησιν πρὸς ἐμέ; Δὲν βλέπεις τὴν μεγάλην των μανίαν; Ὅτι δὲν ἐχόρτασαν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀσέβειάν των, ἀλλά, ὅπως ὁ χοῖρος εἰς τὸν βοῦρκον, ἔτσι κυλίονται μέσα εἰς τὰς ἰδικάς των παρανομίας; Διότι μήπως ἐπερίμεναν νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, ἐὰν ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν; Δὲν εἶμαι ἐγὼ ποὺ διὰ μέσου τῶν προφητῶν φωνάζω καὶ λέγω· «Μετὰ τὴν εἰδωλολατρίαν, πορνείαν, εἶπα πρὸς αὐτούς· Ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμὲ καὶ δὲν ἐπέστρεψαν».[12] Μήπως, βέβαια, ζητῶ τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ παύσουν τὴν πονηρίαν καὶ νὰ σταματήσουν νὰ πράττουν τὰ κακά; Μήπως, πάλιν, ζητῶ εὐθύνας διὰ τὰ περασμένα ἁμαρτήματα, E ὅταν τοὺς ἴδω νὰ κατέχωνται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μετανοήσουν; Κάθε ἡμέραν δὲν φωνάζω δυνατὰ λέγων ὅτι «δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, μέχρις ὅτου νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ζῇ ἐν μετανοίᾳ»;[13] Μήπως δὲν κάνω τὰ πάντα, διὰ νὰ λυτρώσω ἀπὸ τὴν καταστροφὴν ὅσους ἔχουν ἐμπλακῆ εἰς τὴν πλάνην; Μήπως ἀντιδρῶ, ὅταν τοὺς ἴδω νὰ μετανοοῦν; Ἐγὼ δὲν εἶμαι, ποὺ λέγω· «ἐνῷ ἀκόμη προσεύχεσαι, θὰ σοῦ εἴπω.

11. Ἔ. ἀ. 7, 17-18.
12. Ἔ. ἀ. 3, 7.
13. Ἰεζ. 18, 23.

Νά, εἶμαι κοντά σου»;[14] Μήπως αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπιθυμοῦν τόσον τὴν σωτηρίαν των, ὅσον φροντίζω ἐγὼ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι 450 A καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν;[15] Μήπως, λοιπόν, δι' αὐτὸ σὲ ἔφερα ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑπάρξεως, μὲ σκοπὸν νὰ σὲ καταστρέψω; Μήπως ἡτοίμασα χωρὶς σκοπὸν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἀνυπολόγιστα ἀγαθά; Μήπως δι' αὐτὸ δὲν ἠπείλησα καὶ μὲ τὴν γέενναν, διὰ νὰ προτρέψω διὰ τοῦ φόβου αὐτῆς νὰ τρέξουν ὅλοι πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλείαν; Συνεπῶς, μακάριε προφῆτα, μὴ ἐγκαταλείπῃς αὐτοὺς καὶ προσεύχεσαι εἰς ἐμένα πρὸς χάριν αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἕνα πρᾶγμα κυρίως νὰ φροντίζῃς, νὰ ὑπερνικήσῃς, δηλαδή, τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων, νὰ τοὺς κάνῃς νὰ αἰσθανθοῦν τὴν νόσον ποὺ τοὺς κατέχει, νὰ τοὺς ὁδηγήσῃς εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τότε, ὁπωσδήποτε, θὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ ἰδική μου βοήθεια.

B Πραγματικά, δὲν βραδύνω, οὔτε ἀναβάλλω, ὅταν ἴδω μίαν ψυχὴν εὐγνώμονα. Διότι ἕνα πρᾶγμα μόνον ἐπιζητῶ, τὴν ὁμολογίαν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τότε πλέον δὲν τιμωρῶ δι' αὐτά. Μήπως, λοιπόν, εἶναι τίποτε βαρὺ καὶ δύσκολον αὐτὸ ποὺ προτείνω ἐγώ; Ἐάν, βέβαια, δὲν ἐγνώριζα ὅτι γίνονται χειρότεροι, ἐπειδὴ δὲν ὁμολογοῦν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματά των, ἀσφαλῶς, οὔτε καὶ αὐτὸ θὰ ἐζήτουν. Ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ρέπει περισσότερον πρὸς τὴν κακίαν, δι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ ὁμολογοῦν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα, ὥστε ἡ ὁμολογία αὐτὴ νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ νὰ ἐπαναλάβουν τὰ ἴδια ἁμαρτήματα.

C Αὐτά, λοιπόν, σκεπτόμενοι, ἀγαπητοί μου, καὶ ἀντιλαμβανόμενοι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας, ἂς μὴ μᾶς κυριεύῃ ἡ ραθυμία, ἀλλ' ἂς ἐνδιαφερώμεθα, προηγουμένως, διὰ τὴν πνευματικήν μας κατάστασιν καὶ ἂς καθαρίζωμεν τὸν ἑαυτόν μας ἀπὸ τὸν ρύπον τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἔτσι νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς πρεσβείας τῶν ἁγίων. Διότι ἐὰν θέλωμεν νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν, τότε καὶ μόνοι μας, ἐὰν προσευχώμεθα, ἠμποροῦμεν νὰ ἀποκομίσωμεν μεγάλην ὠφέλειαν. Πραγματικά, ἐπειδὴ ὁ Κύριός μας εἶναι φιλάνθρωπος, δὲν μᾶς βοηθεῖ τόσον, ὅταν παρακαλοῦν ἄλλοι δι' ἡμᾶς, ὅσον μᾶς

14. Ἡσ. 58, 9.
15. Α' Τιμ. 2, 4.

βοηθεῖ, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καταφεύγωμεν πρὸς αὐτόν. D Κύτταξε ὑπερβολὴν ἀγαθότητος. Ἐὰν ἴδῃ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, τοὺς ἠτιμασμένους, τοὺς μὴ ἔχοντας καμμίαν παρρησίαν νὰ ἀφυπνισθῶμεν ὀλίγον καὶ νὰ θέλωμεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας του, ἀμέσως εἰσακούει τὰς προσευχάς μας καὶ μᾶς ἁπλώνει τὸ χέρι του, ὅταν εὑρισκώμεθα κατὰ γῆς, καὶ μᾶς σηκώνει, ὅταν ἔχωμεν πέσῃ, καὶ φωνάζει δυνατὰ λέγων· «Μήπως ὁ πίπτων δὲ σηκώνεται;»[16]

Μά, διὰ νὰ καταλάβῃς ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐπέτυχαν ὅ,τι ἐπεδίωκαν, ἀφοῦ παρεκάλεσαν τὸν Θεὸν οἱ ἴδιοι καὶ ὄχι διὰ μέσου ἄλλων, εἶναι ἀνάγκη νὰ φέρω εἰς τὸ μέσον αὐτοὺς ποὺ ἐπέτυχαν αὐτό, διὰ νὰ τοὺς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ νὰ θερμανθῇ ὁ ζῆλός μας. E Ἂς ἀκούσωμεν, λοιπόν, μὲ ποῖον τρόπον ἡ Χαναναία ἐκείνη γυναῖκα, ποὺ πολὺ ὑπέφερε καὶ ἦτο ἀλλόφυλος, ὅταν εἶδε τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης νὰ ἀνατέλλῃ ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκοντο καθισμένοι εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγνοίας, προσηυχήθη μὲ θερμὴν καὶ καίουσαν προθυμίαν, χωρὶς νὰ τὴν καταστήσῃ πιὸ διστακτικὴν τὸ γεγονὸς ὅτι ἦτο γυναῖκα καὶ μάλιστα ἀλλόφυλος, ἀλλά, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνεν ὅλα τὰ ἐμπόδια αὐτά, ἐπλησίασε καὶ λέγει· «Ἐλέησόν με, Κύριε, διότι ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά».[17] Μά, ὁ Κύριος, ποὺ γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας μας, σιωπᾷ καὶ δὲν ἀπαντᾷ, δὲν τῆς ἀπευθύνει τὸν λόγον, οὔτε ἐκδηλώνει τὴν λύπην του διὰ τὴν γυναῖκα, ἂν καὶ τὴν εἶδε νὰ τὸν πλησιάζῃ μὲ τόσην ὀδύνην, ἀλλὰ μακροθυμεῖ, 451 A ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ φανερώσῃ εἰς ὅλους τὸν θησαυρόν, ποὺ εἶναι κρυμμένος εἰς τὴν γυναῖκα ἐκείνην. Ἐγνώριζε, βέβαια, τὸν κρυμμένον μαργαρίτην, τὸν ὁποῖον δὲν ἤθελε νὰ μὴ γνωρίσωμεν ἡμεῖς. Καὶ δι' αὐτὸ ἀναβάλλει τὴν θεραπείαν καὶ δὲν κρίνει ἄξιον νὰ τῆς ἀπαντήσῃ, ὥστε ἡ μεγάλη ἐπιμονὴ τῆς γυναικὸς αὐτῆς νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διδασκαλίας εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ κύτταξε τὴν ἀνέκφραστον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἴδιος μέν, λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, δὲν ἔδιδεν ἀπάντησιν εἰς αὐτήν. Οἱ μαθηταί του, ὅμως, ἐπειδὴ

16. Ἰερ. 8, 4.
17. Ματθ. 15, 22. Περὶ τῆς Χαναναίας ὁμιλεῖ ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 38ην ὁμιλίαν του εἰς τὴν Γένεσιν.

εἶχαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἦσαν πιὸ φιλόστοργοι καὶ πιὸ φιλάνθρωποι, δὲν τολμοῦν νὰ εἴπουν φανερά· ἱκανοποίησε τὸ αἴτημά της, λυπήσου αὐτήν, δεῖξε της εὐσπλαγχνίαν. Ἀλλὰ τί λέγουν; «Κάμε τὸ θέλημά της, διότι φωνάζει δυνατὰ ὀπίσω μας καὶ ἀπὸ τὰς φωνάς της θὰ συγκεντρωθῇ κόσμος πολύς»,[18] δηλαδή, σὰν νὰ λέγουν, σχεδόν· B Ἀπάλλαξέ μας ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν αὐτήν, ἐλευθέρωσέ μας ἀπὸ τὰς κραυγὰς τῆς γυναικὸς αὐτῆς. Τί κάνει, ὅμως, ὁ Κύριος; Νομίζετε, λέγει, ὅτι ἄσκοπα ἐτήρησα σιγὴν καὶ δὲν κατεδέχθην νὰ τῆς δώσω ἀπάντησιν; Ἀκούσατε, λοιπόν. «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ».[19] Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶναι ἀλλόφυλος; Δὲν γνωρίζετε ὅτι καὶ εἰς ἐσᾶς ἔδωσα τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ μεταβῆτε εἰς δρόμον ποὺ θὰ σᾶς φέρῃ εἰς χώραν εἰδωλολατρῶν;[20] Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, ἔτσι ἀπερίσκεπτα δεικνύετε τὴν συμπάθειάν σας πρὸς αὐτήν; Κύτταξε τὴν πολυμήχανον σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς καὶ ὅταν ἔδωσε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπαντᾷ πρὸς αὐτήν, βαρύτερα ἀπὸ τὴν σιωπὴν προσέβαλε τὴν γυναῖκα C καί, σχεδόν, τὴν ἐπλήγωσε σοβαρά, ἐπειδὴ ἤθελε σιγὰ-σιγὰ νὰ τὴν προκαλέσῃ, διὰ νὰ μάθουν οἱ ἀγνοοῦντες μαθηταί του τὴν πίστιν ποὺ ἐκρύπτετο εἰς αὐτήν. Μά, οὔτε καὶ ἔτσι ἠδιαφόρησεν, οὔτε κατελήφθη ἀπὸ μεγαλύτερον δισταγμόν, ὅταν εἶδεν ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ μὲ τὴν παρέμβασίν των δὲν ἐπέτυχον τίποτε περισσότερον, καὶ οὔτε ἐσκέφθη· Ἀφοῦ οὔτε οἱ μαθηταὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν μαλακώσουν μὲ τὴν παράκλησίν των πρὸς χάριν μου, διὰ ποῖον λόγον πλέον ἐπιμένω ἀνώφελα καὶ ἄσκοπα; Ἀλλά, σὰν νὰ τὴν ἔκαιγε φωτιά, νὰ τῆς ἐφλόγιζε τὸν νοῦν καὶ κλαίουσα σπαρακτικά, πλησιάζει καὶ ἀφοῦ τὸν προσεκύνησεν, λέγει· «Κύριε, βοήθα με εἰς τὴν δυστυχίαν μου».[21] Μά, οὔτε καὶ τότε ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν παράκλησιν αὐτῆς, D ἀλλὰ τῆς δίδει βαρυτέραν ἀπάντησιν ἀπὸ τὴν προηγουμένην. «Δὲν εἶναι σωστόν», λέγει, «νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίξῃ εἰς τὰ σκυλάκια».[22] Σκέψου, ἀγαπητέ μου, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ θαύμασε τὸν πόθον τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπερβολικήν της πίστιν. Διότι, μολονότι τὴν ἀπεκάλεσε σκυλάκι ἐν τούτοις δὲν ἀπεγοητεύθη, οὔτε ἀπεμακρύνθη, ἀλλὰ μὲ μεγάλην εὐγνωμοσύνην λέγει· «Ναί, Κύριε· δέχομαι ὅτι εἶμαι σκυλάκι. Διότι καὶ τὰ σπιτίσια σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψίχουλα ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν κυρίων των».[23] Παραδέχομαι, λέγει, ὅτι εἶμαι σκυλάκι. Σὰν σκυλάκι, λοιπόν, θεώρησέ με ἀξίαν νὰ μοῦ δώσῃς τὰ ψίχουλα ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι σου. Εἶδες πίστιν γυναικὸς καὶ εὐγνωμοσύνην; Παραδέχθη ὅ,τι ἐλέχθη καὶ ἀμέσως ἐπέτυχε τὸ ἐπιδιωκόμενον E καὶ μάλιστα τὸ ἐπέτυχε μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Διότι τί λέγει ὁ Χριστός; «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶνα μεγάλη. Ἄς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις».[24] «Ὦ γυναῖκα». Ἡ φράσις δεικνύει θαυμασμὸν καὶ τὸ λεχθὲν εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἔπαινον. Ἔδειξες, λέγει, μεγάλην πίστιν, δι' αὐτὸ θὰ γίνουν τόσα εἰς σέ, ὅσα, δηλαδή, θέλεις. Κύτταξε ἀφθονίαν μεγαλοδωρίας καὶ θαύμασε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου. Μήπως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ περιστατικοῦ αὐτοῦ δὲν ἐσχηματίσαμεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κάπως σκληρός, 452 A ὅταν τὴν ἀπέπεμπε τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ πρῶτον οὔτε νὰ ἀπαντήσῃ δὲν κατεδέχετο πρὸς τὴν γυναῖκα, εἰς τὴν συνέχειαν δὲ μὲ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἀπάντησιν σχεδὸν τὴν ἐξεδίωκε καὶ ἐξεφόβιζεν αὐτήν, ποὺ τὸν ἐπλησίασε μὲ τόσον μεγάλον πόθον; Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ γεγονότος νὰ ἀντιληφθῇς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέβαλε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν παράκλησίν της, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὴν καταστήσῃ ἐνδοξοτέραν. Πραγματικά, ἐὰν ἀμέσως ἱκανοποίει τὸ αἴτημά της, δὲν θὰ ἐγνωρίζαμεν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς αὐτῆς. Ἐπειδή, ὅμως, ἀνέβαλεν ἐπ' ὀλίγον, ἐγνωρίσαμεν καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν καὶ ἐκείνης τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν.

B Ἠναγκάσθην νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν, διὰ νὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνομεν τὸ ἐπιδιωκόμενον τόσον, ὅταν παρακαλῶμεν διὰ μέσου ἄλλων, ὅσον, ὅταν οἱ ἴδιοι προσωπικῶς προσευχώμεθα, ἀρκεῖ μόνον νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὸν Θεὸν μὲ θερμὴν διάθεσιν καὶ ἄγρυπνον ψυχήν. Διότι, νὰ αὐτὴ ἡ Χαναναία γυναῖκα, μολονότι εἶχε καὶ τοὺς μαθητὰς μὲ τὸ μέρος της καὶ ἱκέτευον ὑπὲρ αὐτῆς, ἐν τούτοις δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐπι-

18. Ἔ. ἀ. στ. 23.
19. Ἔ. ἀ. στ. 24.
20. Πρβλ. Ἔ. ἀ. 10, 5.
21. Ἔ. ἀ. στ. 25.
22. Ἔ. ἀ. στ. 26.

23. Ἔ. ἀ. στ. 27.
24. Ἔ. ἀ. στ. 28.

τύχη τίποτε περισσότερον, μέχρις ότου προσείλκυσε τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μὲ τὴν προσωπικήν της ἐπιμονήν.

Μά, καὶ ἡ παραβολὴ ἐκείνου τοῦ φίλου,[25] ὁ ὁποῖος ἀργὰ τὴν νύκτα ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ φίλου του καὶ ἐζήτησε τὰ τρία ψωμιά, τὸ ἴδιον ὑπαινίσσεται. «Σᾶς διαβεβαιῶ», λέγει ὁ Κύριος, «ὅτι καὶ ἐὰν δὲν σηκωθῇ νὰ τοῦ δώσῃ λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι φίλος του, C τοὐλάχιστον ὅμως διὰ τὴν ἀδιακρισίαν καὶ τὴν ἀναίδειαν ποὺ ἔδειξεν εἰς τέτοιαν ὥραν νὰ τὸν ἀνησυχήσῃ μὲ τὸ αἴτημά του, θὰ σηκωθῇ καὶ θὰ τοῦ δώσῃ ἐκεῖνα, ποὺ τοῦ χρειάζονται».[26]

Γνωρίζοντες, λοιπόν, τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας, ἂς προσερχώμεθα πρὸς αὐτόν, δεικνύοντες καί, σχεδόν, ἐκθέτοντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καθένα ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας ξεχωριστά, ζητοῦντες συγχώρησιν διὰ τὰ προηγούμενα πλημμελήματά μας, ὥστε καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ εἴμεθα πιὸ προσεκτικοὶ καὶ προκαλέσωμεν περισσότερον τὴν συμπάθειάν του.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν, ἐὰν θέλετε, εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ ἁγιογραφικοῦ ἀναγνώσματος. «Ὁ Λώτ», λέγει ἡ Γραφή, «ἀπὸ τὴν Σηγὼρ ἀνέβη καὶ ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς καὶ μαζί του αἱ δύο θυγατέρες του, διότι ἐφοβήθη νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Σηγώρ. D Κατώκησεν εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ ὄρους αὐτοῦ ὁ ἴδιος καὶ μαζί του αἱ δύο θυγατέρες του».[27] Εἶχεν ἔντονον ἀκόμη τὸν φόβον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἔπληξε τοὺς Σοδομίτας καὶ δι' αὐτὸ ἀπομακρύνεται ὁ δίκαιος καὶ κατοικεῖ, λέγει, εἰς τὸ ὄρος μαζὶ μὲ τὰς θυγατέρας του καὶ ἔτσι εὑρίσκετο εἰς ἄκραν ἐρημίαν καὶ μόνωσιν πλέον, ἀφοῦ ἐκατοικοῦσεν εἰς τὸ ὄρος μὲ τὰς δύο θυγατέρας του. «Ἡ μεγαλυτέρα θυγατέρα», λέγει, «εἶπε πρὸς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι ἡλικιωμένος καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει εἰς τὸ μέρος, ὅπου μένομεν, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως γίνεται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἔλα, λοιπόν, ἂς δώσωμεν εἰς τὸν πατέρα μας κρασὶ διὰ νὰ μεθύσῃ, E ἂς κοιμηθῶμεν μαζί του καὶ ἂς ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἐκ τοῦ πατρός μας».[28] Μὲ εὐλάβειαν

25. Πρβλ. Λουκ. 11, 5 - 8.
26. Ἔ. ἀ. στ. 8.
27. Γεν. 19, 30. Παρὰ τὴν θείαν διαβεβαίωσιν δὲν νοιώθει ἀσφάλειαν εἰς τὴν Σηγώρ. Πιθανὸν νὰ συνήντησε καὶ ἐκεῖ ἔλλειψιν φιλοξενίας, ὅπως εἰς τὰ Σόδομα, καὶ νὰ ἐφοβήθη νέαν καταστροφήν.
28. Ἔ. ἀ. στ. 31 - 32. Ἡ οἰκογένεια ἦτο ὁ ὕψιστος σκοπὸς τῆς γυ-

καὶ μεγάλον φόβον ἂς ἀκούωμεν, ἀγαπητοί μου, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸ κείμενον τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Διότι τίποτε δὲν ἔχει γραφῆ ἄσκοπα καὶ τυχαῖα, ἀλλὰ ὅλα πρὸς τὸ συμφέρον μας καὶ τὴν ὠφέλειάν μας, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς ἀγνοῶμεν μερικά. Πραγματικά, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὰ γνωρίσωμεν ὅλα μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλ' ἂν καὶ προσπαθῶμεν, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, νὰ αἰτιολογήσωμεν ὡρισμένα γεγονότα, ἐν τούτοις καὶ πάλιν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ κάποιος μεγάλος θησαυρὸς ἀπόκρυφος καὶ δυσερμήνευτος.
453 A Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ἡ Γραφὴ μὲ τὸ νὰ μᾶς διηγηθῇ τὰ πάντα μὲ σαφήνειαν καὶ μὲ τὸ νὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστὸν τὰς ἐνεργείας τῶν θυγατέρων τοῦ δικαίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν δίδει ἱκανοποιητικὴν δικαιολογίαν τῆς πράξεως αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ δικαιολογεῖ τὸν δίκαιον, ὥστε κανένας, ἀποβλέπων εἰς τὸ γεγονὸς αὐτὸ καθ' ἑαυτό, οὔτε τὸν δίκαιον νὰ κατηγορήσῃ οὔτε τὰς θυγατέρας του, νομίζων ὅτι ἡ ἕνωσις αὐτὴ ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ ἀσέλγειαν.

Πῶς, λοιπόν, ἀπολογεῖται διὰ τὰς θυγατέρας; «Εἶπε», λέγει, «ἡ μεγαλυτέρα εἰς τὴν μικροτέραν. Ὁ πατέρας μας εἶναι ἡλικιωμένος καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει εἰς τὸ μέρος, ὅπου μένομεν, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς νυμφευθῇ, ὅπως γίνεται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους». Κύτταξε τὸν σκοπὸν μὲ προσοχὴν B καὶ νὰ ἀπαλλάξῃς αὐτὰς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν. Ἐνόμισαν, δηλαδή, ὅτι εἶχε γίνει ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι κανένας δὲν ἔμεινεν ἀπολύτως. Ἔπειτα, ἔβλεπαν καὶ τὰ γηρατειὰ τοῦ πατρός των. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ ἀφανισθῇ τὸ γένος μας καὶ χαθῇ τὸ ὄνομά μας, (διότι αὐτὸ ἀπετέλει σπουδαίαν φροντίδα διὰ τοὺς παλαιούς, τὸ νὰ διαιωνίζεται τὸ γένος των διὰ τῆς ἀ-

ναικός. Αἱ θυγατέρες τοῦ Λώτ, βλέπουσαι ὅτι θὰ ἐστεροῦντο τῆς εὐτυχίας ταύτης, διότι δὲν θὰ ἤρχοντο εἰς γάμον, προέβησαν εἰς τὸ ἀπονενοημένον διάβημα των νὰ ἀποκτήσουν ἀπογόνους ἐκ τοῦ πατρός των. Ὁ Λὼτ ἐμέθυσε τόσον πολύ, ὥστε οὔτε πρὸ τῆς πράξεως οὔτε μετὰ ταύτην συνησθάνθη τί ἔκανε. Πραγματικά, ὁ Λὼτ δὲν ἦτο τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἀβραάμ. Ἦτο λιγώτερον δίκαιος, ἱστάμενος μεταξὺ Σοδομιτῶν καὶ Ἀβραάμ, διότι καὶ τὰς θυγατέρας του ἐμνήστευσε μετὰ Σοδομιτῶν καὶ ὁ ἴδιος ἐμέθυσεν. Ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν αἱμομειξίαν ταύτην, διότι, προβλέπων τὴν διαφθορὰν τῶν ἀπογόνων τοῦ Λὼτ Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμανιτῶν, ἤθελε νὰ μισηθοῦν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ὅθεν, οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, Μωαβῖται - Ἀμμωνῖται, ἀποκλείονται ἀπὸ τὸν περιούσιον λαὸν τοῦ Θεοῦ μέχρι τῆς 10ης γενεᾶς, ἤτοι πάντοτε. (Πρβλ. Δευτ. 23, 4 καὶ Δ' Βασιλ. 8, 28). Βλέπε, Ἰωὴλ Γιανν. ἔ. ἀ. σελ. 156 - 157.

ποκτήσεως διαδόχων), διά νά μή ὑπομείνωμεν, λοιπόν, καί ἡμεῖς, λέγει, καθολικόν ἀφανισμόν, ἀφοῦ ὁ πατέρας μας ἔφθασεν εἰς τό γῆρας καί κανένας ἄλλος ἄνδρας δέν εὑρίσκεται ἐδῶ, μέ τόν ὁποῖον νά ἔλθωμεν εἰς ἐπαφήν καί νά ἠμπορέσωμεν νά ἀποκτήσωμεν τέκνα καί νά ἀφήσωμεν διαδόχους εἰς τό γένος μας, δι' αὐτό «ἔλα», λέγει, διά νά μή συμβῆ αὐτό, «ἄς δώσωμεν εἰς τόν πατέρα μας κρασί διά νά μεθύση». Ἐπειδή, λέγει, C δέν θά ἐδέχετο ποτέ οὔτε νά ἀκούση κάτι τέτοιο ὁ πατέρας μας, ἄς ἐπετύχωμεν τήν ἀπάτην μέ τήν βοήθειαν τοῦ κρασιοῦ. «Ἐπότισαν τόν πατέρα των κατά τήν νύκτα ἐκείνην κρασί καί εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα εἰς τόν κοιτῶνά του ἐκοιμήθη μετά τοῦ πατρός της κατά τήν νύκτα ἐκείνην. Ὁ πατέρας δέν ἀντελήφθη τί ἔπραξε, οὔτε ὅταν συνευρέθη μετά τῆς κόρης του, οὔτε ὅταν ἐξύπνησε».[29] Εἶδες ὅτι καί διά τόν δίκαιον ἀπελογήθη ἡ θεία Γραφή, ὄχι μίαν φοράν, ἀλλά δύο; Κατά πρῶτον, μέ ὅσα εἶπεν ὅτι αἱ θυγατέρες ἐπραγματοποίησαν τήν ἀπάτην μέ τήν βοήθειαν τοῦ οἴνου, ἀπέδειξεν ὅτι δέν θά ἠμποροῦσαν διαφορετικά νά πείσουν τόν πατέρα των νά δεχθῆ τήν πρᾶξιν αὐτήν. D Τώρα πάλιν, νομίζω, ὅτι τό γεγονός αὐτό προῆλθεν ἐκ θείας οἰκονομίας, τό νά περιπέση, δηλαδή, εἰς τόσην νάρκην, ὥστε νά μή αἰσθανθῆ τίποτε ἀπό τά γενόμενα, διά νά εἶναι ἐκτός πάσης κατηγορίας. Διότι ἐκεῖνα τά ἁμαρτήματα μᾶς κατακρίνουν καί μᾶς καταδικάζουν, τά ὁποῖα διαπράττομεν ἐν γνώσει καί μέ τήν θέλησίν μας. Βλέπεις, ὅτι ἡ Γραφή μαρτυρεῖ ὑπέρ τοῦ δικαίου ὅτι ἠγνόει τελείως τό γεγονός; Ἀλλά πάλιν ἀνακύπτει ἕνα ἄλλο ζήτημα, τό τῆς μέθης, δηλαδή. Διότι πρέπει νά τά ἐξετάζωμεν ὅλα, ὥστε νά μή ἀφήνωμεν καμμίαν ἀφορμήν πρός κατηγορίαν εἰς τούς ἀγνώμονας καί ἀναισχύντους. Τί θά ἀπαντήσωμεν, λοιπόν, δι' αὐτό; Ὅτι ὁ Λώτ δέν ἐμέθυσε τόσον ἀπό ἀκράτειαν, ὅσον ἀπό λύπην καί στενοχωρίαν.

E Συνεπῶς, ἄς μή τολμήση κανένας ποτέ νά κατηγορήση τόν δίκαιον ἤ τάς θυγατέρας του. Διότι κατά ποίαν λογικήν δέν θά ἦτο ἀπόδειξις ἐσχάτης μανίας καί παραφροσύνης, αὐτούς τούς ὁποίους ἡ θεία Γραφή ἀπήλλαξεν ἀπό κάθε κατηγορίαν, μᾶλλον δέ καί τόσον ἀπελογήθη ὑπέρ αὐτῶν, νά τούς καταδικάζωμεν ἡμεῖς, πού εἴμεθα γεμᾶτοι ἀπό ἀνυπολόγιστα βάρη ἁμαρτιῶν, καί νά μή ἀ-

29. Ἔ. ἀ. στ. 33.

κούωμεν τόν Παῦλον, πού λέγει· «Ὁ Θεός συγχωρεῖ τάς ἁμαρτίας μας καί μᾶς δικαιώνει. Ποῖος θά μᾶς κατακρίνη καί ποίου ἡ καταδικαστική ἀπόφασις ἐναντίον μας θά ἠμπορέση νά σταθῆ;».[30] Καί διά νά πεισθῆς ὅτι αὐτό δέν ἔγινεν ἄσκοπα καί τυχαῖα, ἀλλά ἡ ὑπερβολική λύπη καί ἡ προσθήκη τοῦ οἴνου δέν τόν ἄφησαν νά καταλάβη τίποτε, ἄκουσε τί λέγει· 434 A «Κατά τήν ἐπομένην ἡμέραν ἡ μεγαλυτέρα ἀδελφή εἶπεν εἰς τήν μικροτέραν.Νά, χθές ἐκοιμήθην μέ τόν πατέρα μας. Ἄς ποτίσωμεν αὐτόν οἶνον καί κατά τήν νύκτα αὐτήν καί εἰσελθοῦσα καί σύ εἰς τόν κοιτῶνα κοιμήσου μαζί του, διά νά ἀποκτήσωμεν ἀπογόνους ἐκ τοῦ πατρός μας».[31] Βλέπεις, ὅτι μέ σωστήν σκέψιν τό ἔκαναν αὐτό. Ἐπειδή, δηλαδή, ἠμπόρεσα ἐγώ, λέγει, νά ἐπιτύχω τόν σκοπόν μου, εἶναι ἀνάγκη καί σύ νά κάνης τό ἴδιον. Διότι ἐνδέχεται νά ἐπαληθεύση ἡ ἐλπίς μας B καί νά μή ἐξαφανισθῆ τελείως τό γένος μας. «Ἐπότισαν τόν πατέρα των καί κατά τήν νύκτα ἐκείνην οἶνον, τόν ἐμέθυσαν καί εἰσελθοῦσα ἡ νεωτέρα ἀδελφή ἐκοιμήθη μέ τόν πατέρα της. Ὁ Λώτ δέν συνησθάνθη τί ἔπραξεν οὔτε ὅταν συνευρέθη καί μέ τήν κόρην αὐτήν οὔτε ὅταν ἐξύπνησε».[32] Πρόσεξε, ἀγαπητέ μου, ὅτι ὅλον τό περιστατικόν αὐτό ἦτο ἔργον τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη εἰς τόν πρωτόπλαστον. Πραγματικά, ὅπως ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ Ἀδάμ ἐκοιμᾶτο, ἔλαβεν ἕνα μέρος ἀπό τήν πλευράν του, χωρίς νά τόν ἀφήση νά καταλάβη τίποτε, ἀλλά, ἀφοῦ ἔπλασε τήν πλευράν ἐκείνην εἰς γυναῖκα, τήν παρουσίασεν εἰς τόν Ἀδάμ, ἔτσι ἀκριβῶς καί τώρα συνέβη. Διότι, ἐάν ἡ ἀφαίρεσις τῆς πλευρᾶς ἔγινε χωρίς νά αἰσθανθῆ τίποτε ὁ Ἀδάμ, ἐπειδή ὁ Θεός τόν ἔρριψεν εἰς ἔκστασιν, C πολύ περισσότερον τώρα συνέβη αὐτό. Πραγματικά, ἐκεῖνο πού εἶπεν ἡ θεία Γραφή, ὅτι «ὁ Θεός ἔφερε βαθύν ὕπνον εἰς τόν Ἀδάμ καί ἐκοιμήθη»,[33] αὐτό καί ἐν προκειμένῳ ἐσημείωσε, μέ τό νά εἴπη ὅτι «δέν συνησθάνθη τί ἔπραξεν (ὁ Λώτ), οὔτε ὅταν συνευρέθη μέ τήν κόρην του, οὔτε ὅταν ἐξύπνησεν».

«Ἔμειναν ἔγκυοι», λέγει, «ἐκ τοῦ πατρός των. Καί ἐγέννησεν ἡ μεγαλυτέρα θυγατέρα καί ὠνόμασε τό παιδί

30. Ρωμ. 8, 33 - 34. Πρβλ. καί σημείωσιν 23 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
31. Γεν. 19, 34.
32. Ἔ. ἀ. στ. 35.
33. Ἔ. ἀ. 2, 21.

Μωάβ, λέγουσα· Ἐκ τοῦ πατρός μου ἀπέκτησα υἱόν. Αὐτὸς εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν. Ἐγέννησε δὲ καὶ ἡ νεωτέρα θυγατέρα καὶ ὠνόμασε τὸ παιδὶ Ἀμμάν, λέγουσα· Αὐτὸς εἶναι υἱός μου γνήσιος, γόνος τοῦ λαοῦ μου. Αὐτὸς εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Ἀμμανιτῶν».[34] Βλέπεις, ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἀσελγείας, ἀλλ' ἀμέσως μὲ τὰ ὀνόματα, ποὺ ἔδωσαν εἰς τὰ γεννηθέντα τέκνα, ὑπεδήλωσαν τὸ συμβάν, **D** καὶ σχεδόν, σὰν νὰ ἀνέγραψαν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος εἰς κάποιαν στήλην μὲ τὰ ὀνόματα ποὺ ἔδωσαν εἰς τὰ παιδιά, προαναγγέλλουν, πλέον, ὅτι ἔθνη θὰ προέλθουν ἀπὸ αὐτὰ καὶ ὅτι θὰ πολλαπλασιασθοῦν οἱ ἀπόγονοι τῶν γεννηθέντων. Διότι ὁ ἕνας θὰ εἶναι γενάρχης τῶν Μωαβιτῶν καὶ ὁ ἄλλος γενάρχης τῶν Ἀμμανιτῶν.

Ἀλλὰ τότε μέν, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ προοίμιον καὶ ἐπεθύμουν νὰ διατηρῆται ἡ μνήμη των διὰ τῆς διαδοχῆς τῶν ἀπογόνων, ἔδειξαν τόσην σπουδὴν αἱ θυγατέρες τοῦ δικαίου Λώτ. Τώρα, ὅμως, ἐπειδὴ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἔχει προχωρήσει πολὺ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐν γένει **E** καὶ σύμφωνα μὲ τὸν μακάριον Παῦλον «Περνᾷ καὶ φεύγει διαρκῶς σὰν σκιὰ τὸ ἐξωτερικὸν φαινόμενον τοῦ κόσμου αὐτοῦ»,[35] ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀφήνωμεν τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματός μας διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ὥστε καὶ μετὰ τὸν θάνατόν μας ἡ ἀκρίβεια τοῦ ἀρίστου τρόπου τῆς ζωῆς μας ν' ἀποτελῇ ὑπόμνησιν καὶ διδασκαλίαν εἰς ὅσους μᾶς βλέπουν. Διότι οἱ ἐνάρετοι καὶ οἱ ζῶντες κατὰ τρόπον συνετόν, δὲν ἠμποροῦν μόνον νὰ προσφέρουν μεγάλην ὠφέλειαν εἰς ὅσους τοὺς παρατηροῦν, ὅσον χρόνον εὑρίσκονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου βίου. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇς περὶ αὐτοῦ, κύτταξε πόσα χρόνια ἐπέρασαν μέχρι σήμερα 455 **A** καί, κάθε φορὰν ποὺ θὰ θελήσωμεν νὰ διεγείρωμεν κάποιους πρὸς τὴν σωφροσύνην, φέρομεν ὡς παράδειγμα τὸν Ἰωσήφ, τὸν ὡραῖον, τὸν καλόν, τὸν νέον, ὁ ὁποῖος εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του ἔδειξε τόσην μεγάλην γενναιότητα περὶ τὴν ἄσκησιν τῆς σωφροσύνης, καὶ ἔτσι προσπαθοῦμεν νὰ παρωθήσωμεν τοὺς ἀκροατάς μας εἰς τὴν μίμησιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Πές μου σὲ παρακαλῶ, ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ θαυμάσῃ ὅσον ἀξίζει τὸν μα-

34. Ἔ. ἀ. 19, 36 - 38. Πρβλ. καὶ σημείωσιν 28 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
35. Α' Κορινθ. 7, 31.

κάριον αὐτὸν (Ἰωσήφ), ποὺ μολονότι ἦτο δοῦλος καὶ εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὅπου κυρίως πιὸ πολὺ ἀνάπτει τὸ καμίνι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἐν τούτοις, ὅταν εἶδε τὴν κυρίαν του νὰ τὸν ἐπιθυμῇ μὲ μανίαν, ἔδειξε τόσην ἀνδρείαν, **B** καὶ ἐρρίφθη ὁλοκληρωτικὰ εἰς τοὺς ἀγῶνας ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἐγκράτεια, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον ἐκείνην γυναῖκα χωρὶς ἐνδύματα, γυμνός, ἀλλ' ἐνδεδυμένος μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς σωφροσύνης;[36] Καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃς πρᾶγμα νέον καὶ παράδοξον, δηλαδή, ἕνα ἀρνὶ νὰ ἔχῃ πέσει εἰς τὰ χέρια τοῦ λύκου, ἢ μᾶλλον τῆς λεαίνης, καὶ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ξεφύγῃ, καὶ σὰν τὸ περιστέρι ποὺ ἀποφεύγει τὸ κτύπημα τοῦ ἱέρακος, ἔτσι καὶ ὁ δίκαιος διέφυγεν ἀπὸ τὰ χέρια ἐκείνης. Καί, νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι τόσον ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ γνωστοὶ ἐκεῖνοι τρεῖς παῖδες κατώρθωσαν νὰ ὑπερνικήσουν τὴν φωτιὰν εὑρισκόμενοι εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου εἰς τὴν Βαβυλῶνα **C** καὶ νὰ μὴ πάθουν τίποτε τὰ σώματά των,[37] ὅσον εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ παράδοξον τὸ ὅτι ὁ δίκαιος αὐτός, ἂν καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κάμινον αὐτήν, ποὺ εἶναι χειροτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῆς Βαβυλῶνος, ἐννοῶ τὴν ἀσέλγειαν τῆς Αἰγυπτίας, ἐν τούτοις ἔμεινεν ἀνέπαφος καὶ ἐκράτησε καθαρὸν τὸ ἔνδυμα τῆς σωφροσύνης καὶ ἔτσι σῶος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν περιπέτειαν ἐκείνην. Καὶ μὴ παραξενεύεσαι, ἀγαπητέ μου. Διότι, ἐπειδὴ προσέφερεν ὅ,τι ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, εἶχε κοντά του καὶ τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ προερχομένην βοήθειαν, ἡ ὁποία ἔσβηνε τὴν φωτιὰν ἐκείνην καὶ τοῦ ἐχάριζε τὴν δροσιὰν τοῦ Πνεύματος μέσα εἰς τὴν κάμινον.

Εἴδατε ὅτι οἱ ἐνάρετοι καὶ ὅσον χρόνον εὑρίσκονται εἰς τὴν γῆν, **D** ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των, γίνονται ἀφορμὴ ὠφελείας δι' ἡμᾶς; Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐξ ἄλλου, σᾶς ἀνέφερα ἐν προκειμένῳ τὸν δίκαιον Ἰωσήφ, διὰ νὰ τὸν ἀκολουθῶμεν ὅλοι μας. Αὐτόν, λοιπόν, ἂς μιμηθῶμεν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ ἂς νικήσωμεν τὰς ἡδονὰς καὶ γνωρίζοντες «ὅτι, πραγματικά, δὲν ἔχομεν νὰ παλαίσωμεν πρὸς ἀντιπάλους ὁμοίους μας, μὲ αἷμα καὶ σάρκα σὰν τὴν ἰδικήν μας· ἀλλὰ ἡ πάλη καὶ ὁ πόλεμός μας εἶναι πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τὰ διαβολικὰ αὐτὰ τάγματα, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας, ποὺ ἄρχουν ἐπὶ τοῦ

36. Πρβλ. Γεν. 39, 6 ἑξ.
37. Πρβλ. Δαν. 3 ἑξ.

πλήθους τῶν ἀνθρώπων, τῶν βυθισμένων εἰς τὸ ἠθικὸν σκότος, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον»,[38] ἂς ὁπλιζώμεθα ἀνάλογα καί, σκεπτόμενοι ὅτι, ἐνῷ ἔχομεν σῶμα, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παλαίωμεν πρὸς ἀσωμάτους δυνάμεις, ἂς θωρακιζώμεθα μὲ τὰ ὅπλα τοῦ Πνεύματος. Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἐπειδὴ ἀκριβῶς περιβαλλόμεθα ἀπὸ σάρκα E καὶ ἔχομεν νὰ πολεμήσωμεν πρὸς ἀοράτους δυνάμεις, κατεσκεύασεν ἀόρατα καὶ τὰ ὅπλα μας, ὥστε μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων νὰ νικήσωμεν τὴν φύσιν τῶν ἀντιπάλων μας. Ἔχοντες, λοιπόν, πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων αὐτῶν, ἂς πράττωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν, ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν πανοπλίαν, νὰ κατακόψωμεν τὴν ὄψιν τοῦ διαβόλου. Διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀστραπὴν ποὺ ἐκπέμπουν τὰ ὅπλα αὐτά, ἀλλ' ἂν ἐπιχειρήσῃ νὰ σταθῇ ἀπέναντί μας, ἀμέσως τυφλώνεται ὁλοκληρωτικά.

Πραγματικά, ὅπου ὑπάρχει σωφροσύνη, σεμνότης καὶ ἐν ἀφθονίᾳ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, 436 A ἐκεῖ ἁπλοῦται πλουσιοπάροχα καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε εἰρήνην μὲ ὅλους. Ἐπιδιώκετε καὶ τὸν ἁγιασμόν».[39] Ὅθεν, σᾶς παρακαλῶ, νὰ καθαρίσωμεν τὴν συνείδησίν μας καὶ νὰ ξεπλύνωμεν τὰς σκέψεις μας, ὥστε, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ κάθε ρυπαρὰν ἰδέαν, νὰ προσελκύσωμεν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος διὰ νὰ ὑπερνικήσωμεν τὰς μηχανὰς καὶ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀποκτήσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

38. Ἐφεσ. 6, 12.
39. Ἑβρ. 12, 14.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

436 B «Ο ΑΒΡΑΑΜ ΕΚΕΙΘΕΝ[1] ΚΑΤΗΥΘΥΝΘΗ ΠΡΟΣ ΝΟΤΟΝ[2] ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΔΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ ΣΟΥΡ.[3] ΑΠΟ ΕΚΕΙ ΜΕΤΕΒΗ ΚΑΙ ΚΑΤΩΚΗΣΕ ΠΡΟΣΩΡΙΝΩΣ ΕΙΣ ΓΕΡΑΡΑ».[4]

Χαίρομαι ποὺ σᾶς βλέπω νὰ τρέχετε ὅλοι, διὰ νὰ ἀκροασθῆτε τὴν ὁμιλίαν μου, καὶ νὰ δέχεσθε μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν διδασκαλίαν μου. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ φροντίζω μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ σᾶς παραθέτω κάθε ἡμέραν τὴν πτωχὴν αὐτὴν καὶ εὐτελῆ τράπεζαν. C Διότι ἡ μεγάλη σας ὄρεξις καλύπτει τὴν λιτότητα τῆς τραπέζης καὶ κάνει νὰ φαίνωνται μεγάλα καὶ ἄφθονα τὰ μικρά. Αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ διαπιστώσωμεν καὶ εἰς τὰ ὑλικὰ φαγητά. Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος, ποὺ θὰ προσκαλέσῃ χορτάτους συνδαιτυμόνας, ἔστω καὶ ἂν τοὺς παραθέσῃ ἄφθονα καὶ ἀκριβὰ φαγητά, ὁ χορτασμὸς τῶν παρακαθημένων ἐξαφανίζει τὴν πολυτέλειαν τῶν προσφερθέντων καὶ πολλὰς φορὰς θεωροῦνται χωρὶς ἀξίαν τὰ μεγάλα, ἐπειδὴ οἱ τρώγοντες δὲν τὰ παίρνουν μὲ εὐχαρίστησιν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ προσκαλέσῃ πεινῶντας διὰ νὰ τοὺς κάνῃ τὸ τραπέζι, ἔστω καὶ ἂν παραθέσῃ πτωχικὰ φαγητά, D θὰ φανοῦν πλούσια καὶ ἄφθονα, διότι ἡ προθυμία καὶ ἡ ὄρεξις τῶν φιλοξενουμένων θὰ καταναλίσκῃ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τὰ προσφερόμενα. Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ἐγώ, βασιζόμενος εἰς τὴν πνευματικήν σας ὄρεξιν, δὲν διστάζω, ἔστω καὶ ἂν διαθέτω εὐτελῆ καὶ πτωχὴν τράπεζαν, νὰ τὴν παραθέσω συνεχῶς εἰς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην. Αὐτὸ τὸ ἔλεγε καὶ κάποιος σοφός. «Εἶναι ἀνωτέρα ἡ φιλοξενία μὲ χόρτα, ἀλλὰ μὲ

1. Δηλαδή, ἐκ τῆς δρυὸς τοῦ Μαμβρῆ πλησίον τῆς Χεβρών.
2. Τὸ «πρὸς λίβα» τοῦ κειμένου, σημαίνει πρὸς Νότον.
3. Ἐγκατεστάθη εἰς κάποιαν εὔφορον ὄασιν, εὑρισκομένην μεταξὺ τῶν ἐρήμων Κάδης καὶ Ἀσσούρ, ἀπέναντι τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰγύπτου.
4. Γεν. 20, 1. Τὰ Γέραρα εὑρίσκονται πλησίον τῆς Μεσογείου θαλάσσης, περὶ τὰ 76 χιλ. νοτιοδυτικῶς τῆς Χεβρών, εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς ἐρήμου Φαρὰν καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Αἴγυπτον.

ἀγάπην, παρὰ μὲ μοσχάρι, ἀλλὰ μὲ ἐχθρότητα»,[5] ὑποδεικνύων ὅτι ἡ ἀγάπη βλέπει διαφορετικὰ τὰ προσφερόμενα καὶ μὲ τὰ μάτια ἐκείνης τὰ εὐτελῆ φαίνονται πολυτελῆ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλα. E Ποῖον πρᾶγμα, λοιπόν, θὰ ἦτο πλέον μακάριον ἀπὸ ἐμένα, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶ πρὸς τόσον πολλοὺς ἀκροατάς, ποὺ ἔχουν τόσην θέρμην καὶ προσεκτικὴν ἀγάπην; Διότι τίποτε δὲν χρειάζεται τόσον ὁ ὁμιλητής, ὅσον τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ ἀκροατοῦ. Πραγματικά, ὅταν ἴδῃ τὴν προθυμίαν τῶν ἀκροατῶν του νὰ εἶναι θερμή, τονώνεται καὶ ὁ ἴδιος καί, ὅπως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ, παίρνει δύναμιν μεγάλην, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ὅσον πλουσιωτέραν θὰ παραθέσῃ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν, τόσον περισσότερον θὰ αὐξηθῇ ἡ εὐπορία του. 457 A Διότι εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα συμβαίνει τὸ ἀντίθετον τῶν ὑλικῶν. Ἐκεῖ, δηλαδὴ εἰς τὰ ὑλικά, ἡ ἀφθονία τῆς τραπέζης προκαλεῖ φθορὰν καὶ μειώνει τὴν περιουσίαν τοῦ προσφέροντος. Ἐνῷ ἐδῶ συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, δηλαδή, ὅσον περισσότεροι εἶναι οἱ φιλοξενούμενοι, τόσον αὐξάνει ἡ περιουσία μας. Βέβαια, δὲν ἐννοῶ τὰ ἰδικά μου, ἀλλὰ ὅσα θὰ χορηγήσῃ ἡ θεία χάρις ἐκ τῆς φιλανθρωπίας της καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σας πνευματικὴν οἰκοδομήν.

Ἐλᾶτε, λοιπόν, ἀφοῦ μὲ τόσην εὐχαρίστησιν καὶ προθυμίαν προσέχετε τὰ λεγόμενα, ἂς ἐρευνήσωμεν καὶ πάλιν τὰ ἀναγνωσθέντα προσφάτως καὶ ἂς λάβωμεν τὸ κέρδος ποὺ χαρίζει ἡ ἔρευνα αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ἐπειδή, βέβαια, σύμφωνα μὲ τὴν σπουδαίαν προτροπὴν τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶπεν B «ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς»,[6] ὑπάρχει μεγάλος θησαυρὸς μέσα εἰς τὰς Γραφὰς καὶ μάλιστα κρυμμένος εἰς τὸ βάθος, δι' αὐτὸ χρειάζεται ἔρευνα, ὥστε, ἀφοῦ γνωρίσωμεν τὴν δύναμιν ποὺ κρύπτεται εἰς τὸ βάθος, νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν μεγάλην ὠφέλειαν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸ καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐφρόντισε νὰ μᾶς παραδοθοῦν διὰ τῆς Γραφῆς αἱ ἀρεταὶ ὅλων ἐν γένει τῶν δικαίων, ὥστε καὶ ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν συνεχῆ διδασκαλίαν καὶ νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ζωήν μας πρὸς ζῆλον καὶ μίμησιν τῶν δικαίων ἐκείνων.

Ἂς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τί θέλει καὶ σήμερα νὰ μᾶς διηγηθῇ ἡ θεία Γραφὴ διὰ τὸν πατριάρχην. «Ὁ Ἀβραὰμ

5. Παροιμ. 15, 17.
6. Ἰωάν. 5, 39.

κατηυθύνθη ἐκεῖθεν», λέγει, «πρὸς Νότον καὶ ἐγκατεστάθη μεταξὺ Κάδης καὶ τῆς ἐρήμου Σούρ. Ἀπὸ ἐκεῖ μετέβη καὶ κατῴκησε προσωρινῶς εἰς Γέραρα».[7] «Καὶ κατηυθύνθη ἐκεῖθεν», λέγει. Ἀπὸ ποῦ ἐκίνησεν; Μά, ἀπὸ τὸν τόπον ὅπου εἶχε στήσῃ τὴν σκηνήν του καὶ ὅπου ἠξιώθη νὰ φιλοξενήσῃ τὸν Κύριον τῶν ὅλων μὲ τοὺς ἀγγέλους. Ἀπὸ ἐκεῖ, λέγει, ἀφοῦ ἔφυγε, «κατῴκησε προσωρινῶς εἰς τὰ Γέραρα». Κύτταξε τὴν διαγωγὴν τῶν δικαίων, πόσον ἁπλῆ καὶ ἀπέριττος ἦτο, πόσον εὔκολα μετηνάστευον καὶ σὰν πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, ἔτσι ἐτακτοποίουν τὴν ζωήν των, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐδῶ, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖ ἔστηναν τὴν σκηνήν των, σὰν νὰ ἔζων εἰς ξένην χώραν. D Ὄχι ὅπως κάνομεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦμεν τὴν ξένην χώραν σὰν νὰ ἦτο πατρίς μας, οἰκοδομοῦμεν λαμπρὰς οἰκίας, στοάς, περιπάτους,[8] ἀποκτῶμεν χωράφια, κατασκευάζομεν λουτρὰ καὶ ἄλλα ἀμέτρητα πράττομεν. Ἀλλὰ κύτταξε ὅτι ὁ δίκαιος περιορίζει τὴν περιουσίαν του ὅλην μόνον εἰς τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸν οἶκόν του δούλους καὶ εἰς τὰ ποίμνια καὶ πουθενὰ δὲν ἐγκαθίσταται μονίμως, ἀλλ' ἄλλοτε μὲν στήνει τὴν σκηνήν του εἰς τὴν Βεθήλ, ἄλλοτε δὲ παρὰ τὴν δρῦν Μαμβρῆ, ἄλλοτε πάλιν κατέρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τώρα κατασκηνώνει εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὑπομένει τὰ πάντα μὲ εὐκολίαν E καὶ ἔτσι ἀποδεικνύει μὲ ὅλα αὐτὰ καθαρὰ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσας μεγάλας ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας, ποὺ τοῦ εἶχε δώσει ὁ Θεός, μολονότι βλέπει νὰ περιβάλλεται ἀπὸ τόσους κινδύνους καὶ νὰ περιπίπτῃ εἰς ποικίλους καὶ διαφόρους πειρασμούς, ἐν τούτοις, σὰν ἀδάμας, παραμένει σταθερὸς καὶ ἀμετάβλητος, ἀποδεικνύων τὴν φιλόθεον ψυχήν του, χωρὶς νὰ τὸν καθιστᾷ νωθρότερον κανένα ἀπὸ τὰ παρεμβαλλόμενα ἐμπόδια.

Κύτταξε, λοιπόν, καὶ τώρα, ἀγαπητέ μου, ποῖος πειρασμὸς τὸν εὑρίσκει καὶ εἰς τὰ Γέραρα, καὶ θαύμασε τὴν ἀνδρείαν τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, 458 A μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸ ποὺ κανένας δὲν ἠμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ καὶ οὔτε νὰ τὸ ἀκούσῃ δὲν θὰ ἐδέχετο, τοῦτο αὐτὸς ὑπέμεινε, χωρὶς νὰ ἀγανακτῇ, χωρὶς νὰ ζητῇ εὐθύνας ἀπὸ τὸν Κύριον διὰ

7. Βλέπε τὰς σημειώσεις 1 - 4 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
8. Περίπατος· τόπος κατάλληλος διὰ περίπατον, ποὺ πολλὰς φορὰς εἶναι ὑπόστεγος.

τὰ συμβαίνοντα, ὅπως κάνουν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μάλιστα, μολονότι πιέζονται ἀπὸ ἀνυπολόγιστα βάρη ἁμαρτιῶν. Ὅταν, λοιπόν, συναντήσουν δυσκολίας, ἀμέσως ἐρευνῶντες καὶ ἐξετάζοντες λέγουν· Διατί συνέβη τὸ καὶ τό; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπετράπη νὰ γίνῃ αὐτό; Μὰ ὁ δίκαιος δὲν συμπεριφέρεται τοιουτοτρόπως, δι' αὐτὸ καὶ τοῦ ἐδόθη μεγαλυτέρα βοήθεια ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ εὐγνώμονος δούλου, νὰ μὴ ἐρευνᾷ δηλαδὴ κανένα ἀπὸ ὅσα γίνονται ἀπὸ τὸν Κύριόν του, ἀλλὰ νὰ δέχεται τὰ πάντα σιωπηρῶς καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν.

B Καὶ πρόσεξε, ὅτι μὲ ὅλους τοὺς ἀλλεπαλλήλους πειρασμοὺς ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου λάμπει περισσότερον, ἀφοῦ ὁ Θεὸς διὰ μέσου ὅλων αὐτῶν δοξάζει αὐτόν. Πραγματικά, ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, σὰν ἄγνωστος καὶ ξένος καὶ ἀπὸ ὅλους ἀγνοούμενος, ἐπέστρεψεν ἀπὸ ἐκεῖ αἰφνιδίως μὲ μεγάλην τιμήν, ἔτσι καὶ τώρα, ἐγκατασταθεὶς εἰς τὰ Γέραρα, κατ' ἀρχὰς κάνει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ἐνῷ εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ προσφέρει ὁ Θεὸς τόσην βοήθειαν, ὥστε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς C νὰ συναγωνίζωνται εἰς τὸ νὰ τιμήσουν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸν δίκαιον. «Ὁ Ἀβραὰμ φθάσας εἰς τὰ Γέραρα καὶ ὁμιλῶν περὶ τῆς γυναικός του Σάρρας εἶπε», λέγει ἡ Γραφή, «ὅτι εἶναι ἀδελφή του. Ἐφοβήθη νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι σύζυγός του, μὴ τυχὸν φονεύσουν αὐτὸν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἐκείνης ἐξ αἰτίας της».[9] Κύτταξε, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τυραννικὰ πάθη καὶ ὁ φόβος τὸν ἐπίεζεν. Ἀλλὰ μολονότι ὁ πρῶτος φόβος ἦτο πολὺ βαρύς, δηλαδὴ ὁ φόβος νὰ προδοθῇ ἀπὸ τὴν σύζυγόν του, ἐν τούτοις ὁ φόβος αὐτὸς ἐτίθετο εἰς τὸ περιθώριον ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου. Διότι διὰ νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν, ἀνέχεται νὰ βλέπῃ τὴν σύντροφον τοῦ βίου του νὰ περιέρχεται εἰς τὰ χέρια τοῦ βασιλέως. Πόσον δὲ ἀνυπόφορον εἶναι αὐτό, γνωρίζουν ὅσοι ἔχουν συζύγους. D Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Εἶναι γεμάτη ἀπὸ ζήλεια ἡ καρδία τοῦ συζύγου τῆς πόρνης γυναικός, δι' αὐτὸ δὲν θὰ τὴν λυπηθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν ποὺ θὰ δικάζεται καὶ δὲν θὰ ἀλλάξῃ τὴν ἔχθραν του μὲ κανένα λύτρον».[10] Ἀλλὰ τὸ βαρὺ αὐτὸ πά-

9. Γεν. 20, 2.
10. Παροιμ. 6, 34 - 35.

θος, ποὺ δι' ὅλους εἶναι ἀνυπόφορον, κύτταξε πόσον γενναῖα τὸ ὑποφέρει ὁ δίκαιος, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα συμβαίνει συνήθως καὶ εἰς τὰ σωματικὰ παθήματα. Ὅταν, δηλαδή, δύο παθήματα συγχρόνως προσβάλλουν τὸ σῶμά μας, ἡ ἔντασις τοῦ ἑνὸς καλύπτει τὸ ἄλλον καὶ μᾶς ἀπορροφᾷ ἐξ ὁλοκλήρου ὁ πόνος ἐκείνου καὶ πολλὰς φορὰς δὲν ἀντιλαμβανόμεθα καθόλου τὸ ἄλλο, ἐπειδὴ ὁ μεγάλος πόνος μᾶς κατέχει καὶ δὲν μᾶς ἀφήνει καιρὸν νὰ γνωρίσωμεν τὸ μικρότερον πάθος. E Κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ὁ δίκαιος Ἀβραάμ, ἐπειδὴ ἔβλεπε νὰ τὸν ἀπειλῇ ἄμεσα ὁ φόβος τοῦ θανάτου, θεωρεῖ ὅλα τὰ ἄλλα ὑποφερτά.

Ἀλλά, ἀγαπητέ μου, ἀκούων αὐτά, νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν δίκαιον διὰ μικροψυχίαν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη τὸν θάνατον, μά, θαύμασε τὴν φιλανθρωπίαν ποὺ ἔδειξε πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριός μας, διότι τὸν θάνατον ποὺ τότε ἦτο φοβερὸς εἰς τοὺς δικαίους καὶ ἁγίους ἐκείνους, αὐτὸν τώρα κατέστησεν εὐκαταφρόνητον ὁ Χριστός, καὶ αὐτὸν ποὺ ἐφοβήθησαν οἱ ἐνάρετοι ἐκεῖνοι, ποὺ τόσην παρρησίαν εἶχαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸν τώρα περιφρονοῦν καὶ νέοι καὶ κόραι τρυφεραί. 459 A Διότι δὲν εἶναι πλέον θάνατος, παρὰ ὕπνος καὶ ἀποδημία καὶ μετάβασις ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ ἀνώτερα. Πραγματικά, ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν καὶ μὲ τὴν κάθοδόν του εἰς τὸν Ἅδην διέλυσε τὰ νεῦρα αὐτοῦ καὶ κατήργησε τὴν δύναμίν του. Καὶ αὐτόν, ποὺ πρὸ αὐτοῦ ἦτο φοβερὸς καὶ ἀμείλικτος, αὐτὸν κατέστησε τόσον εὐκαταφρόνητον, ὥστε μερικοὶ νὰ σπεύδουν καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν μετάβασίν των πρὸς τὰ ἐκεῖ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει δυνατὰ λέγων· «(Ἐπιθυμῶ) νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ νὰ εἶμαι μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν, διότι αὐτὸ εἶναι ἀσυγκρίτως καλύτερον δι' ἐμέ».[11] Ἀλλ' ὅλ' αὐτὰ συμβαίνουν τώρα, μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, B μετὰ τὴν συντριβὴν τῶν χαλκῶν θυρῶν τοῦ Ἅδου, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Μά, τότε εἶχε φοβερὰν ὄψιν ὁ θάνατος καὶ συνετάρασσε τὸν νοῦν τῶν δικαίων ἐκείνων ἀνδρῶν, δι' αὐτὸ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κακὰ τὰ ὑπέφερον μὲ εὐκολίαν, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν ἀνυπόφορα.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ δίκαιος Ἀβραάμ, ἐπειδὴ

11. Ἐφεσ. 1, 23.

ἐφοβεῖτο τὰς παγίδας τῶν κατοίκων τῶν Γεράρων, ἐγκαθίσταται ἐκεῖ ὄχι ὡς ἔχων σύζυγον, ἀλλὰ ὡς φέρων τὴν ἀδελφήν μαζί του. Καὶ ὅπως παρεχώρησεν ὁ Θεὸς νὰ κατέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον, C ἐπειδὴ ἤθελε νὰ γνωρίσουν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι ἐκεῖνοι, ἔτσι καὶ ἐν προκειμένῳ δεικνύει τὴν μακροθυμίαν του ὁ Θεός, ὥστε, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διαλάμψη διὰ μέσου ὅλων ἡ ὑπομονὴ τοῦ δικαίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστῆ γνωστὴ εἰς ὅλους ἡ εὔνοια τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν.

«Ὁ Ἀβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων ἀπέστειλεν ἀνθρώπους διὰ νὰ λάβουν τὴν Σάρραν διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν ὡς σύζυγόν του».[12] Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὴν θύελλαν τῶν σκέψεων, ποὺ ὑφίστατο ὁ δίκαιος, ὅταν ἔβλεπε τὴν γυναῖκά του νὰ ἁρπάζεται, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀντιτάξῃ καμμίαν ἀντίδρασιν. Ὅλα, βέβαια, τὰ ὑπέφερε σιωπηλά, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν θὰ τὸν περιφρονήσῃ ὁ Κύριος, ἀλλὰ γρήγορα θὰ τοῦ στείλῃ τὴν βοήθειάν του. D Μά, πρέπει νὰ θαυμάσωμεν καὶ τῆς Σάρρας τὴν μεγάλην φιλοστοργίαν, διότι ἐπιθυμεῖ νὰ προφυλάξῃ τὸν δίκαιον ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου. Διότι ἠδύνατο νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν προσποίησιν καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν βεβαίαν ἀτίμωσιν. Ἀλλὰ τὰ ὑπέφερεν ὅλα μὲ γενναιότητα, διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν δίκαιον. Καί, ἔτσι, ἐπαληθεύων ἐκεῖνο ποὺ εἶχε λεχθῆ, ὅτι, δηλαδὴ «οἱ δύο θὰ γίνουν μία σάρξ».[13] Ἀφοῦ, λοιπόν, ἦσαν μία σάρξ, τόσον ἐφρόντιζεν ὁ ἕνας διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἄλλου καὶ τόσην ἀγάπην εἶχαν μεταξύ των, σὰν νὰ ἦσαν ἕνα σῶμα καὶ μία ψυχή.

Ἂς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ἂς τὰ ἀκούουν καὶ αἱ γυναῖκες. E Αἱ γυναῖκες μέν, διὰ νὰ δεικνύουν τόσην ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄνδρας των καὶ τίποτε νὰ μὴ προτιμοῦν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν ἐκείνων. Οἱ δὲ ἄνδρες, διὰ νὰ ἔχουν ὁμοίως τὴν ἰδίαν ἀγάπην πρὸς τὰς γυναῖκάς των καὶ νὰ πράττουν τὰ πάντα, σὰν νὰ ἔχουν μίαν ψυχὴν καὶ ἕνα σῶμα μὲ αὐτάς. Διότι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀληθινὴ συζυγία, ὅταν ὑπάρχῃ, δηλαδή, τόσον μεγάλη συμφωνία μεταξὺ τῶν συζύγων, ὅταν τόσος εἶναι ὁ μεταξύ των σύνδεσμος, ὅταν ἔτσι τοὺς ἑνώνει ἡ ἀγάπη. Πραγματικά, ὅπως δὲν ἠμπορεῖ ποτὲ ἕνα σῶμα νὰ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τοῦ

12. Γεν. 20, 2.
13. Ἔ. ἀ. 2, 24.

ἑαυτοῦ του, οὔτε ἡ ψυχὴ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της, ἔτσι νὰ μὴ στρέφωνται ὁ ἕνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα, ἀλλὰ πρέπει νὰ παραμένουν ἡνωμένοι. Διότι τότε θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουν ἀνυπολόγιστα ἀγαθά. 460 A Βέβαια, ὅπου ὑπάρχει μεγάλη ὁμόνοια, ἐκεῖ συγκεντρώνονται ὅλα τὰ ἀγαθά, ἐκεῖ ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη. Πουθενὰ δὲν διεξάγεται πόλεμος, πουθενὰ δὲν γίνεται μάχη, πουθενὰ δὲν κυριαρχοῦν ἡ ἔχθρα καὶ ἡ φιλονικία, ἀλλ' ὅλ' αὐτὰ τίθενται εἰς τὸ περιθώριον, διότι ἡ ῥίζα τῶν ἀγαθῶν, ἐννοῶ τὴν ὁμόνοιαν, τὰ ἐξαφανίζει ὅλα.

«Ὁ Ἀβιμέλεχ ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράρων ἀπέστειλεν ἀνθρώπους καὶ ἔλαβε τὴν Σάρραν διὰ νὰ τὴν ἔχῃ ὡς σύζυγόν του. Ὁ Θεός, ὅμως, παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του καὶ εἶπε· Ἰδοὺ σὺ ἀποθνήσκεις ἐξ αἰτίας τῆς γυναικὸς Σάρρας, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Αὐτὴ εἶναι σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ».[14] Κύτταξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν, δηλαδή, εἶδεν ὅτι ὁ δίκαιος ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου ὑπέμεινε μὲ γενναιότητα τὴν ἁρπαγὴν τῆς Σάρρας, ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἐπῆρε πιστεύων ὅτι εἶναι ἀδελφὴ τοῦ δικαίου, τότε πλέον φανερώνει τὴν ἰδικήν του πρόνοιαν B καὶ ἔτσι συγχρόνως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποδεικνύει λαμπρότερον τὸν δίκαιον καὶ ἀπαλλάσσει τὴν Σάρραν ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ προφυλάσσει καὶ τὸν βασιλέα ἀπὸ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας. «Ὁ Θεός, ὅμως παρουσιάσθη πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὄνειρόν του». Κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου, λέγει ἡ Γραφή, (παρουσιάσθη ὁ Θεός), ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν παρανομίαν, καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν, τοῦ ἐγνώρισεν ὅσα ἠγνόει καὶ τοῦ ἐπροκάλεσε μεγάλον φόβον, ἀφοῦ τὸν ἠπείλησε μὲ θάνατον. «Ἰδοὺ σὺ ἀποθνήσκεις», λέγει, «ἐξ αἰτίας τῆς γυναικὸς Σάρρας, τὴν ὁποίαν ἔλαβες. Αὐτὴ εἶναι σύζυγος τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Ἀβιμέλεχ δὲ δὲν ἤγγισεν αὐτήν».[15] C Ὅλα δὲ αὐτὰ ἔγιναν διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐπειδή, δηλαδή, πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὅτι θὰ γεννηθῇ ὁ Ἰσαὰκ ἐκ τῆς Σάρρας καὶ ἐπλησίαζε πλέον ὁ καιρὸς τοῦ τοκετοῦ, διὰ νὰ μὴ βλάψῃ κατά τι τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θε-

14. Ἔ. ἀ. 20, 2-3.
15. Ἔ. ἀ. στ. 3-4.

οῦ, ἐμβάλλει τόσον φόβον εἰς τὸν 'Αβιμέλεχ, ὥστε κατετρόμαξεν αὐτὸς καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐγγίση τὴν Σάρραν. Δι' αὐτό, βέβαια, προσέθεσεν ἡ θεία Γραφὴ ὅτι «ὁ 'Αβιμέλεχ δὲν ἤγγισεν αὐτήν». 'Αλλ' ἐπὶ πλέον ἀπολογεῖται διὰ τὸ τόλμημά του καὶ λέγει· «Κύριε, θὰ τιμωρήσης διὰ θανάτου τὴν ἄγνοιαν δικαίων ἀνθρώπων;».[16] Μήπως, λέγει, ἐγνώριζα ὅτι εἶναι γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸ ἔκανα αὐτό; D Μήπως, βέβαια, ἤθελα νὰ ἀδικήσω τὸν ξένον; Μήπως τὴν ἀφήρεσα, θεωρῶν αὐτὴν σύζυγόν του; Ὄχι. Προέβην εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτὴν μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πάρω τὴν ἀδελφήν του καὶ πιστεύων ὅτι καὶ αὐτὴν καὶ τὸν ἴδιον θὰ τιμήσω τοιουτοτρόπως. «Θὰ τιμωρήσης, λοιπόν, διὰ θανάτου τὴν ἄγνοιαν δικαίων ἀνθρώπων;». Θὰ μὲ τιμωρήσης, λέγει, μὲ θάνατον, ἀφοῦ ἐνήργησα σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιον; Ἐν συνεχείᾳ ὁμιλῶν σαφέστερα, λέγει· «Αὐτὸς δὲν μοῦ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἀδελφή μου καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία δὲν μοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι ἀδελφός μου;».[17] Κύτταξε πόσην ὁμόνοιαν καὶ συμφωνίαν εἶχαν ὁ 'Αβραὰμ καὶ ἡ Σάρρα. Καὶ αὐτός, λέγει, μοῦ εἶπεν αὐτὸ καὶ αὐτὴ συνεφώνησε μὲ τὰ λεγόμενά του. «Ἐπομένως, μὲ καθαρὰν καρδίαν καὶ καθαρὰς χεῖρας ἔκαμα τοῦτο, λαβὼν αὐτὴν ὡς σύζυγόν μου»,[18] λέγει. E Δὲν τὸ ἔκανα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ διαπράξω κάτι τὸ παράνομον, ἀλλὰ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι πράττω κάτι τὸ νόμιμον καὶ τὸ ἐπιτρεπόμενον, χωρὶς νὰ ἔχω καμμίαν πρόθεσιν νὰ τὸν προσβάλω. Τί κάνει, λοιπόν, ὁ φιλάνθρωπος Κύριος; «Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν κατ' ὄναρ».[19] Κύτταξε πόσον συγκαταβαίνει ὁ Κύριος τῶν ὅλων, ἀποδεικνύων δι' ὅλων τὴν ἀγαθότητά του. «Καὶ ἐγὼ κατάλαβα, ὅτι μὲ καθαρὰν καρδίαν ἔκαμες αὐτό»,[20] λέγει ὁ Θεός. Γνωρίζω καλά, λέγει, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐδημιούργησαν τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν 461 A καὶ ὅτι ἐσὺ τὸ ἔκανες αὐτὸ ἐξαπατηθεὶς ἀπὸ τὰ λεγόμενά των. Καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, διὰ νὰ μὴ ἁμαρτήσης παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν ἀπάτην αὐτῶν, «σὲ ἐλυπήθηκα, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσης ἐνώπιόν μου».[21]

Μεγάλη ἡ συγκατάβασις τῶν λόγων αὐτῶν καὶ μεγί-

16. Ἔ. ἀ. στ. 4.
17. Ἔ. ἀ. στ. 5.
18. Ἔ. ἀ.
19. Ἔ. ἀ. στ. 6.
20. Ἔ. ἀ.
21. Ἔ. ἀ.

στη ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Εἰς ἐμένα, λέγει, ἐπρόκειτο νὰ διαπραχθῇ τὸ ἁμάρτημα. Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν, δηλαδή, κάποιος προσβάλῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας τὸν ὁποῖον πολὺ τιμᾷ ὁ κύριός του, θεωρεῖ προσωπικήν του τὴν προσβολὴν ὁ κύριος καὶ λέγει, ὅτι ἐμένα προσέβαλες μὲ ὅσα κακὰ ἔκανες εἰς τὸν δοῦλόν μου, διότι, ὅ,τι γίνεται εἰς ἐκεῖνον εἶναι σὰν νὰ γίνεται εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, τρόπον καὶ ὁ ἀγαθὸς Κύριος «σὲ ἐλυπήθηκα», λέγει, «ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσης ἐνώπιόν μου». B Ἰδικοί μου δοῦλοι εἶναι, λέγει, καὶ τόσον πολὺ ἐνδιαφέρομαι δι' αὐτούς, ὥστε θεωρῶ σὰν νὰ γίνωνται εἰς ἐμέ, ὅσα γίνονται εἰς αὐτούς, εἴτε εἶναι ἀγαθὰ εἴτε κακά. «Διὰ τοῦτο δὲν σὲ ἄφησα νὰ ἐγγίσης αὐτήν».[22] Ἐπειδή, λοιπόν, πολὺ φροντίζω δι' αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζα ὅτι ἐξ ἀγνοίας ἐσκόπευες νὰ προσβάλῃς αὐτούς, «σὲ ἐλυπήθηκα, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσης ἐνώπιόν μου». Συνεπῶς, νὰ μὴ θεωρῇς τὸν 'Αβραὰμ σὰν ἕνα ἁπλὸν καὶ τυχαῖον ἄνθρωπον, ἀλλὰ γνώριζε ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἀγαπητούς μου καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ συνδέονται στενὰ μαζί μου. «Τώρα, λοιπόν, γύρισε πίσω τὴν γυναῖκα εἰς τὸν σύζυγόν της, C διότι αὐτὸς εἶναι προφήτης, θὰ προσευχηθῇ διὰ σὲ καὶ δὲν θὰ τιμωρηθῇς διὰ θανάτου».[23] Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον ἀποκαλύπτει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, τὸν ὀνομάζει προφήτην καὶ σχεδὸν προετοιμάζει τὸν βασιλέα νὰ γίνῃ ὑπηρέτης αὐτοῦ. «Θὰ προσευχηθῇ», λέγει, «διὰ σὲ καὶ δὲν θὰ τιμωρηθῇς διὰ θανάτου». Ἐκεῖνος, λοιπόν, ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως τὸν θανατώσης ἐσύ, ἐδημιούργησε τὴν προσποίησιν αὐτὴν καὶ σχεδὸν ἐβοήθησεν εἰς τὴν ἀτίμωσιν τῆς Σάρρας. Γνώριζε, ὅμως, ὅτι αἱ προσευχαὶ αὐτοῦ θὰ σοῦ χαρίσουν τὴν ζωήν σου.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰς ἐντολὰς αὐτάς, ἐπειδὴ πιθανὸν νὰ ἐφλογίζετο ἀπὸ τὴν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν καὶ νὰ ἐνεκᾶτο ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς Σάρρας, ὁ Θεὸς ἐπαυξάνει τὸν φόβον καὶ τὸν ἀπειλεῖ ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ μεγαλυτέραν τιμωρίαν. D «Ἐάν, ὅμως, δὲν τὴν ἐπιστρέψῃς», λέγει, «μάθε ὅτι θὰ τιμωρηθῇς διὰ θανάτου σὺ

22. Ἔ. ἀ.
23. Ἔ. ἀ. στ. 7. Περὶ τοῦ 'Αβραὰμ ὡς προφήτου πρβλ. Ἰωάν. 8, 56, ἂν καὶ ἡ λέξις προφήτης δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἔννοιαν οὐχὶ μόνον τοῦ προλέγοντος τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνθρώπου τοῦ μετὰ τοῦ Θεοῦ συνδεδεμένου στενῶς καὶ πρεσβεύοντος ὑπὲρ τινος.

καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου».[24] Δὲν θὰ ὑποστῇς ἐσὺ μόνον τὴν τιμωρίαν τῆς παρακοῆς, λέγει, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου θὰ ἀποθάνουν ἐξ αἰτίας σου. Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς συζητεῖ ὅλα αὐτὰ μὲ αὐτὸν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, ὥστε νὰ δεχθῇ μὲ ἡσυχίαν τὴν συμβουλὴν καὶ μὲ μεγάλον φόβον πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολὴν ποὺ τοῦ ἐδόθη. Πραγματικά, «ὁ Ἀβιμέλεχ», λέγει ἡ Γραφή, «ἠγέρθη λίαν πρωΐ, προσεκάλεσεν ὅλους τοὺς δούλους του καὶ εἶπεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὰ λόγια αὐτά».[25]

Κύτταξε μὲ ποῖον τρόπον ὁ βασιλεὺς γίνεται κῆρυξ τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου E καὶ τὸν καθιστᾶ γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους του. Πραγματικά, ἀφοῦ ἐκάλεσε, λέγει, ὅλους τοὺς δούλους του διηγήθη εἰς αὐτοὺς ὅλα ὅσα τοῦ ἀπεκάλυψεν ὁ Θεός, ὥστε νὰ γνωρίσουν ὅλοι καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν φροντίδα ποὺ ἠξιώθη νὰ ἔχῃ ἀπὸ τὸν Κύριον ἕνεκα τοῦ ἐναρέτου χαρακτῆρος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του ἐν γένει. «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως ἐφοβήθησαν πολύ, ὅταν ἤκουσαν αὐτά».[26] Εἶδες ὅτι ὁ δίκαιος δὲν ἔκανεν ἄσκοπα καὶ τυχαῖα τὰς μεταναστεύσεις; Πραγματικά, ἐὰν ἔμενεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶχε προηγουμένως ἐγκατασταθῆ, πῶς θὰ ἠδύναντο ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Γεράρων νὰ γνωρίσουν πόσην πρόνοιαν δεικνύει ὁ Θεὸς διὰ τὸν δίκαιον; 462 A «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως ἐφοβήθησαν πολύ, ὅταν ἤκουσαν αὐτά». Τοὺς ἐκυρίευσε μεγάλος φόβος, κατελήφθησαν ἀπὸ ἀγωνίαν διὰ τὸ κάθε τι. Ἔπειτα, λέγει «ὁ Ἀβιμέλεχ ἐκάλεσε τὸν Ἀβραάμ».[27] Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, μὲ πόσην λαμπρότητα εἰσάγεται ὁ δίκαιος πρὸς τὸν βασιλέα, αὐτὸς ποὺ πρὸ ὀλίγου ἐθεωρεῖτο ἀπὸ αὐτοὺς ἄξιος περιφρονήσεως καὶ τὸν ἔπαιρναν σὰν κάποιον ἀλήτην καὶ ξένον. Ἀφοῦ συνεκεντρώθησαν ὅλοι μαζί, καλεῖται ὁ πατριάρχης, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ κανένα ἀπὸ αὐτοὺς προηγουμένως, καὶ μαθαίνει ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα τὰ ὅσα ἔκανεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. B Πραγματικά, «εἶπεν εἰς αὐτόν. Διατί μᾶς τὸ ἔκανες αὐτό; Μήπως σοῦ ἐπταίσαμεν εἰς τίποτε, ὥστε νὰ καταλογισθῇ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ὅλην τὴν βασιλείαν μου τοιαύτη εὐθύνη; Πρᾶ-

24. Ἔ. ἀ.
25. Ἔ. ἀ. στ. 8.
26. Ἔ. ἀ.
27. Ἔ. ἀ. στ. 9 - 10.

γμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται οὐδεὶς νὰ κάνῃ, τὸ ἔχεις κάνει σὺ εἰς ἐμέ. Διὰ ποῖον σκοπὸν τὸ ἔκανες αὐτό;»[28] Διατί, λέγει, ἠθέλησες νὰ μὲ ρίψῃς εἰς τόσον μεγάλην ἁμαρτίαν; Διὰ ποῖον λόγον καὶ τί ἐσκέφθης καὶ ἔκανες αὐτό; Κύτταξε, ὅτι μὲ τὰ ἰδικά του λόγια ἀποκαλύπτει τὴν ἀπειλὴν ποὺ τοῦ ἔκανεν ὁ Θεός. Ἐπειδή, δηλαδή, τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι «ἐὰν δὲν τὴν ἐπιστρέψῃς, θὰ τιμωρηθῇς διὰ θανάτου σὺ καὶ ὅλοι οἱ ἰδικοί σου», αὐτὸ ἀκριβῶς ἐξηγῶν ὁ Ἀβιμέλεχ λέγει· «Μήπως σοῦ ἔπταισα εἰς κάτι, C ὥστε νὰ καταλογισθῇ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ὅλην τὴν βασιλείαν μου τοιαύτη εὐθύνη;». Διότι μήπως ἡ τιμωρία θὰ περιωρίζετο μόνον εἰς ἐμένα; Ἀντίθετα, ὅλη μου ἡ βασιλεία ἐπρόκειτο νὰ ἀφανισθῇ καθ' ὁλοκληρίαν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπάτης ποὺ ἔκανες ἐσύ. «Διὰ ποῖον σκοπὸν τὸ ἔκανες αὐτό;».

Πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀγαπητέ μου, τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἀπολογίας του τοὺς προσφέρει διδασκαλίαν θεογνωσίας. «Τὸ ἔκανα αὐτό, λέγει, διότι εἶπα· Δὲν ὑπάρχει εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτόν. Θὰ μὲ φονεύσουν ἕνεκα τῆς γυναικός μου, διὰ νὰ λάβουν ταύτην ὡς σύζυγόν των».[29] Μὲ κατέλαβεν ἡ ἀγωνία, λέγει, μήπως, ἐπειδὴ εὑρίσκεσθε ἀκόμη εἰς τὴν πλάνην, δὲν ἐνδιαφέρεσθε καθόλου διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ δι' αὐτό, ἐνδιαφερόμενος διὰ σᾶς, μήπως ἐπιχειρήσετε νὰ μὲ φονεύσετε, D πληροφορούμενοι ὅτι εἶναι γυναῖκά μου καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν σας δι' αὐτήν, ἔκανα αὐτό. Κύτταξε, ὅτι μὲ τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἤλεγξεν αὐτούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς ἐδίδαξεν ὅτι πρέπει ὁ καθένας, σκεπτόμενος τὸν Θεὸν τοῦ παντός, νὰ μὴ πράττῃ τίποτε τὸ παράνομον, ἀλλὰ νὰ φοβῆται τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμὸν καὶ διὰ τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐπικρέμαται ἀπὸ αὐτὸν νὰ φροντίζῃ πολὺ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἐν συνεχείᾳ, θέλων νὰ ἀπολογηθῇ διὰ τὴν κατηγορίαν ποὺ τοῦ ἀπέδιδαν, λέγει· Μὴ νομίσετε, ὅμως, ὅτι καὶ ἔτσι σᾶς εἶπα ψέματα. «Πραγματικά, εἶναι ἀδελφή μου, ἤτοι ἀνεψιά μου ἐκ πατρὸς καὶ ὄχι ἐκ μητρός. Διὰ τοῦτο ἔγινε καὶ σύζυγός μου».[30] Προέρχεται, λέγει, ἀπὸ τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν, E δι' αὐτὸ καὶ ἀπεκάλε-

28. Ἔ. ἀ. στ. 9 - 10.
29. Ἔ. ἀ. στ. 11.
30. Ἔ. ἀ. στ. 12.

σα αὐτὴν ἀδελφήν μου. Συνεπῶς, νὰ μὴ μὲ καταδικάσετε. Διότι ἐὰν ὁ φόβος τοῦ θανάτου μὲ ὡδήγησεν εἰς αὐτὴν τὴν δυσκολίαν καὶ ὁ φόβος μήπως ἐξ αἰτίας αὐτῆς φονεύσετε ἐμένα καὶ περιποιηθῆτε αὐτὴν μὲ ἔκανε νὰ τὴν παρουσιάσω σὰν ἀδελφήν μου, καὶ πάλιν δὲν εἶναι ψέμμα ὅ,τι σᾶς εἶπα. Κύτταξε πόσον ἐνδιαφέρεται ὁ δίκαιος νὰ ἀποδείξη εἰς αὐτούς, ὅτι δὲν τοὺς εἶπε ψέμματα ἐν προκειμένῳ.

Μὰ διὰ νὰ τὰ μάθετε ὅλα μὲ λεπτομέρειαν, λέγει, ἀπὸ ἐμένα, 463 A ἀκούσατε καὶ τὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν κάνει ἐγὼ καὶ ἡ Σάρρα, «ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ ἐξέλθω καὶ ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν πατρικόν μου οἶκον».[31] Πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ δικαίου, κατὰ ποῖον τρόπον διὰ τῆς διηγήσεώς του διδάσκει αὐτούς, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ προοίμιον ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν ὡδήγησεν ἐκεῖ, διὰ νὰ καταλάβη ὁ βασιλεύς, ὅτι εἶναι κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. «Ὅταν ὁ Θεός», λέγει, «μὲ διέταξε νὰ ἐξέλθω καὶ ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν πατρικόν μου οἶκον, εἶπα εἰς αὐτήν. Αὐτὴν τὴν ἀπαίτησιν ἔχω ἀπὸ σέ. Εἰς κάθε τόπον, ὅπου θὰ εἰσερχώμεθα, λέγε δι' ἐμέ, ὅτι «εἶναι ἀδελφός μου». Αὐτὸ ἔκανε».[32] Ἐπειδή, ὅμως, εἶπε παραπάνω, ὅτι «εἶπα, μήπως δὲν ὑπάρχη εὐσέβεια εἰς τὸν τόπον αὐτόν», καὶ ἐνόμιζεν ὅτι τοὺς ἔθιξε πολύ, B δι' αὐτὸ ἐπιθυμῶν νὰ μαλακώση τὴν σκληρότητα τῶν λόγων του αὐτῶν, λέγει ἐδῶ, νὰ μὴ νομίσετε ὅτι ἐξ αἰτίας σας μόνον ἀπεφασίσαμεν νὰ πράξωμεν αὐτό. «Διότι ἀμέσως, ὅταν ὁ Θεὸς μὲ διέταξε νὰ ἐξέλθω καὶ ἐξῆλθα ἀπὸ τὸν πατρικόν μου οἶκον, εἶπα πρὸς αὐτήν. Αὐτὴν τὴν ἀπαίτησιν ἔχω ἀπὸ σέ, εἰς κάθε τόπον ποὺ θὰ εἰσερχώμεθα». Συνεπῶς, ἔδωσα τὴν παραγγελίαν αὐτήν, λέγει, δι' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς. Ἔτσι, ἀπέδειξεν ὅτι κάτω ἀπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ἡ προσποίησίς των αὐτὴ ἦτο ἀπηλλαγμένη τοῦ ψεύδους. Διότι ὁ φόβος τοῦ θανάτου μᾶς ἠνάγκασε νὰ καταφύγωμεν εἰς τὸ τέχνασμα αὐτό.

Μὲ τοὺς λόγους του αὐτοὺς ὁ δίκαιος κατεπράϋνε τὸν θυμὸν αὐτῶν, C ἀπεκάλυψε τὴν ἰδικήν του ἀρετὴν καὶ

31. Ἔ. ἀ. στ. 13.
32. Ἔ. ἀ.

ἱκανοποιητικὴν διδασκαλίαν περὶ εὐσεβείας προσέφερεν εἰς αὐτούς. Σεβασθείς, λοιπόν, ὁ βασιλεὺς τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ δικαίου, ἀμείβει μὲ τὴν ἰδικήν του μεγαλοδωρίαν τὸν πατριάρχην. Πραγματικά, «ὁ Ἀβιμέλεχ ἔλαβε χίλια δίδραχμα, πρόβατα, μόσχους, ὑπηρέτας, ὑπηρετρίας (καὶ ἔδωκεν ὡς δῶρον εἰς τὸν Ἀβραάμ, διὰ νὰ ἐξιλεωθῆ ἀπέναντί του) καὶ τοῦ ἐπέστρεψεν ἐπίσης τὴν γυναῖκα του Σάρραν».[33] Εἶδες, ἀγαπητέ μου, τὴν εὐμήχανον σοφίαν τοῦ Θεοῦ; Αὐτόν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον καὶ ἔκανε τὰ πάντα διὰ νὰ τὸν ἀποφύγη, ὄχι μόνον τὸν θάνατον διέφυγεν, ἀλλ' ἀποκτᾷ μεγάλην παρρησίαν καὶ αὐτομάτως καθίσταται ἔνδοξος. Διότι ἔτσι συνηθίζει ὁ Θεός. D Δηλαδή, ὄχι μόνον ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰς λύπας αὐτοὺς ποὺ φροντίζουν μὲ γενναιότητα νὰ ἀντιμετωπίζουν τοὺς ἐπερχομένους πειρασμούς, ἀλλὰ καὶ μέσα εἰς τὰς λύπας μᾶς προσφέρει τόσην εὐφροσύνην, ὥστε νὰ λησμονῶμεν τελείως τὰ βάσανα καὶ νὰ ἔχωμεν μεγάλην ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Καὶ κύτταξε, λοιπόν, τὴν μεγάλην περιποίησιν ποὺ κάνει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δίκαιον. Δηλαδή, δὲν τὸν τιμᾷ μόνον μὲ τόσα πολλὰ δῶρα, ἀλλὰ τοῦ δίδει καὶ τὴν ἄδειαν νὰ κατοικήση εἰς τὴν χώραν του. «Νά», λέγει, «ἡ χώρα μου εἶναι ἐνώπιόν σου εἰς τὴν διάθεσίν σου· ὅπου σοῦ ἀρέσει, νὰ κατοικήσῃς».[34] Ἐπειδή, δηλαδή, ἔμαθεν ὅτι διὰ μέσου ἐκείνου E καὶ διὰ μέσου τῶν προσευχῶν ἐκείνου τοῦ ἐχαρίσθη ἡ ζωή, σὰν εὐεργέτην πλέον καὶ προστάτην του, ἔτσι ἐπιθυμεῖ νὰ περιποιηθῇ τὸν ξένον, τὸν περιπλανώμενον, τὸν τελείως ἄγνωστόν του.

«Εἰς δὲ τὴν Σάρραν εἶπεν», λέγει ἡ Γραφή. «Νά, ἔδωσα χίλια δίδραχμα εἰς τὸν «ἀδελφόν σου» καὶ σύζυγόν σου».[35] Κύτταξε, ὅτι ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν τοῦ δικαίου καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὰ λόγια του καὶ ἔτσι καὶ αὐτὸς ὀνομάζει τὸν πατριάρχην ἀδελφόν της. Ὅσα ἔδωσα εἰς τὸν ἀδελφόν σου «θὰ εἶναι», λέγει, «ἀντίτιμον τοῦ θιγέντος προσώπου σου. Εἰς τὸ ἑξῆς λέγε ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν».[36] 464 A Τί σημαίνει, «ἀντίτιμον τοῦ θιγέντος προσώπου σου καὶ εἰς τὸ ἑξῆς λέγε ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξ ἀγνοίας ἐπεχείρη-

33. Ἔ. ἀ. στ. 14.
34. Ἔ. ἀ. στ. 15.
35. Ἔ. ἀ. στ. 16.
36. Ἔ. ἀ.

σα νὰ σὲ φέρω εἰς τὸ σπίτι μου ὡς σύζυγον, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζα ὅτι εἶσαι σύζυγος τοῦ δικαίου αὐτοῦ, μόνον διὰ τὴν ἀπόπειραν αὐτήν, ἐπειδὴ ἔγινα αἰτία προσβολῆς σου, ἔδωσα τὰ χίλια δίδραχμα, ἀποκαθιστῶν τὰ ὅσα ἀπεπειράθην νὰ πράξω εἰς βάρος σου. Ἀλλὰ «εἰς τὸ ἑξῆς λέγε ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν». Τί σημαίνει, ὅμως, «εἰς τὸ ἑξῆς λέγε ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν»; Ἂς πληροφοροῦνται ὅλοι, λέγει, ἀπὸ ἐσένα, ὅτι δὲν ἔπραξα τίποτε τὸ παράνομον, ὅτι ἐβγῆκες ἀνέπαφος ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Διαφώτισε, λέγει, τὸν ἄνδρα σου, ὅτι εἶμαι ἀθῷος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἂς πληροφορηθῇ ἀπὸ ἐσένα ὅτι δὲν ἔκανα τίποτε τὸ κακόν.

B Μά, διὰ ποῖον σκοπὸν τὰ λέγει αὐτά; Ἀσφαλῶς, διὰ νὰ προσευχηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὸν Κύριον ὁ δίκαιος, ἀφοῦ μάθῃ καὶ πληροφορηθῇ τὰ διατρέξαντα ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν Σάρραν. Ἀφοῦ, λοιπόν, εἶπεν ἐκεῖνος ὅτι «εἰς τὸ ἑξῆς λέγε ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν» ἀντὶ νὰ εἴπῃ, διαφώτισε τὸν ἄνδρα σου διὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἔλαβον χώραν, ἀμέσως προσέθεσεν ἡ Γραφή· «Ὁ Ἀβραὰμ προσηυχήθη εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκ τῆς νόσου του καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰς δούλας του ἐκ τῆς δυστοκίας καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχεν ἀπολύτως κλείσει κάθε μήτραν πρὸς τοκετὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀβιμέλεχ, λόγῳ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀβραάμ, τῆς Σάρρας, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς σύζυγόν του».[37] Κύτταξε ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ διὰ μέσου ὅλων ἐνδοξότερον τὸν δίκαιον, **C** χαρίζει μὲ τὰς προσευχὰς τοῦ πατριάρχου τὴν σωτηρίαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν του. Πραγματικά, «ὁ Ἀβραὰμ προσηυχήθη», λέγει ἡ Γραφή, «εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Θεὸς ἐθεράπευσε τὸν Ἀβιμέλεχ ἐκ τῆς νόσου αὐτοῦ καὶ τὴν γυναῖκα του καὶ τὰς δούλας του ἐκ τῆς δυστοκίας καὶ ἐγέννησαν. Διότι ὁ Κύριος εἶχεν ἀπολύτως κλείσει κάθε μήτραν πρὸς τοκετὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀβιμέλεχ». Δι' αὐτό, μολονότι ὁ βασιλεὺς δὲν διέπραξε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τούτοις τὸν ἐτιμώρησεν ὁ ἀγαθὸς Κύριος, ὥστε, ἀφοῦ ἐπακούσῃ εἰς τὰς προσευχὰς τοῦ δικαίου, νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν βασιλέα ἀπὸ τὴν τιμωρίαν καὶ ἔτσι νὰ καταστήσῃ τὸν δίκαιον ἐνδοξότερον καὶ λαμπρότερον. Διότι ὁ Θεὸς κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποιεῖ κάθε εὐκαιρίαν καὶ ἐξοικονο-

37. Ἔ. ἀ. στ. 17 - 18.

μεῖ τὸ κάθε τι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, **D** ὥστε οἱ ὑπηρετοῦντες τὸ θέλημά του νὰ λάμπουν σὰν ἀστέρες καὶ ἡ ἀρετὴ αὐτῶν νὰ ἀστράπτῃ πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Ἀλλὰ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, ὅτι ὁ δίκαιος, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς λύπας αὐτάς, ὁδηγεῖται πλέον πρὸς τὴν κορωνίδα τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς ὑποσχέσεως, καὶ πραγματοποιοῦνται αἱ ἐπαγγελίαι ποὺ ὁ Θεὸς τοῦ εἶχε δώσει παλαιότερα. «Καὶ ὁ Κύριος», λέγει ἡ Γραφή, «ἐπεσκέφθη τὴν Σάρραν, ὅπως εἶπε καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτήν, ὅπως ὑπεσχέθη. Ἡ δὲ Σάρρα καταστᾶσα ἔγκυος, ἐγέννησεν εἰς τὸν Ἀβραὰμ υἱὸν εἰς γεροντικὴν ἡλικίαν καὶ εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν ὁ Κύριος, ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν».[38] **E** Τί σημαίνει, ὅμως «ὅπως εἶπε καὶ ὅπως ὑπεσχέθη»;[39] Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεός, ὅταν τὸν ἐφιλοξένησε μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους ὑπὸ τὴν δρῦν Μαμβρῆ, ὅταν τοῦ εἶπεν, ὅτι· «Θὰ ἔλθω πρὸς σὲ κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος καὶ θὰ ἔχῃ ἡ γυναῖκά σου Σάρρα υἱόν».[40] Αὐτά, λοιπόν, ἐπραγματοποιήθησαν καὶ ὅσα, σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴν τάξιν ἦσαν ἀδύνατα νὰ γίνουν, αὐτὰ ἔβλεπαν νὰ γίνωνται πραγματικότης, ὄχι, βέβαια, κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν, ἀλλὰ διὰ τῆς θείας χάριτος.

«Ὁ Ἀβραὰμ τὸν γεννηθέντα υἱόν του, τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ Σάρρα εἰς αὐτόν, ὠνόμασεν Ἰσαάκ».[41] Δὲν ἐτόνισεν ἄσκοπα ἡ θεία Γραφὴ τὸν υἱόν, «τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ Σάρρα εἰς αὐτόν». **465 A** Δὲν εἶπε, δηλαδή, ἁπλῶς ὅτι «ὠνόμασε τὸν υἱὸν αὐτοῦ», ἀλλὰ προσέθεσεν ὅτι ἐκεῖνον τὸν υἱὸν ὠνόμασε, «τὸν ὁποῖον ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν ἡ Σάρρα», δηλαδὴ ἡ στεῖρα, ἡ ἄγονος, ἡ γηρασμένη. «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ περιέτεμε τὸν Ἰσαάκ, ὅπως διέταξεν αὐτὸν ὁ Θεός,[42] τὴν ὀγδόην ἡμέραν», διότι αὐτὴν τὴν ἐντολὴν εἶχε δώσει ὁ Θεός, ὥστε κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως νὰ περιτέμνωνται ὅλα τὰ γεννώμενα ἄρρενα τέκνα εἰς τὸ ἑξῆς.

Ἐν συνεχείᾳ, διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι, δηλαδή, καί, ὅσα θεωροῦνται ἀδύ-

38. Ἔ. ἀ. 21, 1 - 2. Εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς στίχους παρέχεται κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ.
39. «Καθὰ εἶπε... καθὰ ἐλάλησε», τοῦ κειμένου.
40. Γεν. 18, 10.
41. Ἔ. ἀ. 21, 3.
42. Πρβλ. Γεν. 17, 10 - 14.

νατα εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δυνατὰ εἰς αὐτόν, δι' αὐτὸ μᾶς σημειώνει καὶ τὴν ἡλικίαν των ἡ θεία Γραφὴ καὶ μετὰ τὴν γέννησιν μᾶς διδάσκει λέγουσα· «ὁ Ἀβραὰμ ἦτο 100 ἐτῶν, ὅταν ἐγεννήθη εἰς αὐτὸν ὁ υἱός του Ἰσαάκ. Ἡ δὲ Σάρρα εἶπε· Χαρὰν μοῦ ἐπροξένησεν ὁ Κύριος, διότι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀκούσῃ τοῦτο θὰ χαρῇ μαζί μου».[43] **B** Τί σημαίνει ὅμως ἡ φράσις «χαρὰν μοῦ ἐπροξένησεν ὁ Κύριος»;[44] Μά, ὅτι ἡ γέννησις τοῦ τέκνου ἔγινε δι' ἐμὲ ἀφορμὴ νὰ χαρῶ. Ἀλλὰ διατί εἶναι θαυμαστόν, ἐὰν εἰς ἐμένα ἔδωσε χαράν; Θὰ χαίρωνται, ὅμως, ἐπὶ πλέον μαζί μου καὶ ὅλοι ὅσοι θὰ τὸ ἀκούσουν αὐτό, ὄχι, βέβαια, ἐπειδὴ ἁπλῶς ἐγέννησα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγέννησα κάτω ἀπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς. Τὸ παράδοξον τοῦ γεγονότος θὰ προκαλέσῃ εἰς ὅλους τὸν θαυμασμὸν καὶ θὰ προκαλέσῃ εἰς ὅλους μεγαλυτέραν χαράν, ὅταν μάθουν, ὅτι ἐγώ, ποὺ καθόλου δὲν ἤμουν καλυτέρα ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ὡς πρὸς τὴν ἱκανότητα τοῦ τίκτειν, ἔγινα ἀποτόμως μητέρα, καὶ ἀπὸ νεκρωμένην μήτραν ἐγέννησα παιδὶ καὶ ἠμπορῶ νὰ τὸ θηλάζω καὶ νὰ προσφέρω γάλα ἀπὸ τὸ στῆθος μου ἐγὼ ποὺ δὲν εἶχα πλέον καμμίαν ἐλπίδα τεκνοποιΐας.

«Ἡ Σάρρα γεμάτη χαρὰ προσέθεσε. Ποῖος θὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἀβραάμ, **C** ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί;».[45] Δι' αὐτό, βέβαια, ἀκριβῶς προσεφέρθη καὶ ἡ ἀφθονία τοῦ γάλακτος, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὴ ἡ γέννησις καὶ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ παιδὶ εἶναι νόθον. Πραγματικά, ἡ παρουσία τοῦ γάλακτος εἰς τὸ στῆθος τῆς Σάρρας διεκήρυσσε πρὸς ὅλους ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑπερέβαινε κάθε ἀνθρωπίνην προσδοκίαν. «Ποῖος θὰ ἀναγγείλῃ ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; ὅτι ἀπέκτησα παιδὶ εἰς τὰ γεράματά μου;»[46] Ὅτι ἐγώ, ποὺ ἔχω γηράσει πλέον, ἠμπόρεσα νὰ γεννήσω καὶ εἰς τόσον προχωρημένην ἡλικίαν δύναμαι νὰ τρέφω μὲ τὸ γάλα μου παιδί; «Τὸ παιδί», λέγει ἡ Γραφή, «ἐμεγάλωσε καὶ ἀπεγαλακτίσθη. **D** Ὁ Ἀβραὰμ κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔκαμε μεγάλον συμπόσιον τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεγαλακτίσθη ὁ υἱός του Ἰσαάκ».[47]

Εἶδες ὅτι ἡ ἀνέκφραστος σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ μὲ ὅ-

43. Ἔ. ἀ. 21, 5 - 6.
44. «Γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ Κύριος», εἶναι αἱ λέξεις τοῦ κειμένου.
45. Γεν. 21, 7.
46. Ἔ. ἀ.
47. Ἔ. ἀ. στ. 8.

λα ἐδοκίμασε τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅταν πλέον ἐφάνη ὅτι κατελήφθησαν ἀπὸ ἀπελπισίαν καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποί του, τότε πραγματοποιεῖ τὴν ὑπόσχεσίν του; Συνεπῶς, καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί μου, ἂς ἔχωμεν τὴν ἰδίαν ὑπομονὴν μὲ τὸν δίκαιον καὶ ἂς μὴ καταλαμβανώμεθα ἀπὸ ἀδιαφορίαν, ἀλλὰ νὰ τρεφώμεθα μὲ τὰς χρηστὰς ἐλπίδας, γνωρίζοντες ὅτι οὔτε τὰ δύσκολα γεγονότα οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα θὰ σταθῇ ἀποφασιστικὸν ἐμπόδιον εἰς τὴν ζωήν μας, **E** ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θελήσῃ νὰ δείξῃ τὴν μεγαλοδωρίαν της. Πραγματικά, ὅταν ὁ Θεὸς θελήσῃ, ὅλα ὑποχωροῦν καὶ ἐξαφανίζονται, καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὔκολα καὶ τὰ ἀδύνατα δυνατά, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχωμεν σταθερὰν πίστιν εἰς αὐτὸν καί, βασιζόμενοι εἰς τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ, νὰ αἰρώμεθα πάνω ἀπὸ ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας. Διότι αὐτὸς ποὺ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ εἰς ὅσους θὰ ζήσουν ἐνάρετα τὴν παροῦσαν ζωὴν τὰ μελλοντικὰ καὶ ἀνέκφραστα ἐκεῖνα ἀγαθά, δὲν θὰ μᾶς δώσῃ πολὺ περισσότερον τὰ ἐπίγεια ἀγαθά, ὅταν μάλιστα ἡμεῖς, ἐπιθυμοῦντες τὰ οὐράνια, περιφρονῶμεν τὰ παρόντα; Διότι τότε κυρίως θὰ ἀπολαύσωμεν μὲ ἀφθονίαν τὰ ἐπουράνια ἀγαθά, ὅταν ἠμπορέσωμεν νὰ περιφρονήσωμεν τὰ ἐπίγεια.

466 **A** Γνωρίζοντες, λοιπόν, αὐτά, ἂς ποθῶμεν ἐκεῖνα τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητα, ποὺ δὲν γνωρίζουν τέλος, ὥστε καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ περάσωμεν χωρὶς λύπην καὶ ἐκεῖνα τὰ οὐράνια νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, τὰ ὁποῖα; μακάρι, ὅλοι μας νὰ ἀπολαύσωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

«ΚΑΙ Η ΣΑΡΡΑ ΓΕΜΑΤΗ ΧΑΡΑ ΕΙΠΕ· ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΑΝΑΓΓΕΙΛΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ, ΟΤΙ Η ΣΑΡΡΑ ΘΗΛΑΖΕΙ ΠΑΙΔΙ; 466 B ΟΤΙ ΑΠΕΚΤΗΣΑ ΥΙΟΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΕΡΑΜΑΤΑ ΜΟΥ;».[1]

Ἐλᾶτε καὶ σήμερα, ἀγαπητοί μου, ἀφοῦ σᾶς ὑπενθυμίσω τὰ ὅσα σᾶς εἶπα χθές, νὰ συνεχίσω καὶ νὰ σᾶς παραθέσω ἔτσι τὸ πνευματικὸν αὐτὸ συμπόσιον, διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν πάλιν, ὅπως ἠκούσατε χθές, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τὴν ἀνέκφραστον κηδεμονίαν καὶ συγκατάβασιν καὶ τοῦ πατριάρχου τὴν μεγάλην ὑπακοὴν καὶ εὐγνωμοσύνην. Εἴδατε, ὅτι ἡ γέννησις τοῦ Ἰσαὰκ ἐγέμισεν ἀπὸ χαρὰν τὴν Σάρραν; Πραγματικά, «εἶπε· Χαρὰν μοῦ ἐπροξένησεν ὁ Κύριος, διότι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀκούση τοῦτο θὰ χαρῆ μαζί μου».[2] Καθένα, λέγει, C ποὺ θὰ πληροφορῆται τὸ γεγονὸς αὐτό, θὰ τὸν κάνω μέτοχον εἰς τὴν χαράν μου. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ δωρεὰ ποὺ μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς καὶ ὑπερνικᾶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Πραγματικά, ποῖος, λέγει, δὲν θὰ ἐκπλαγῆ, ὅταν ἴδη ἐμένα νὰ γαλακτοτροφῶ καὶ νὰ θηλάζω, ἡ ὁποία ἔχω φθάσει εἰς βαθὺ γῆρας καὶ μέχρι τώρα δὲν εἶχα ἀποκτήσει παιδιά; Καὶ κατὰ κάποιον τρόπον, κατεχομένη ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ ἔκπληξιν διὰ τὸ γεγονός, προσέθεσε· «Ποῖος θὰ ἀναγγείλη εἰς τὸν Ἀβραάμ, ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει παιδί; Ὅτι ἀπέκτησα υἱὸν εἰς τὰ γεράματά μου;». Ἐπειδή, δηλαδή, τὸ γεγονὸς αὐτὸ ὑπερβαίνει τὴν φυσικὴν τάξιν, δι' αὐτὸ λέγει· «Ποῖος θὰ τὸ ἀναγγείλη;», ἀντὶ νὰ εἴπη· Ποῖος θὰ τὸ ἀναλογισθῆ; D Ποῖος θὰ ἠμπορέση νὰ τὸ σκεφθῆ; Ποῖον μυαλὸ θὰ δυνηθῆ νὰ τὸ καταλάβη; Ποία σκέψις εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξηγήση τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος; Δὲν ἦτο τόσον ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀνέβλυσε νερὸ ἀπὸ τὴν πέτραν εἰς τὴν ἔρημον, ὅταν ἐκτύπησεν αὐτὴν μὲ τὴν ράβδον του ὁ Μωϋσῆς,[3] ὅσον ἦτο αὐτό, τὸ νὰ γεννηθῆ, δη-

1. Γεν. 21, 7.
2. Ἔ. ἀ. στ. 6.
3. Πρβλ. Ἐξόδ. 17 ἑξ. καὶ Ἀριθμ. 20 ἑξ.

λαδή, παιδὶ ἀπὸ μήτραν νεκρωμένην πλέον καὶ νὰ ἀναβλύση γάλα ἀπὸ τὸ στῆθος τῆς Σάρρας. Διὰ νὰ καταστῆ, ὅμως, γνωστὴ ἡ γέννησις εἰς ὅλους καὶ νὰ ὁδηγήση ὅλους, καὶ τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους, οἱ ὁποῖοι θὰ τὴν ἐπληροφοροῦντο, εἰς τὸ νὰ πιστεύσουν τὸ θαῦμα, δι' αὐτὸ ἡ ἰδία τρέφει τὸ παιδὶ καὶ ὑπομένει τὸν κόπον τῆς γαλακτοτροφίας. Καὶ λέγει· «Ποῖος θὰ ἀναγγείλη εἰς τὸν Ἀβραάμ, E ὅτι θηλάζει παιδὶ ἡ Σάρρα;» Αὐτὸ τὸ νέον, τὸ παράδοξον, ποὺ μοῦ ἐδόθη χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζω, «ὅτι, δηλαδή, ἀπέκτησα παιδὶ εἰς τὰ γεράματά μου;». Τί σημαίνει ἡ φράσις «ὅτι ἀπέκτησα παιδὶ εἰς τὰ γεράματά μου;». Ὅτι, χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἡ στείρωσις, εἶναι ἱκανή, λέγει, ἡ ἡλικία μου νὰ ἀποκλείση τὴν γέννησιν. Μά, ὁ Κύριος ἐξηφάνισεν ὅλα τὰ ἐμπόδια αὐτὰ καὶ μοῦ ἐχάρισε καὶ τὸ παιδὶ καὶ τὰς πηγὰς τοῦ γάλακτος.

Ἀλλ' ἂς γνωρίσωμεν τὴν συνέχειαν τῶν γεγονότων. Ὅταν, λοιπόν, ἐτελείωσεν ἡ γαλακτοτροφία, 467 A «Ἡ Σάρρα», λέγει, «εἶδε νὰ παίζη ὁ υἱὸς τῆς Αἰγυπτίας Ἄγαρ, ὁ γεννηθεὶς διὰ τοῦ Ἀβραάμ, μὲ τὸν υἱόν της Ἰσαὰκ καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ· ἀπομάκρυνε τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱόν της, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήση ὁ υἱὸς τῆς δούλης αὐτῆς μαζὶ μὲ τὸν υἱόν μου Ἰσαάκ. Ὁ λόγος αὐτὸς ἐφάνη πολὺ σκληρὸς ἐνώπιον τοῦ Ἀβραὰμ διὰ τὸν υἱόν του Ἰσμαήλ».[4] Πρόσεξε ἐδῶ, ἀγαπητέ μου, ὅτι ἡ Σάρρα δὲν ὑποφέρει τὴν μεγάλην τόλμην τοῦ Ἰσμαήλ, B οὔτε ἠμποροῦσε νὰ ἀνεχθῆ νὰ ἀνατρέφεται ὁ υἱὸς τῆς δούλης μαζὶ μὲ τὸν Ἰσαάκ. Ὅπως, δηλαδή, παλαιότερα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ταπεινώση τὸν ἐγωϊσμὸν τῆς Ἄγαρ, τὴν ἔκανε νὰ τραπῆ εἰς φυγήν, φοβηθεῖσαν τὴν μεγάλην της ὀργήν, ἔτσι καὶ τώρα, ἐπιθυμοῦσα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ συγκρατήση τὴν αὐθάδειαν τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ μὴ ἀνεχομένη νὰ βλέπη τὸν υἱόν της, ποὺ ἐγεννήθη κατὰ χάριν καὶ ἀπετέλει δωρεὰν τοῦ Θεοῦ, νὰ συναναστρέφεται μὲ τὸν υἱὸν τῆς δούλης, λέγει πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «ἀπομάκρυνε τὴν δούλην αὐτὴν καὶ τὸν υἱόν της, διότι δὲν θὰ μᾶς κληρονομήση ὁ υἱὸς τῆς δούλης αὐτῆς μὲ τὸν υἱόν μου Ἰσαάκ». C Ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ ἡ ἰδία εὑρίσκετο εἰς βαθὺ γῆρας καὶ ἔβλεπε καὶ τὸν πατριάρχην νὰ ἔχη γηράσει, (διότι καὶ οἱ δύο ἦσαν προχωρημένης ἡλικίας), ὑποπτευομένη μήπως ὁ Ἰσμαήλ, εἰς περίπτωσιν ποὺ αὐτοὶ θὰ ἀ-

4. Γεν. 21, 9 - 11.

πέθνησκαν ἐκτάκτως, ἐπειδὴ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἕνωσιν τοῦ πατριάρχου μὲ τὴν δούλην, ἀποπειραθῆ νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρός του καὶ νὰ τὴν διαμοιράσῃ μαζὶ μὲ τὸν Ἰσαάκ, δι' αὐτὸ λέγει· «ἀπομάκρυνε τὴν δούλην αὐτὴν ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὸν υἱόν της». Ἂς μάθῃ πλέον, λέγει, ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ τίποτε τὸ κοινὸν ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱόν μου Ἰσαάκ. Οὔτε, πάλιν, εἶναι λογικὸν νὰ συναναστρέφεται ὁ υἱὸς τῆς δούλης μὲ τὸν υἱὸν τὸν ἰδικόν μου, ποὺ εἶμαι κυρία τοῦ σπιτιοῦ.

Ἀλλὰ ἡ Σάρρα ὄχι χωρὶς αἰτίαν διετύπωσεν αὐτὴν τὴν ἀξίωσιν, μὰ ἦτο πολὺ φυσικὸν αὐτό, D ὥστε καὶ ὁ Θεὸς νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὰ λεγόμενά της. Ὁ πατριάρχης, ὅμως, ἐπειδὴ ἦτο φιλόστοργος καὶ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ, μὲ στενοχωρίαν ἤκουσε τὰ λόγια τῆς Σάρρας. «Ὁ λόγος αὐτός», λέγει, «ἐφάνη πολὺ σκληρὸς ἐνώπιον τοῦ Ἀβραὰμ διὰ τὸν υἱόν του Ἰσμαήλ». Δὲν ἐνδιεφέρθη διὰ τὴν Ἄγαρ, ἀλλὰ συνεπάθει πολὺ τὸ παιδί, ποὺ εἶχεν ἤδη μεγαλώσει. Ἀλλὰ πρόσεξε ἐδῶ τὴν ὑπερβολικὴν συγκατάβασιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ὅταν δηλαδή, εἶδε, ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ τὴν Σάρραν νὰ ὑφίσταται, ὅπως ἦτο φυσικόν, κάποιο ἀνθρώπινον πάθος E καὶ νὰ στενοχωρῆται διὰ τὴν ἰσοτιμίαν τῶν παιδιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν Ἀβραὰμ νὰ μὴ ὑποφέρῃ χωρὶς λύπην τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἰσμαὴλ καὶ τῆς δούλης, (διότι μολονότι δὲν ἔφερεν ἀντίρρησιν εἰς τὴν Σάρραν λόγῳ τῆς μεγάλης του πραότητος, ἐν τούτοις τοῦ ἐφάνη πολὺ σκληρὸν αὐτό, δηλαδή, βαρύ, λέγει, ἐπαχθὲς καὶ ἐνοχλητικόν), τότε πλέον, διατηρῶν τὴν φιλανθρωπίαν του ὁ Κύριος καὶ συσφίγγων ἀκόμη τὸν σύνδεσμον τῆς ὁμονοίας αὐτῶν, λέγει πρὸς τὸν Ἀβραάμ· «Ἂς μὴ εἶναι σκληρὸς ἐνώπιόν σου ὁ λόγος αὐτὸς τῆς Σάρρας διὰ τὸ παιδὶ καὶ τὴν δούλην σου Ἄγαρ. Ὅ,τι θὰ σοῦ εἴπῃ ἡ Σάρρα ἄκουε τὰ λόγια της».[5] Νὰ μὴ δεχθῇς μὲ στενοχωρίαν, λέγει, τὸν λόγον αὐτῆς, ἀλλὰ «ὅ,τι θὰ σοῦ εἴπῃ ἡ Σάρρα ἄκουσε τὰ λόγιά της». 468 A Ὅλα αὐτά, λέγει, τὰ ὁποῖα τώρα σοῦ λέγει διὰ τὸν Ἰσμαὴλ καὶ τὴν Ἄγαρ νὰ τὰ δεχθῇς καὶ νὰ ὑπακούσῃς εἰς τὴν φωνὴν αὐτῆς. Νὰ μὴ θελήσῃς νὰ λυπήσῃς αὐτήν, ποὺ εἰς κάθε περίπτωσιν ἔδειξε τόσην φιλοστοργίαν δι' ἐσέ, ποὺ ὄχι μόνον μίαν φοράν, ἀλλὰ καὶ δευτέραν, διὰ νὰ σὲ σώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον, ἐξέδωκε τὸν ἑαυτόν της διὰ τὴν σωτηρίαν σου καὶ

5. Ἔ. ἀ. στ. 12.

ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἀποκτήσῃς τόσον μεγάλην δόξαν. Καὶ παλαιότερα σὲ ἔκανε νὰ ἐπιστρέψῃς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον μὲ ἄφθονα πλούτη, ἐνῷ ἀργότερα σὲ ἔκανε νὰ τιμηθῇς τόσον πολὺ ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ.

Συνεπῶς νὰ μὴ ἀνεχθῇς νὰ σκεφθῇς διαφορετικὰ B ἀπὸ ὅ,τι σοῦ λέγει αὐτή, διότι δὲν θὰ γίνῃ κατ' ἄλλον τρόπον. Διότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς κυρίως ἀπόγονοί σου καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ κληρονόμος σου. «Καὶ τὸν υἱὸν τῆς δούλης αὐτῆς» θὰ τὸν κάνω μεγάλον «καὶ θὰ φροντίσω νὰ καταστῇ γενάρχης μεγάλου λαοῦ, ἐπειδὴ εἶναι σπέρμα ἰδικόν σου».[6] Κάνε, λοιπόν, ὅ,τι σοῦ λέγει καὶ συμμορφώσου πρὸς τὴν φωνὴν αὐτῆς. Σκέφθου, σὲ παρακαλῶ, πόσην ἰσχὺν εἶχεν ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμόνοια εἰς τὴν οἰκογένειάν των, ἀφοῦ καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ συνέσφιγγε τὸν σύνδεσμον αὐτῶν. Πραγματικά, «ὁ Ἀβραὰμ ἐσηκώθη», λέγει, «τὸ πρωῒ καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἀσκὸν πλήρη ὕδατος καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν Ἄγαρ. Ἔθεσε δὲ εἰς τὸν ὦμόν της τὸ παιδὶ καὶ τὴν ἀπεμάκρυνεν».[7] Πρόσεξε, πάλιν, τὴν μεγάλην εὐσέβειαν τοῦ δικαίου καὶ πῶς μὲ ὅλας τὰς ἐνεργείας του ἀποδεικνύει τὸν φιλόθεον σκοπόν του. Ὅταν, λοιπόν, ἤκουσε τὴν Σάρραν νὰ λέγῃ «ἀπομάκρυνε τὴν δούλην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς», τοῦ ἐφάνη κακὸν αὐτό, ἐπειδὴ ἠγάπα τὸν Ἰσμαήλ. Ὅταν, ὅμως, τὸν διέταξεν ὁ Θεός, ἀμέσως συνεμορφώθη πρὸς τὴν ἐντολὴν καὶ ἐλησμόνησε τὴν φυσικὴν στοργὴν τοῦ πατρὸς πρὸς τὸ τέκνον του. D Διότι ὅταν, λέγει, διατάσσῃ ὁ Θεός, ἂς σιωποῦν ὅλα τὰ ἔθνη, καθ' ὅσον ὁ Κύριος τῆς φύσεως εἶναι ποὺ διατάσσει.

Ἀφοῦ ἐπῆρε, λέγει, ἡ δούλη τοὺς ἄρτους καὶ τὸν ἀσκὸν μὲ τὸ νερό, ἔφυγε μαζὶ μὲ τὸ παιδί. Ἀλλὰ κύτταξε πάλιν καὶ ἐδῶ ὅτι καὶ αὐτή, ἐξ αἰτίας τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον, καθίσταται ἀξία νὰ λάβῃ τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βοήθειαν. Ἀφοῦ ἔφυγε, λοιπόν, ἐπλανᾶτο εἰς τὴν ἔρημον καὶ ὅταν ἐσώθη τὸ νερὸ καὶ δὲν εὕρισκεν ἀπὸ πουθενὰ βοήθειαν, «ἔρριψε τὸ παιδί της κάτω ἀπὸ ἕνα ἔλατον διὰ νὰ ἀποθάνῃ».[8] Καὶ κλαίουσα ὑπερβολικὰ καὶ κατεχο-

6. Ἔ. ἀ. στ. 13.

7. Ἔ. ἀ. στ. 14. Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Ἄγαρ δὲν ἦτο ἀποπομπή, ἀλλὰ ἀπελευθέρωσις. Σύμφωνα μὲ τὸν κώδικα τοῦ Χαμμουραμπὶ ὁ υἱὸς τῆς δούλης ἦτο κληρονόμος, ἐὰν υἱοθετεῖτο ὑπὸ τοῦ κυρίου, διαφορετικὰ ἦτο ἐλεύθερος.

8. Ἔ. ἀ. στ. 15.

μένη ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τὸ παιδί της ἐκάθησε μακρὰν αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν ρίψεως ἑνὸς βέλους ὑπὸ τόξου, διότι εἶπε· E Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἴδω τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ μου. Ἐκάθισεν ἀπέναντι αὐτοῦ. Τὸ παιδί, ὅμως, ἐφώναξε καὶ ἔκλαυσεν».[9] Μά, ὁ ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος Θεός, ὑπερνικῶν καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς τὴν φιλοστοργίαν εἰς τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς ἡμᾶς, «ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδιοῦ ἐκεῖ ὅπου ἦτο».[10] Ἐλυπήθη τὸ παιδί, ἐλέησε τὴν συμφορὰν τῆς Ἄγαρ. Παρεχώρησε πρῶτα νὰ νοιώση τὴν φρίκην τῆς ἐρημίας καὶ ἀμέσως τῆς ἐχάρισε τὴν βοήθειάν του. «Καὶ ἄγγελος, λέγει, ἐξ οὐρανοῦ προσεκάλεσε τὴν Ἄγαρ καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν. Ἄγαρ, τί συμβαίνει; 469 A Μὴ φοβῆσαι, διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδιοῦ ἐκεῖ, ὅπου εὑρίσκεται. Σήκω, πάρε τὸ παιδί σου καὶ κράτησε αὐτὸ ἀπὸ τὸ χέρι του, διότι θὰ τὸ κάνω γενάρχην μεγάλου ἔθνους».[11]

Ὢ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Δὲν τὴν περιεφρόνησεν, ἐπειδὴ ἦτο δούλη, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰσμαὴλ ἦτο σπέρμα ἐκείνου, κρίνει καὶ αὐτὴν ἀξίαν τόσης φροντίδος καὶ λέγει· «Τί συμβαίνει, Ἄγαρ; Μὴ φοβῆσαι, διότι ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ παιδιοῦ. Σήκω, πάρε τὸ παιδί σου καὶ κράτησε αὐτὸ ἀπὸ τὸ χέρι του, διότι θὰ τὸ κάνω γενάρχην μεγάλου ἔθνους». B Μὴ λυπῆσαι, λέγει, ἐπειδὴ ἐξεδιώχθης ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀβραάμ. Διότι θὰ φροντίσω τόσον πολὺ διὰ τὸ παιδί σου, ὥστε καὶ αὐτὸ νὰ καταστῇ γενάρχης μεγάλου ἔθνους. «Καὶ ἤνοιξε, λέγει, τὰ μάτιά της».[12] Ὄχι βέβαια, ὅτι δὲν ἔβλεπε προηγουμένως, ἀλλ' ἐπειδή, μολονότι εἶχε τὰ μάτια της ἀνοικτά, δὲν εἶχε καμμίαν ὠφέλειαν, προτοῦ νὰ λάβῃ τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν. Δι' αὐτό, ὅταν ἠθέλησε νὰ δείξῃ τὴν βοήθειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του δι' αὐτήν, λέγει· «Ἤνοιξε τὰ μάτιά της ὁ Θεός», ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ὑπέδειξεν εἰς τὴν ἀγνοοῦσαν, τῆς ἐφώτισε τὸ μυαλὸ καὶ τὴν ὡδήγησε, ὥστε νὰ διακρίνῃ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνέβλυζαν αἱ πηγαὶ τοῦ ὕδατος. C «Καὶ εἶδε πλησίον της», λέγει, «πηγὴν ρέοντος ὕδατος. Μετέβη ἐκεῖ,[13] ἐγέμισε τὸν ἀσκόν της ὕδωρ καὶ ἐπότισε τὸ παιδί της». Μέσα εἰς τὴν ἀπορίαν τῆς ἐχάρισε διέξοδον ὁ Κύριος καί, ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τόσον μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἔδειξε τὴν μεγαλοδωρίαν του καὶ συγχρόνως ἐπαρηγόρησεν αὐτὴν καὶ διὰ τὸ παιδὶ ἐμερίμνησεν. Ἔτσι, ὅταν θέλῃ ὁ Θεός, εἴτε εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἔρημον εἴτε ἀντιμετωπίζομεν τὰ μεγαλύτερα κακά, εἴτε δὲν ἔχομεν καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας, δὲν θὰ χρειασθῶμεν κανένα ἄλλον, ἀφοῦ ἡ θεία βοήθεια εἶναι ἀρκετὴ δι' ὅλα. D Πραγματικά, ἐὰν προσελκύσωμεν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, κανένας δὲν θὰ μᾶς καταβάλῃ, ἀλλὰ θὰ εἴμεθα ἀνώτεροι ὅλων.

9. Ἔ. ἀ. στ. 16.
10. Ἔ. ἀ. στ. 17.
11. Ἔ. ἀ. στ. 17 - 18.
12. Ἔ. ἀ. στ. 19.
13. Ἔ. ἀ.

Καὶ ὁ Θεὸς ἦτο μετὰ τοῦ παιδίου, καὶ βοηθῶν αὐτὸ ἐμεγάλωσε, κατῴκησε δὲ εἰς τὴν ἔρημον».[14] Βέβαια, ὅταν ἔχωμεν τὸν Θεὸν μαζί μας, καὶ ἂν ἀκόμη εὑρισκώμεθα εἰς τὴν ἔρημον, θὰ ζήσωμεν καλύτερα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὰς πόλεις μέσα. Διότι εἶναι μεγίστη ἀσφάλεια καὶ τεῖχος ἀκαταγώνιστον ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς κατὰ ποῖον τρόπον ὁ ζῶν εἰς τὴν ἔρημον ἀπεδείχθη ἀσφαλέστερος καὶ δυνατώτερος ἀπὸ τὸν ζῶντα εἰς τὰς πόλεις καὶ ἔχοντα μεγάλην βοήθειαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, E ἂς ἴδωμεν πῶς ὁ Δαυΐδ, μολονότι ἐπήγαινεν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἔζη σὰν περιπλανώμενος ἐν τούτοις ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὸ οὐράνιον χέρι. Ἐνῷ ὁ Σαούλ, ἂν καὶ ἔζη μέσα εἰς τὰς πόλεις, ἠκολουθεῖτο ἀπὸ στρατεύματα, ἐφρουρεῖτο ἀπὸ σωματοφύλακας καὶ ὑπασπιστάς, ἐν τούτοις καθημερινὰ ἐφοβεῖτο καὶ ἔτρεμε τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν του.[15] Καὶ ὁ μὲν Δαυΐδ, μολονότι ἦτο μόνος καὶ δὲν εἶχε κανένα ἄλλον μαζί του, δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ ὁ φέρων τὸ στέμμα καὶ τὴν βασιλικὴν στολήν, ἐχρειάζετο τὴν βοήθειαν τοῦ Δαυΐδ. Ὁ βασιλεὺς εἶχε τὴν ἀνάγκην τοῦ βοσκοῦ, ὁ φορῶν τὸ στέμμα ἐχρειάζετο τὸν ἄσημον πολίτην.

Μά, ἂν θέλετε, ἂς στρέψωμεν τὸν λόγον πρὸς τὰ ὀπίσω, ὥστε, ἀφοῦ σᾶς ἐκθέσω ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν του, 470 A νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ἰσχυρὸν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ τὸν προστατεύει ἡ συμμαχία τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τίποτε πιὸ ἀνίσχυρον δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ στερεῖται αὐτῆς τῆς

14. Ἔ. ἀ. στ. 20.
15. Πρβλ. Α' Βασιλ. 17 ἑξ.

συμμαχίας, ἔστω καὶ ἂν προστατεύεται ἀπὸ ἀμέτρητα στρατεύματα. Αὐτός, λοιπόν, ὁ Δαυίδ, ἐνῷ ἦτο πολὺ νέος καὶ λόγῳ τῆς νεαρᾶς ἡλικίας παρέμενεν εἰς τὸ πατρικόν του σπίτι, ὅταν κάποτε τὸ ἀπήτει ἡ περίπτωσις νὰ ἀποκαλυφθῆ ἡ ἀρετή του, προτραπεὶς ἀπὸ τὸν πατέρα του νὰ ἐπισκεφθῆ τοὺς ἀδελφούς του, ὑπήκουσε καὶ ἀπεστάλη πρὸς αὐτούς. Ἀφοῦ ἔφθασε, λοιπόν, εἰς τὸν τόπον ποὺ ἦσαν αὐτοί, ὅταν εἶδεν ὅτι ὁ πόλεμος ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν ἀλλόφυλον Γολιὰθ καὶ ὅλον τὸ στράτευμα τοῦ Σαούλ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ φόβον, B καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχη περιέλθη εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, κατ' ἀρχὰς ἠθέλησε νὰ παρακολουθήση τὸν πόλεμον καὶ ἐπροχώρησε διὰ νὰ ἴδη καὶ πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον φαινόμενον, ἕνας ἄνθρωπος νὰ καμπάζη ἐνώπιον πολλῶν χιλιάδων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τὰ ἀδέλφια του, ἐπειδὴ δὲν ἠνείχοντο τὴν ἀνδρείαν του, τὸν ἐφθόνησαν καὶ λέγουν πρὸς αὐτόν· «Δὲν ἦλθες διὰ κανένα ἄλλον σκοπόν, παρὰ διὰ νὰ ἴδης τὸν πόλεμον;».[16] Οὔτε, βέβαια, ἦλθες διὰ νὰ μᾶς ἐπισκεφθῆς. Ἀλλὰ πρόσεξε τὴν σύνεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν μεγάλην του ἐπιείκειαν. Δὲν λέγει τίποτε τὸ ἀπερίσκεπτον, οὔτε τὸ σκληρόν, ἀλλὰ καταπραΰνων τὴν ὀργήν των καὶ μαλάσσων τὸν φθόνον των, λέγει· «Ἕνα ἁπλοῦν λόγον δὲν εἶπα;».[17] C Μήπως μὲ εἴδατε νὰ χρησιμοποιῶ ὅπλα, μήπως μὲ εἴδατε νὰ παρατάσσωμαι εἰς τὴν μάχην; Ἁπλῶς ἠθέλησα νὰ ἴδω καὶ νὰ πληροφορηθῶ ἀπὸ ποῦ προέρχεται ἡ ὑπερβολικὴ μανία αὐτοῦ. «Διότι ποῖος εἶναι ὁ ἀλλόφυλος αὐτός, ὁ ὁποῖος ὀνειδίζει καὶ ταπεινώνει τὴν παράταξιν τοῦ ζῶντος Θεοῦ;».[18] Ἔπειτα, ἀκούων τὴν καυχησιολογίαν ἐκείνου καὶ βλέπων τὴν ἀπερίγραπτον δειλίαν ποὺ εἶχε καταλάβει τοὺς στρατιώτας τοῦ Σαούλ, λέγει· Τί θὰ γίνη ὁ ἄνθρωπος, ἐκεῖνος, ποὺ θὰ κόψη τὸ κεφάλι αὐτοῦ; Μὲ τὰ λόγιά του αὐτὰ ἐφανέρωνε μεγάλην ἀνδρείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐπροκάλεσε κατάπληξιν.

Ὅταν ἐπληροφορήθη αὐτὰ ὁ Σαούλ, ἔστειλε καὶ ἐκάλεσε τὸν νέον, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ βόσκη τὰ κοπάδιά του. D Μά, ὅταν εἶδε τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, τὸν ἐθεώρησεν ἀσήμαντον. Κατόπιν, ὅμως, ὅταν ἔμαθε ἀπὸ τὸν ἴδιον μὲ ποῖον τρόπον ἐφόνευε τὰς ἄρκτους, ὁσάκις ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν ποιμνίων του, ὑπεχρεώθη, βέβαια, νὰ τὰ διηγηθῆ αὐτὰ ὁ θαυμάσιος αὐτὸς νέος, ὄχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κενοδοξήση, ἀλλ' ἐπειδὴ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην, διὰ νὰ ἐνθαρρύνη ἐκεῖνον καὶ νὰ τὸν κάνη νὰ μὴ βλέπη μόνον τὴν ταπεινήν του ἐμφάνισιν, ἀλλὰ νὰ διακρίνη τὴν πίστιν ποὺ ἐκρύπτετο μέσα του καὶ τὴν βοήθειαν ποὺ εἶχεν ἄνωθεν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ὁ νέος ἦτο πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τοὺς ὡρίμους ἄνδρας, ὁ ἄοπλος ἀπὸ τοὺς ὡπλισμένους καὶ ὁ βοσκὸς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας. E Καὶ ὅταν κατάλαβεν ὁ βασιλεὺς τὴν γενναιότητα τῆς ψυχῆς, ἤθελε νὰ τὸν ἐνδύση μὲ τὰ ἰδικά του ὅπλα, μά, αὐτός, ὅταν τὰ ἐφόρεσε, δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὰ σηκώση. Αὐτὸ ἔγινε, διὰ νὰ μείνη μόνη ἡ θεία δύναμις, ἡ ὁποία ἐνήργει διὰ μέσου τοῦ Δαυίδ, καὶ νὰ μὴ ἀποδοθῆ ἡ νίκη εἰς τὰ ὅπλα. Ἐπειδή, λοιπόν, ὅταν ἐνεδύθη τὰ ὅπλα τοῦ βασιλέως, δὲν ἠμποροῦσε νὰ βαδίζη ἐλεύθερα, ἀλλὰ ἐχώλαινε, δι' αὐτὸ ἄφησεν αὐτά, ἐπῆρε τὸ ποιμενικόν του σακκούλι μὲ τὰ χαλίκια[19] καὶ ἔτσι ὡπλισμένος ἐβάδισε πρὸς τὸν σάρκινον ἐκεῖνον πύργον.

Ἀλλὰ πρόσεξε, πάλιν, ὅτι καὶ ὁ ἀλλόφυλος, παρατηρῶν τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας τοῦ Δαυίδ, 471 A περιφρονεῖ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τὸν δίκαιον καὶ τοῦ ὁμιλεῖ σὰν νὰ ἀπευθύνετο εἰς κάποιο ἀσήμαντον παιδί. Πραγματικά, ὅταν τὸν εἶδε νὰ ἔρχεται ἐναντίον του κρατοῦντα τὸ ποιμενικόν του σακκούλι καὶ τὰ χονδρὰ χαλίκια μόνον, τοῦ ἔλεγε τὰ ἑξῆς περίπου· Ἐνόμισες ὅτι πάλιν φυλάσσεις τὰ πρόβατά σου καὶ ἐκδιώκεις τίποτε σκυλιὰ καὶ δι' αὐτό, σὰν νὰ ἀπομακρύνης κάποιο σκυλί, ἔτσι μὲ τὰ ὅπλα αὐτὰ ἦλθες νὰ πολεμήσης μαζί μου; Γρήγορα θὰ σὲ διδάξη ἡ πεῖρα, ὅτι ἡ μάχη σου δὲν εἶναι πρὸς κάποιον τυχαῖον ἄνθρωπον. Καὶ ἀφοῦ ἐξεστόμισεν ἄφθονα λόγια ὑπερηφανείας, ἔτρεχε καὶ ἐβιάζετο, ἐκίνει τὴν πανοπλίαν καὶ ἐτέντωνε τὰ ὅπλα του. B Ἀλλ' αὐτὸς ἤρχιζε τὴν μάχην βασιζόμενος εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων του, ἐνῷ ὁ Δαυὶδ ἐθωράκισε τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν οὐράνιον συμμαχίαν. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐταπείνωσε τὴν ἔπαρσιν τοῦ ἀλλοφύλου καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Σὺ μὲν ἐπιτίθεσαι ἐναντίον μου βασιζόμενος εἰς τὰ ὅπλα, τὸ δόρυ καὶ τὴν δύναμίν σου καὶ πιστεύεις ὅτι θὰ νικήσης. Ἐγώ, ὅμως, ἔρχομαι ἐν ὀνόματι

16. Ἔ. ἀ. στ. 28.
17. Ἔ. ἀ. στ. 29.
18. Ἔ. ἀ. στ. 26.

19. Λίθοι στρόγγυλοι, κατάλληλοι νὰ ἐκσφενδονίζωνται.

τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ ποιμενικόν του σακκούλι μίαν πέτραν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο, πραγματικά, νὰ ἐκδιώξῃ κάποιο σκυλί, ποὺ ἐπετίθετο κατὰ τοῦ κοπαδιοῦ του, ἔτσι τὴν ἔρριξε μὲ τὴν σφενδόνην του, ἀμέσως ἔρριψε κάτω τὸν ἀλλόφυλον, ἀφοῦ τὸν ἐκτύπησεν εἰς τὸ μέτωπον μὲ αὐτήν, C ἔπειτα ἔτρεξε τοῦ ἐπῆρε τὸ ξίφος, τοῦ ἔκοψε μὲ αὐτὸ τὸ κεφάλι, τὸ ἔφερεν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἔτσι ἔδωσε τέλος εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν.

Ὥστε, διὰ μέσου τοῦ Δαυίδ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέτυχε νὰ σωθῇ καὶ ὅλος ὁ στρατὸς ἀνέπνευσεν. Καὶ ἠμποροῦσες νὰ ἴδῃς θαυμαστὰ καὶ περίεργα πράγματα, ὁ ὡπλισμένος νὰ νικᾶται ἀπὸ τὸν ἄοπλον, καὶ τὸν ἔμπειρον τοῦ πολέμου νὰ φονεύεται ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἐγνώριζε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν ποιμενικὴν ράβδον. Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν καὶ διατί; Διότι ὁ Δαυὶδ εἶχε βοηθόν του τὴν συμμαχίαν τοῦ οὐρανοῦ, ἐνῷ ὁ Γολιὰθ ἦτο ἔρημος αὐτῆς καὶ ἔτσι ὑπετάγη εἰς τὰ χέρια τοῦ Δαυίδ.

Μά, κύτταξε, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ποίαν μεγάλην παρανομίαν προκάλεσε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. D Ὅταν, λοιπόν, εἶδεν ὁ βασιλεύς, ὅτι ὁ δίκαιος ἀπέκτησε μεγάλην φήμην καὶ ἤκουσε τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐχόρευον καὶ ὑπεδέχοντο τὸν Δαυίδ, νὰ λέγουν ὅτι «ὁ Σαοὺλ ἐνίκησε χιλιάδας ἀντιπάλων, ἐνῷ ὁ Δαυὶδ ἐνίκησε ἀμετρήτους ἐχθρούς»,[20] δὲν ὑπέφερε μὲ πραότητα τοὺς λόγους αὐτούς, (ἂν καὶ διὰ νὰ εἴπω τὸ δίκαιον αὐτὸν περισσότερον ἐπευφήμησαν παρὰ τὸν Δαυίδ), ἀλλά, νικηθεὶς ἀπὸ τὸν φθόνον ἔδιδε τὴν κακίαν ὡς ἀμοιβὴν εἰς τὸν εὐεργέτην καὶ αὐτόν, ποὺ ἔπρεπε νὰ ὀνομάζῃ σωτῆρα του καὶ εὐεργέτην του, ἐπεχείρει νὰ τὸν φονεύσῃ. Ὢ ὑπερβολικὴ μανία, ὢ μέγεθος τῆς τρέλλας. Αὐτόν, ποὺ τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν καὶ ἠλευθέρωσεν ὅλον τὸν στρατὸν ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ ἀλλοφύλου, E αὐτὸν πλέον ὑποπτεύεται ὡς ἐχθρὸν καί, ἐνῷ ἡ εὐεργεσία εἶναι νωπὴ ἀκόμη, δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατασιγάσῃ τὸ πάθος, ἀλλά, σὰν νὰ ἦτο μεθυσμένος, ἔτσι τοῦ ἐσκότισε τὴν σκέψιν ὁ φθόνος καὶ ἔβλεπε τὸν εὐεργέτην σὰν ἐχθρόν.

Πραγματικά, αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἶναι ἡ κακία τοῦ πάθους αὐτοῦ, δηλαδή, καταστρέφει κατὰ πρῶτον αὐτὸν ποὺ τὸ ἐγέννησεν. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκουλήκι, ποὺ

20. Α´ Βασιλ. 18, 7.

δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ ξύλον, αὐτὸ τὸ ξύλον κατατρώγει πρῶτον, ἔτσι καὶ ὁ φθόνος καταστρέφει πρώτην ἐκείνην τὴν ψυχήν, ποὺ τὸν ἐγέννησε καὶ διαθέτει τὸν φθονούμενον ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ὁ φθονῶν ἐπιδιώκει. 472 A Διότι μὴ βλέπῃς τὰς περιπετείας, ποὺ ἀντιμετωπίζει κατ' ἀρχὰς ὁ φθονούμενος, ἀλλὰ νὰ κυττάξῃς εἰς τὸ τέλος καὶ σκέψου ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία ἡ κακία τῶν φθονούντων ὁδηγεῖ εἰς μεγαλυτέραν δόξαν τοὺς φθονουμένους, βέβαια, διότι οἱ φθονούμενοι προσελκύουν τὴν συμμαχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπολαμβάνουν τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν, ἐνῷ ὁ φθονῶν εἶναι ἔρημος αὐτῆς καὶ ἔτσι ὑποτάσσεται εὔκολα εἰς ὅλους καὶ ἐκτὸς τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν φθείρεται σχεδὸν πολιορκούμενος ἀπὸ τὸ ἰδικόν του πάθος καί, σὰν νὰ κατατρώγεται ἀπὸ ἀοράτους σιαγόνας, ἔτσι ἀδυνατίζει καὶ κατὰ κάποιον τρόπον ἐξαφανίζεται.

Ἔχοντες αὐτὸ ὑπ' ὄψει μας, ἂς ἀποφεύγωμεν, σᾶς παρακαλῶ, τὴν φθορὰν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ ἂς προσπαθήσωμεν μὲ ὅλας μας τὰς δυνάμεις B νὰ ξεριζώσωμεν αὐτὸ ἀπὸ τὰς ψυχάς μας. Διότι αὐτὸ εἶναι πιὸ καταστρεπτικὸν ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη καὶ προσβάλλει αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ εἶναι ἐφεύρεσις τοῦ πονηροῦ διαβόλου. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον».[21] Τί σημαίνει, ὅμως, ἡ φράσις «ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον»; Ἐπειδή, δηλαδή, τὸ πονηρὸν αὐτὸ θηρίον εἶδε τὸν πρωτόπλαστον νὰ γίνεται ἀθάνατος, τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν παρακοὴν μὲ τὴν πονηρίαν του καὶ μὲ αὐτὴν τὸν προετοίμασε νὰ προκαλέσῃ ὡς τιμωρίαν τὸν θάνατον. Συνεπῶς, ὁ φθόνος ἔφερε τὴν ἀπάτην, ἡ ἀπάτη τὴν παρακοὴν καὶ ἡ παρακοὴ τὸν θάνατον. C Δι' αὐτὸ λέγει· «Ἀπὸ τὸν φθόνον τοῦ διαβόλου εἰσῆλθεν ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον». Εἶδες πόσην καταστροφὴν προκαλεῖ τὸ πάθος αὐτό; Ἐκεῖνον ποὺ εἶχε τιμηθῆ μὲ τὴν ἀθανασίαν τὸν ἔκανε νὰ γίνῃ θνητός.

Βέβαια, ὁ ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας μας, θέσας εἰς ἐνέργειαν τὸν φθόνον του ἔκανε τὸν πρωτόπλαστον νὰ καταδικασθῇ εἰς θάνατον, ἂν καὶ ἦτο ἀθάνατος, ἀλλ' ὁ κηδεμὼν καὶ φιλάνθρωπος Κύριος μὲ τὸν θάνατόν του μᾶς ἐχάρισε καὶ πάλιν τὴν ἀθανασίαν καὶ ἀπεκτήσαμεν μεγαλύτερα ἀπὸ ὅ,τι ἐχάσαμεν. Ἐκεῖνος μᾶς ἐξεδίωξεν ἀπὸ

21. Σοφ. Σολομ. 2, 24.

τὸν παράδεισον, εἰς τὸν οὐρανὸν μᾶς ἀνέβασεν ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος μᾶς ἔκανε νὰ καταδικασθῶμεν εἰς θάνατον, ἐνῷ ὁ Κύριος μᾶς ἐχάρισε τὴν ἀθανασίαν. Μᾶς ἐστέρησεν ἐκεῖνος τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παραδείσου, D ἐνῷ ὁ Κύριος μᾶς ἡτοίμασε τῶν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν. Εἶδες τοῦ Κυρίου σου τὴν ἐφευρετικότητα, ἡ ὁποία τὰ ὅπλα, ποὺ ἐδημιούργησεν ἡ βασκανία τοῦ διαβόλου καὶ τὰ ἔστρεψε κατὰ τῆς σωτηρίας μας, αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἔστρεψεν ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τοῦ διαβόλου; Διότι ὄχι μόνον μᾶς ἐχάρισε μεγαλύτερα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιον τὸν διάβολον μᾶς παρέδωσεν αἰχμάλωτον, ὅταν εἶπεν· «Σᾶς δίδω τὴν ἐξουσίαν νὰ νικᾶτε καὶ νὰ παδοπατῆτε ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ σατανᾶ ποὺ σὰν φείδια καὶ σκορπιοὶ ἐπιβουλεύονται τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων».[22]

Αὐτὰ σκεπτόμενοι, λοιπόν, ἂς ξερριζώσωμεν τὸν φθόνον ἀπὸ τὰς ψυχάς μας καὶ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ προσελκύσωμεν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, διότι αὐτὴ εἶναι τὸ ἀνίκητον ὅπλον μας, αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη μας περιουσία. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Ἰσμαήλ, μολονότι ἦτο μικρός, εὑρίσκετο εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀντεμετώπιζε μεγάλας δυσκολίας, E ἐν τούτοις γρήγορα ἐμεγάλωσε καὶ κατέστη γενάρχης μεγάλου ἔθνους, ἐπειδὴ «ἦτο», λέγει ἡ Γραφή, «ὁ Θεὸς βοηθὸς τοῦ παιδιοῦ».[23] Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς σειρᾶς τῶν ὁμιλιῶν μας ἔκανα τὴν παρέμβασιν καὶ ὡμίλησα περὶ τοῦ Δαυΐδ.

Συνεπῶς, ἂς περιφρονήσωμεν σᾶς παρακαλῶ τὰ παρόντα καὶ ἂς ποθήσωμεν τὰ μέλλοντα, ἂς προτιμῶμεν τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πρᾶγμα, ἂς ἀποκτήσωμεν ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μὲ τὴν ἐνάρετον ζωήν μας, ὥστε καὶ τὸν παρόντα βίον νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ περάσωμεν χωρὶς λύπας καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ νὰ ἀποκτήσωμεν, 473 A μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22. Λουκ. 10, 19.
23. Γεν. 21, 20.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

«ΕΠΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΥΤΑ, Ο ΘΕΟΣ ΕΔΟΚΙΜΑΖΕ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ».

Μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπ᾽ ὅσα ἀνεγνώσαμεν σήμερον καὶ ἀπερίγραπτος ὁ θησαυρός, ποὺ εἶναι κρυμμένος εἰς αὐτοὺς τοὺς συντόμους λόγους. Διότι τέτοια εἶναι τὰ θεῖα λόγια· Ὁ πλοῦτος δὲν εὑρίσκεται εἰς τὸ πλῆθος τῶν λόγων, ἀλλὰ εἰς τὴν συντομίαν αὐτῶν. B Ἂς ἀναπτύξωμεν λοιπόν, ὅσα ἔχουν λεχθῆ καὶ ἂς γνωρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν δύναμιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Διότι ἔτσι πάλιν θὰ γνωρίσωμεν καὶ τὴν μεγάλην ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

«Ἔπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ».[1] Τί θέλουν νὰ εἴπουν τὰ λόγια «ἔπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ;» Ἐξέτασε σὲ παρακαλῶ τὴν θείαν Γραφήν, τὸ ὅτι δηλαδὴ θέλει ἤδη ἀπὸ ἐδῶ νὰ μᾶς ἀποκαλύψη τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται νὰ διηγηθῆ τὴν δοκιμασίαν, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἀβραάμ, C προηγουμένως ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς γνωρίση τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον διετάσσετο ὁ πατριάρχης καὶ πότε τοῦ παρήγγειλε νὰ προσφέρη τὸν Ἰσαάκ, διὰ νὰ γνωρίσης τὴν μεγάλην ὑπακοὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι δὲν ἠνέχθη νὰ προτιμήση ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐφαίνοντο καλὰ εἰς τὸν Θεόν.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «ἔπειτα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά»; Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ, ἐπειδὴ ἐστενοχωρήθη ἡ Σάρρα, ὅταν εἶδε τὸν Ἰσμαὴλ νὰ συναναστρέφεται τὸν Ἰσαάκ, ὅπως ἀκριβῶς σᾶς εἴπομεν χθές, ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀβραάμ· «ἀπομάκρυνον αὐτὴν τὴν δούλην καὶ τὸν υἱόν της,[2] διότι δὲν θὰ κληρονομήση ὁ υἱὸς τῆς δούλης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ».[3] D Ὁ λόγος αὐτὸς ἐφάνη σκληρὸς

1. Γεν. 22, 1. Μετὰ τὴν εὐτυχίαν ἀκολουθεῖ ἡ δοκιμασία.
2. Πρόκειται διὰ τὴν δούλην τοῦ Ἀβραὰμ Ἄγαρ καὶ τὸν υἱόν της Ἰσμαήλ.
3. Γεν. 21, 10. Βλ. καὶ τὸ Γαλ. 4, 30 - 31.

εἰς τὸν πατριάρχην, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἤθελε νὰ τὸν παρηγορήση τοῦ λέγει· Ὑπάκουε εἰς τὴν Σάρραν, τὴν γυναῖκά σου, κάνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπε καὶ νὰ μὴ σοῦ φαίνεται σκληρὸν ἐκεῖνο, ποὺ ἐλέχθη διὰ τὴν δούλην καὶ τὸν υἱόν της· «διότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν κυρίως ὡς ἀπόγονοί σου»,[4] ἀλλὰ καὶ αὐτὸν[5] «θὰ ἀναδείξω εἰς γενάρχην μεγάλου λαοῦ,[6] διότι εἶναι ἰδικόν σου τέκνον.[7] Καὶ κάθε ὑπόσχεσις εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελία αὐτὴ ἦτο, νὰ αὐξηθοῦν πάρα πολὺ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαάκ. Ἐπειδὴ μὲ αὐτὰς τὰς ἐλπίδας ἐτρέφετο ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἀμοιβὴν E τόσων ἀλλεπαλλήλων θλίψεων καὶ πειρασμῶν καὶ εἶδε μὲ τὰ μάτια του ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ διαδεχθῇ τὴν κληρονομίαν του, ἔτσι ἔμενεν εἰς κατάστασιν ἀναπαύσεως καὶ ἀπελάμβανεν ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ πολὺ μεγάλην παρηγορίαν.

Ἀλλὰ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλῶς τὰ ἀπόκρυφα τοῦ νοῦ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς ἀποκαλύψη τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτόν, μετὰ ἀπὸ τὰς τόσον μεγάλας ὑποσχέσεις καὶ τὴν τελευταίαν ποὺ εἶχε δώσει καὶ τῆς ὁποίας τὴν ἀνάμνησιν εἶχε νωπὴν εἰς τὰ αὐτιά του, 474 A ὅταν λοιπὸν ἐνηλικιώθη ὁ Ἰσαὰκ καὶ εὑρίσκετο εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του καὶ ἠμποροῦσε νὰ ἴδῃ τὴν ἀγάπην τοῦ πατρός του νὰ αὐξάνη, τότε μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου» καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ διάδοχός σου, «μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐδοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ».

Τί σημαίνει τὸ «ἐδοκίμαζε»; Τοῦ ἔστειλε τὴν δοκιμασίαν, ὄχι ἐπειδὴ τὴν ἀγνοοῦσε, ἀλλὰ διὰ νὰ διδάσκωνται νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν B ἐπιθυμίαν μὲ τὸν πατριάρχην καὶ νὰ δείχνουν ὑπακοὴν εἰς τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ἦσαν τότε παρόντες καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον μέχρι σήμερον.

«Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· «Ἀβραάμ, Ἀβραάμ! Ἐκεῖνος ἀπήντησεν· Εἶμαι παρών».[8] Τί σημαίνει ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ὀνόματος; Εἶναι ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην καὶ διὰ τῆς κλήσεως ἐφανέρωνεν εἰς αὐτόν, ὅτι πρόκειται νὰ τὸν διατάξῃ διὰ κάτι σπουδαῖον. Μόλις λοιπὸν προητοίμασεν τὸν Ἀβραὰμ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ μὲ προσοχὴν νὰ ἀκούση ὅσα θὰ τοῦ ἔλεγεν, ἐχρησιμοποίησε τὸν διπλασιασμὸν τῆς κλήσεως καὶ λέγει· «Ἀβραάμ, Ἀβραάμ! Ἐκεῖνος ἀπήντησεν: Εἶμαι παρών. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Πάρε τὸν ἀγαπημένον σου υἱόν, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἔχεις ἀγαπήσει, C πήγαινε εἰς τὴν ὑψηλὴν περιοχὴν[9] καὶ πρόσφερε αὐτὸν θυσίαν ἐπάνω εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ὄρη, ποὺ θὰ σοῦ ὁρίσω».[10]

Εἶναι μεγάλο τὸ βάρος τῆς διαταγῆς καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. «Πάρε τὸν ἀγαπημένον σου υἱόν, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἔχεις ἀγαπήσει». Παρατήρησε πῶς ἀνάπτει μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους μεγαλυτέραν τὴν φωτιὰν καὶ διεγείρει μὲ περισσοτέραν ἔντασιν τὸ καμίνι τῆς πατρικῆς ἀγάπης, ποὺ εἶχε διὰ τὸν Ἰσαάκ. «Πάρε τὸν ἀγαπημένον σου υἱόν, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἔχεις ἀγαπήσει». Κάθε λόγος μόνος του εἶναι ἀρκετὸς νὰ καταβάλλῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀβραάμ. Διότι δὲν εἶπεν ἁπλῶς «τὸν Ἰσαάκ», ἀλλὰ προσέθεσε «τὸν υἱόν σου», τὸν ὁποῖον ἀπέκτησες χωρὶς νὰ εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν καὶ ἠμπόρεσες νὰ ἔχῃς εἰς αὐτὰ τὰ γηρατειά. «Τὸν ἀγαπητόν», τὸν λατρευτόν σου, D τὸν ὁποῖον ὑπερβολικὰ ἀγαπᾷς, τὸν Ἰσαάκ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον περιμένεις διάδοχον καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὑπεσχέθην, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου. Καὶ τόσον πολὺ θὰ αὐξηθοῦν, ὥστε νὰ φθάσουν τὸ πλῆθος τῶν ἄστρων καὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν ἴδιον «πάρε καὶ πήγαινε εἰς τὴν ὑψηλὴν περιοχὴν καὶ ἐκεῖ πρόσφερε αὐτὸν ὁλοκαύτωμα ἐπάνω εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ὄρη, ποὺ θὰ σοῦ ὁρίσω».

Σκέπτομαι ὅτι εἶναι νὰ θαυμάση κανεὶς τὸ πῶς ἠμπόρεσε νὰ τὸ ἀκούσῃ. Αὐτὸν τὸν ἴδιον λοιπόν, λέγει ὁ Θεός, τὸν τόσον λατρευτόν σου, E νὰ μοῦ προσφέρῃς θυσίαν ἐπάνω εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ὄρη. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ δίκαιος Ἀβραάμ; Δὲν ἐταράχθη εἰς τὴν ψυχήν, οὔτε ἔπαθε σύγχυσιν εἰς τὸν νοῦν, οὔτε ἐξεπλάγη διὰ τὴν παράδοξον διαταγήν, δὲν ἐσκέφθη, οὔτε συνεζήτησε μὲ τὸν ἑαυτόν του. Τί σημαί-

4. Γεν. 21, 12. Βλ. Ρωμ. 9, 7 - 8 καὶ Ἑβρ. 11, 19.
5. Ἐννοεῖ τὸν Ἰσμαήλ, τὸν υἱὸν τῆς Ἄγαρ.
6. Ὁ Θεὸς προλέγει τὸ μέλλον τοῦ Ἰσμαήλ.
7. Γεν. 21, 13.
8. Γεν. 22, 1.

9. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον πρόκειται διὰ τὸν λόφον Μοριά, πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὑπάρχει ἡ γνώμη, ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου ἐκτίσθη βραδύτερον ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος.
10. Γεν. 22, 1 - 2.

νει αὐτό; Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐχάρισεν υἱὸν χωρὶς νὰ εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν καὶ ἀπὸ ἰδικήν του φιλανθρωπίαν ἔδωσε ζωὴν εἰς τὴν νεκρὰν μήτραν τῆς Σάρας, ἀφοῦ ἀνετράφη καὶ ἀνεπτύχθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, διατάσσει τώρα νὰ σφαγῆ τὸ τέκνον του καὶ νὰ προσφερθῆ ὡς θυσία. Αὐτός, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου εἶπεν, ὅτι «οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσαὰκ θὰ ἀναγνωρισθοῦν ὡς ἀπόγονοί σου», τώρα διατάσσει τὰ ἀντίθετα; Καὶ πῶς θὰ ἐκτελεσθοῦν ποτὲ αἱ διαταγαί του; 475 A Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβῆ, ὥστε οἱ κλάδοι νὰ ἀνθίζουν, ὅταν ἡ ρίζα κοπῆ, ἢ νὰ παράγεται καρπός, ὅταν ξεριζωθῆ τὸ δένδρον, ἢ νὰ ρέουν οἱ ποταμοί, ὅταν ξηραθῆ ἡ πηγή; Αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνουν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικήν. Ὅταν ὅμως θέλη ὁ Θεός, τὰ πάντα εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν.

Ἀπὸ αὐτὰ τίποτε δὲν ὑπελόγισεν ὁ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ὡς δοῦλος εὐγνώμων, ἀφοῦ ἔδιωξε κάθε ἀνθρώπινον λογισμόν, ἕνα μόνον ἐσκέπτετο, τὸ νὰ ἐκτελέση τὴν διαταγήν. Καὶ ὡς νὰ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του καὶ ἀφοῦ ἔθεσε κάθε συμπάθειαν καὶ πατρικὴν ἀγάπην εἰς δευτέραν θέσιν ἀπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Θεοῦ, ἔσπευσε νὰ τὰς ἐκτελέση. B Καὶ λέγει ἡ θεία Γραφή: «ἐσηκώθη ἀμέσως ὁ Ἀβραὰμ τὸ πρωΐ,[11] ἐσαμάρωσε τὸ ὄνον του, παρέλαβε μαζί του δύο δούλους καὶ τὸν υἱόν του Ἰσαάκ. Ἀφοῦ ἔσχισε καὶ ἐφόρτωσε ξύλα διὰ τὴν θυσίαν, ἐξεκίνησε καὶ ἔφθασε τὴν τρίτην ἡμέραν εἰς τὸν τόπον, ποὺ τοῦ εἶχεν ὁρίσει ὁ Θεός».[12]

Παρατήρησε πῶς δοκιμάζει ὁ φιλάνθρωπος Κύριος τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου Ἀβραὰμ καὶ εἰς τὸ διάστημα.[13] Σκέψου δὲ καὶ τί ἦτο φυσικὸν νὰ ὑπομένη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, μὲ τὸ νὰ συλλογίζεται τὴν διαταγὴν καὶ νὰ ἐνθυμῆται ὅτι ὁ ἴδιος πρόκειται μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια νὰ σφάξη τὸν τόσον λατρευτὸν υἱόν του, ἀλλὰ νὰ μὴ πρέπει εἰς κανένα νὰ τὸ ἀποκαλύψη. Καὶ νὰ ἐκπλαγῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ γνώμην καὶ τὴν σύνεσίν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγνώριζε τὸ μέγεθος τῆς διαταγῆς, δὲν ἀνακοινώνει αὐτὸ εἰς κανένα ἀπολύτως, C οὔτε εἰς τοὺς δούλους, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἰσαάκ, ἀλλὰ μόνος μὲ τὸν ἑαυτόν του ἠγωνίζετο αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Καὶ

11. Χωρὶς καμμίαν διαμαρτυρίαν ἢ ἀντίρρησιν ὁ Ἀβραὰμ ὑπακούει εἰς τὸν Θεόν.
12. Γεν. 22, 3.
13. Ἐννοεῖ τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν ἡμερῶν, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖτο νὰ διανύσουν, ὥσπου νὰ φθάσουν εἰς τὸ ὄρος, ποὺ εἶχεν ὁρίσει ὁ Θεός.

ὅπως ἀκριβῶς κάποιο διαμάντι, ἔτσι ἔμενεν ἀνίκητος, ὅταν ἔδειχνε τὴν γενναιότητα τῶν ἀποφάσεών του. Οὔτε ἐξήταζε λεπτομερῶς, ἀλλ' ὑπετάσσετο μὲ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν δὲ ἔφθασε πλησίον τοῦ τόπου «ἐσήκωσεν ὁ Ἀβραὰμ τὰ μάτια του καὶ εἶδεν ἀπὸ μακριὰ τὸν τόπον καὶ εἶπεν εἰς τοὺς δούλους του· «Καθῆστε ἐδῶ μὲ τὸν ὄνον».[14] D Παρατήρησε καὶ ἐδῶ τὴν μεγάλην σύνεσίν του. Ἤθελε νὰ διαφύγη τὴν προσοχὴν τῶν δούλων, μὲ τὸ νὰ δείχνη μὲ ὅλα αὐτά, ὅτι ἤθελε μὲ ὑπερβολικὴν προθυμίαν καὶ ἔντονον ἐπιθυμίαν νὰ ἐκπληρώση ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤρεσεν εἰς τὸν Θεόν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐγνώριζεν, ὅτι ἐκεῖνο ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνη ἦτο πρωτοφανὲς καὶ παράδοξον καὶ δὲν εἶχε γίνει προηγουμένως ἀπὸ ἄλλον, κρύπτει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ ἀφοῦ τοὺς ἄφησε μὲ τὸν ὄνον, τοὺς λέγει· «Περιμένετε ἐδῶ. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδί μου θὰ μεταβῶμεν ἕως ἐκεῖ καὶ ἀφοῦ προσκυνήσωμεν θὰ ἐπιστρέψωμεν».[15] Ἔλεγε τοῦτο, χωρὶς νὰ γνωρίζη, ὅτι θὰ συμβῆ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔλεγε· τὸ προεφήτευσεν ὅμως, ἂν καὶ τὸ ἠγνοοῦσε. E Ἔλεγε δὲ τοῦτο εἰς τοὺς δούλους, δῆθεν διὰ νὰ τοὺς παραπλανήση καὶ νὰ τοὺς προετοιμάση νὰ μείνουν ἐκεῖ.

Ἔπειτα ὁ πατριάρχης εὑρίσκετο μὲ τὸ παιδί. «Τότε ἔλαβεν ὁ Ἀβραὰμ τὰ ξύλα διὰ τὴν θυσίαν καὶ τὰ ἐφόρτωσεν εἰς τὸν υἱόν του Ἰσαάκ.[16] Αὐτὸς δὲ ἐπῆρεν εἰς τὰ χέρια του τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν καὶ ἐβάδισαν μαζὶ καὶ οἱ δύο».[17] Ὢ γενναιότης τῆς ψυχῆς, ὢ σταθερότης τοῦ φρονήματος. «Ἐφόρτωσε, λέγει, εἰς τὸν Ἰσαὰκ τὰ ξύλα διὰ τὴν θυσίαν», ὁ ἴδιος δὲ ἐπῆρε τὴν μάχαιραν καὶ τὴν φωτιὰν καὶ ἐβάδιζον μαζὶ καὶ οἱ δύο. 476 A Μὲ τί μάτια ἔβλεπε τὸ παιδὶ νὰ μεταφέρη τὰ ξύλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο μετὰ ἀπὸ ὀλίγον νὰ τὸ θυσιάση; Πῶς ἠμποροῦσε τὸ χέρι νὰ μεταφέρη τὴν φωτιὰν καὶ τὴν μάχαιραν; Καὶ τὸ μὲν χέρι μετέφερε τὴν φωτιὰν τὴν ὁρατήν, ἡ φωτιὰ ὅμως, ὑπῆρχε μέσα του, κατέκαιγε τὸν νοῦν του καὶ διέλυε τὴν σκέψιν του καὶ τοῦ ἐνέπνεε τὴν πεποίθησιν, ὅτι νικᾶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Τὸν προετοίμαζε δὲ νὰ σκέπτεται, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἤδη ἔδωσε τὴν δυνατότητα καὶ κατώρθωσε νὰ τὸν κάνη πα-

14. Γεν. 22, 4-5.
15. Γεν. 22, 5.
16. Ὁ Ἰσαὰκ μεταφέρων τὰ ξύλα διὰ τὴν θυσίαν προεικονίζει τὸν Χριστὸν βαστάζοντα τὸν σταυρόν. Βλ. Ἰωάν. 19, 17.
17. Γεν. 22, 6. Ἐπορεύθησαν εἰς τὸν τόπον, ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ θυσία.

τέρα, παρὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θὰ μπορέσῃ καὶ τώρα νὰ ἐκπληρώσῃ ἐκεῖνα, ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν λογικὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ὁρατὴν φωτιὰν παρατήρησε ἔπειτα σὲ παρακαλῶ τὸ καμίνι, τὸ ὁποῖον μέσα του σιγὰ - σιγὰ ἀνάβει καὶ καίει τὴν ψυχήν του· B «εἶπε τότε ὁ Ἰσαὰκ πρὸς τὸν Ἀβραάμ, τὸν πατέρα του· Πάτερ».[18] Ἦτο ἀρκετὴ ἡ λέξις αὐτή, διὰ νὰ θίξῃ τὰ ἴδια τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἀβραάμ. «ὁ Ἀβραὰμ ἀπήντησε· Τί εἶναι παιδί μου;». Πατέρα ὀνομάζεις ἐκεῖνον, ποὺ μετὰ ἀπὸ ὀλίγον θὰ εἶναι χωρὶς παιδὶ καὶ ἐγὼ ὀνομάζω παιδί μου ἐκεῖνον, ποὺ μετὰ ἀπὸ ὀλίγον πρόκειται νὰ ἀνεβῇ εἰς τὸν βωμὸν καὶ νὰ σφάξω μὲ τὰ ἴδια μου τὰ χέρια.

Ἔπειτα τὸ παιδὶ λέγει: Ἰδοὺ σὺ μεταφέρεις τὴν φωτιὰν καὶ ἐγὼ τὰ ξύλα.[19] Ποῦ εἶναι τὸ ζῷον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ θυσιασθῇ; «ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον διὰ τὴν θυσίαν;». Σκέψου, παρακαλῶ τὴν δοκιμασίαν τοῦ δικαίου. Πῶς ἤκουσε, πῶς ἠμπόρεσε νὰ ἀποκριθῇ εἰς τὸ παιδί, πῶς δὲν τὰ ἔχασε, C πῶς ἠμπόρεσε νὰ τὸ ἀποκρύψῃ καὶ νὰ μὴ φανερώσῃ εἰς τὸ παιδὶ ἐκεῖνο, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ. Ἀλλὰ ἀπαντᾷ μὲ γενναῖον φρόνημα καὶ ἀνδρείαν ψυχήν· «παιδί μου, ὁ Θεὸς θὰ φροντίσῃ μόνος του διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας».[20] Παρατήρησε καὶ ἐδῶ, ὅτι πάλιν δηλώνει, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ συμβῇ, ἂν καὶ τὸ ἀγνοοῦσε. Διότι τοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἐξαπατᾷ τὸν Ἰσαὰκ μὲ τὴν ἀπάντησιν· πρὸς τὸ παρὸν μὲν ἔπεισε αὐτὸν μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὁ ἴδιος ὅμως ὑπέφερε μεγαλύτερον καὶ ἐντονώτερον πόνον, μὲ τὸ νὰ σκέπτεται αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ νὰ ἀναλογίζεται τὴν ἐξωτερικὴν ὀμορφιὰν τοῦ παιδιοῦ, τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς, τὴν ὑπακοήν, αὐτὸ τὸ πολὺ ἀγαπητὸν ἄνθος τῆς ἡλικίας. D «Βαδίζοντες δὲ καὶ οἱ δύο μαζὶ ἔφθασαν εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον ὥρισεν ὁ Θεός». Ἔφθασαν, λέγει, εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος, τὸ ὁποῖον ἔδειξεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. «Καὶ κατεσκεύασεν ἐκεῖ ὁ Ἀβραὰμ θυσιαστήριον». Πάλιν ἐκπλήσσομαι διὰ τὴν γενναιότητα τοῦ δικαίου, πῶς ἠμπόρεσε νὰ οἰκοδομήσῃ, νὰ κατασκευάσῃ τὸ θυσιαστήριον, πῶς εἶχε τὴν δύναμιν, πῶς δὲν διελύθη ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ θυσιαστήριον κατεσκεύασε καὶ τὰ ξύλα

18. Γεν. 22, 7.
19. Παραλείπει τὴν μάχαιραν.
20. Γεν. 22, 8.

ἐτοποθέτησεν ἐπάνω. «Καὶ ἀφοῦ ἔδεσε τὰ πόδια τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ,[21] ἐτοποθέτησεν αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸ θυσιαστήριον[22] καὶ ἅπλωσεν ὁ Ἀβραὰμ τὸ χέρι του νὰ λάβῃ τὴν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του».[23]

E Ἂς μὴ παρατρέξωμεν, ἀγαπητοί, ὅσα ἔχουν λεχθῆ, ἀλλὰ νὰ σκεφθῶμεν, πῶς δὲν ἔφυγεν ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, πῶς ἠμπόρεσε νὰ δέσῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια καὶ νὰ τοποθετήσῃ εἰς τὰ ξύλα τὸν ἀγαπητόν, τὸν λατρευτόν, τὸν μονογενῆ υἱόν του. «Καὶ ἅπλωσεν ὁ Ἀβραὰμ τὸ χέρι του, λέγει ἡ Ἁγία Γραφή, νὰ πάρῃ τὴν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του». Ὢ ψυχὴ ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ὢ γενναία θέλησις, ὢ ὑπερβολικὸς πόθος, ὢ λογισμὸς ποὺ νικᾷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. 477 A «Ἔλαβε, λέγει, τὴν μάχαιραν, διὰ νὰ σφάξῃ τὸν υἱόν του». Ποῖον νὰ θαυμάσω καὶ διὰ ποῖον νὰ ἐκπλαγῶ; Διὰ τὸ γενναῖον φρόνημα τοῦ πατριάρχου ἢ διὰ τὴν ὑπακοὴν τοῦ Ἰσαάκ; Οὔτε ἔφυγεν, οὔτε ἐδυσανασχέτησε δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο, ἀλλ' ὑπήκουε καὶ ὑποχωροῦσεν εἰς ὅσα ὁ πατέρας του ἔκανε καὶ ὡς ἀρνὶ χωρὶς φωνὴν ἐπλησίασε τὸν βωμὸν καὶ ἐπερίμενε τὴν δεξιὰν τοῦ πατέρα του.

Ἀλλ' ὅταν ἐξεπληρώθησαν ὅλα τὰ προστάγματα τῆς θείας θελήσεως καὶ κανένα πλέον δὲν ὑπελείπετο, ἀφοῦ ἔδειξεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ὅτι διέταξεν αὐτὰ ὄχι ἐπειδὴ ἤθελε νὰ σφαγῇ τὸ παιδί, ἀλλὰ διότι ἤθελε νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ, ἀφοῦ διὰ τὴν θέλησίν του ἐστεφάνωσε τὸν δίκαιον B καὶ διὰ τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ πατριάρχου ἐδέχθη τὴν ὁλοκληρωμένην θυσίαν, ἐν συνεχείᾳ φανερώνει τὴν ἰδικήν του φιλανθρωπίαν. «Ἄγγελος Κυρίου τὸν ἐκάλεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ εἶπεν· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ».[24] Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἔβλεπε τὸν Ἀβραὰμ εἰς κατάστασιν ἐντάσεως, νὰ εἶναι ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν καὶ νὰ θέλῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγήν, διὰ τοῦτο καλεῖ αὐτὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ λέγει· Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καλῶς καὶ ἐδῶ ἐχρησιμοποίησε τὸν διπλασιασμὸν τοῦ ὀνόματος, διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν ὁρμήν του καὶ μὲ τὴν φωνὴν νὰ συγκρατήσῃ τὴν δεξιὰν τοῦ πατριάρχου, ἡ ὁποία ἦτο ἕτοιμος διὰ τὴν σφαγὴν τοῦ παιδιοῦ. «Καὶ ἀπήν-

21. Χωρὶς αὐτὸς νὰ προβάλλῃ οὐδεμίαν ἀντίστασιν.
22. Προφανῶς τοῦτο κατεσκευάσθη ἀπὸ λίθους ἢ ἔγινεν ἀπὸ σωρὸν χωμάτων.
23. Γεν. 22, 9-10. Πρβλ. Ἑβρ. 11, 17 καὶ Ἰακ. 2, 21.
24. Γεν. 22, 11.

τησεν ὁ Ἀβραάμ· Ἐδῶ εἶμαι. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος· Μὴ ἁπλώσῃς τὸ χέρι σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδὶ καὶ μὴ κάνῃς εἰς αὐτὸ κανένα κακόν. C Τώρα ἐκατάλαβα καλά,[25] ὅτι σὺ σέβεσαι τὸν Θεὸν καὶ πρὸς χάριν μου δὲν ἐλυπήθης τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν».[26] «Μὴ ἁπλώσῃς, λέγει, τὸ χέρι σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδί». Δὲν διέταξα αὐτὸ τὸ ἔργον, διότι ἤθελα νὰ γίνῃ, οὔτε διότι ἐπεθυμοῦσα νὰ σφαγῇ ὁ υἱός σου, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσω εἰς ὅλους τὴν ἰδικήν σου ὑπακοήν. Μὴ κάνῃς λοιπὸν τίποτε εἰς αὐτόν. Μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἰδική σου θέλησις καὶ δι' αὐτὴν σὲ στεφανώνω καὶ σὲ ἀνακηρύσσω. Τώρα λοιπὸν ἐκατάλαβα ὅτι σὺ σέβεσαι τὸν Θεόν.

Παρατήρησε τὴν συγκατάβασιν ποὺ ἐκφράζει ἡ λέξις. Τί λοιπόν; Πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἀγνοοῦσε ὁ Κύριος τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τώρα τὴν ἐγνώρισε; Δὲν λέγει αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τώρα τὸν ἐγνώρισεν. D Ἀλλὰ τί θέλει νὰ εἴπῃ; Τώρα, λέγει, ἔκανες γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι σέβεσαι εἰλικρινῶς τὸν Θεόν. Διότι ἐγὼ μὲν ἐγνώριζα τὸν ἰδικόν μου δοῦλον, ὅσα ὅμως τώρα ἀπὸ ἐσὲ ἔγιναν, θὰ χρησιμεύσουν ὡς ὕλη διδασκαλίας καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Διότι τώρα ἔδειξες εἰς ὅλους, ὅτι σέβεσαι τὸν Θεὸν καὶ σπεύδεις νὰ ἐκτελέσῃς τὰς διαταγάς του. «Καὶ δὲν ἐλυπήθης τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητὸν πρὸς χάριν μου». Τὸν υἱόν σου, τὸν ὁποῖον πάρα πολὺ καὶ ἀληθινὰ ἀγαπᾷς δὲν τὸν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου, E διὰ τὸ ἰδικόν μου πρόσταγμα, διὰ τὴν διαταγήν μου. Ἀλλὰ προετίμησες τὴν διαταγήν μου ἀπὸ τὸ παιδί σου. Διὰ τοῦτο δέξου καὶ τὸ παιδί σου. Διότι διὰ τοῦτο σοῦ ὑπεσχέθην, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν οἱ ἀπόγονοί σου. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβες τὸν στέφανον διὰ τὴν ὑπακοήν σου, πήγαινε. Ἐγὼ γνωρίζω νὰ στεφανώνω τὴν καλὴν διάθεσιν καὶ νὰ βραβεύω τὴν θέλησιν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐκπληρωθοῦν, ὅσα εἶπες καὶ εἰς τοὺς δούλους σου καὶ εἰς τὸν Ἰσαάκ. Διότι εἰς ἐκείνους ὑπεσχέθης, ὅτι «ἀφοῦ προσκυνήσωμεν, θὰ ἐπιστρέψωμεν». Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ. Καὶ ὅταν τὸ παιδὶ ἠρώτησε «ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον διὰ τὴν θυσίαν τοῦ ὁλοκαυτώματος» εἶπες ὅτι «ὁ

---

25. Ὡρισμένοι ἑρμηνευταὶ δέχονται, ὅτι τὸ «νῦν γὰρ ἔγνων...» εἶναι λόγος τοῦ ἀγγέλου, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ Θεὸς νὰ ὁμολογῇ ἄγνοιαν. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναπτύσσει εἰς τὴν συνέχειαν τὴν φράσιν, δίδων εἰς αὐτὴν τὴν ἰδικήν του ἑρμηνείαν.

26. Γεν. 22, 11-12. Πρβλ. τὸ Ρωμ. 8, 32· «ὅς γε (ὁ Θεὸς) τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν».

Θεὸς θὰ φροντίσῃ μόνος του διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας». Ἰδοὺ λοιπόν, ἀφοῦ κοιτάξῃς πρὸς τὰ ἐπάνω, ἴδες τὸ πρόβατον, διὰ τὸ ὁποῖον ὡμίλησες προηγουμένως καὶ τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσῃς ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ. 47 A «Ἐσήκωσεν ὁ Ἀβραὰμ τὰ βλέμματά του καὶ εἶδεν ἕνα κριόν, τοῦ ὁποίου τὰ κέρατα εἶχον περιπλακῆ εἰς ἕνα φυτὸν ὀνομαζόμενον Σαβέκ. Καὶ ἐπῆγεν ὁ Ἀβραὰμ ἐκεῖ, ἐπῆρε τὸν κριὸν καὶ προσέφερεν αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ».[27] Εἶδα, λέγει ὁ Θεός, τὴν εὐσέβειάν σου, ἰδοὺ ἐκεῖνο, ποὺ εἶπες προηγουμένως εἰς τὸ παιδί, αὐτὸ ἑτοίμασα διὰ σέ. «Καὶ ἔλαβε τὸν κριὸν καὶ προσέφερεν αὐτὸν ὡς θυσίαν ἀντὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰσαάκ».

Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἡ θυσία ἔγινε καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ ἀπέδειξε τὴν εὐσέβειάν του καὶ ἐβραβεύθη διὰ τὴν ἀγαθήν του διάθεσιν. Καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε μαζί του τὸν Ἰσαάκ, ἐπέστρεψε βραβευμένος. B Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀπεδείχθησαν σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· «Ὁ Ἀβραάμ, ὁ πατέρας σας, ᾐσθάνθη ἀγαλλίασιν, διότι ἔμελλε νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν μου καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη».[28] Πῶς εἶδεν αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη πρὶν ἀπὸ τόσους χρόνους; Διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς σκιᾶς. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ ἐστάλη τὸ πρόβατον ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, ἔτσι ὁ λογικὸς ἀμνός, ὁ Χριστός, προσεφέρθη ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. Ἔπρεπε ἡ ἀλήθεια νὰ διατυπωθῇ προηγουμένως μὲ σκιώδη μορφήν. Πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητέ μου, πῶς ὅλα ἀνεξαιρέτως διετυπώθησαν πρὶν νὰ συμβοῦν μὲ σκιώδη μορφήν. Μονογενὴς ἐκεῖ, μονογενὴς καὶ ἐδῶ. C Ἀγαπητὸς καὶ ἀληθινὸς ἐκεῖ, ἀγαπητὸς καὶ ἀληθινὸς καὶ ἐδῶ. «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς τὸν ὁποῖον εὐαρεστοῦμαι»,[29] λέγει ὁ Θεός. Ἐκεῖνος, δηλ. ὁ Ἰσαάκ, προσεφέρθη εἰς θυσίαν ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ Αὐτόν, δηλ. τὸν Χριστόν, παρέδωσεν ὁ Θεὸς Πατήρ. Καὶ ἀναφωνεῖ ὁ Παῦλος καὶ λέγει· «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐφείσθη τὸν ἰδικόν του Υἱόν, ἀλλὰ τὸν παρέδωσεν εἰς θάνατον πρὸς χάριν ὅλων μας, πῶς μαζὶ μ' αὐτὸν δὲν θὰ μᾶς χαρίσῃ τὰ πάντα;»[30] Μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου εἶναι ἡ σκιά. Ἔπειτα ὅμως ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύεται κατὰ πολὺ ἀνωτέρα. Διότι ὁ ἀμνὸς αὐτός, ὁ λογι-

---

27. Γεν. 22, 13.
28. Ἰωάν. 8, 56.
29. Ματθ. 3, 17.
30. Ρωμ. 8, 32.

κός, ἐθυσιάζετο δι' ὅλην τὴν οἰκουμένην, αὐτὸς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Αὐτὸς ἠλευθέρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνην D καὶ τοὺς ἐπανέφερεν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτὸς ἔκανε τὴν γῆν οὐρανόν, χωρὶς νὰ ἀλλάξῃ τὴν φύσιν τῶν στοιχείων, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μεταφέρῃ τὴν πολιτείαν τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Διὰ τοῦ Χριστοῦ διελύθη κάθε λατρεία τῶν δαιμόνων. Δι' αὐτοῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν προσκυνοῦν πλέον τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύλα, οὔτε ὑποκύπτουν εἰς νεκρὰ πράγματα αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προικισθῆ μὲ λογικήν, ἀλλὰ κάθε πλάνη ἔχει διαλυθῆ καὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην.

Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας; Εἶδες τί εἶναι ἡ σκιὰ καὶ τί ἡ ἀλήθεια; «Καὶ ὠνόμασεν ὁ Ἀβραὰμ τὸν τόπον ἐκεῖνον E «ὁ Κύριος εἶδε»· ὥστε μέχρι σήμερον ὀνομάζουν αὐτὸν «εἰς ταῦτο τὸ ὄρος ἐφανερώθη ὁ Κύριος».[31] Παρατήρησε τὴν εὐσέβειαν τοῦ Ἀβραὰμ ἀπὸ τὸ ὅτι κάθε φορὰν ὀνομάζει τοὺς τόπους ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ συμβαίνουν εἰς αὐτούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤθελε νὰ ἐναποθέσῃ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν τόπον μὲ τὴν ὀνομασίαν, ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν χαλκίνην στήλην, λέγει «καὶ ὠνόμασεν ὁ Ἀβραὰμ τὸν τόπον ἐκεῖνον «ὁ Κύριος εἶδε». Ἦτο λοιπὸν μεγάλη ἀμοιβὴ διὰ τὸν Ἀβραὰμ τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἐπέστρεψε ζωντανὸς καὶ ἠξιώθη τοῦ μεγάλου ἐπαίνου μὲ τὸν λόγον 479 A «τώρα ἐκατάλαβα ὅτι σὺ σέβεσαι τὸν Θεόν».

Ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος Κύριος, ἀφοῦ νικᾷ πάντοτε μὲ τὰς δωρεὰς καὶ τὰς εὐεργεσίας τὴν ἰδικήν μας λογικήν, τώρα βραβεύει πλουσίως τὸν δίκαιον Ἀβραὰμ καὶ μὲ τὴν σειράν του λέγει πάλιν εἰς αὐτόν· «διὰ δευτέραν φορὰν ἄγγελος Κυρίου ἐκάλεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν· Εἰς τὸν ἑαυτόν μου ὡρκίσθην,[32] λέγει ὁ Κύριος· ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολήν μου αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν, σοῦ ὑπόσχομαι[33] ὅτι πλουσίως θὰ σὲ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον εἰς τὴν παραλίαν τῆς θαλάσσης. Οἱ ἀπόγονοί σου θὰ

31. Γεν. 22, 14.

32. Βλ. Λουκ. 1, 73: «Ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν». Πρβλ. καὶ Ἑβρ. 6, 13 - 14.

33. «Ἦ μήν...» = σοῦ ὑπόσχομαι, σὲ βεβαιῶ. Πρόκειται δι' ἕνα εἶδος ὅρκου.

κυριεύσουν τὰς πόλεις τῶν ἐχθρῶν. Ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ὑπήκουσες εἰς τὴν ἐντολήν μου, σοῦ ὑπόσχομαι ὅτι μὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους σου, τὸν Χριστόν, B θὰ εὐλογηθοῦν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς».[34] Ἐπειδή, λέγει ὁ Κύριος, ἐξεπλήρωσες τὴν διαταγήν μου, θὰ φανερώσω τὴν ὑπακοήν σου μὲ κάθε τρόπον. Διὰ τοῦτο ἄκουσε, ὅτι «εἰς τὸν ἑαυτόν μου ὡρκίσθην λέγει ὁ Κύριος».

Παρατήρησε τὴν συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ «Εἰς τὸν ἑαυτόν μου ὡρκίσθην, λέγει, διὰ νὰ ἔχῃς τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁπωσδήποτε θὰ γίνουν ὅσα ἔχω εἴπει. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι τότε δέχονται ὡς βεβαίας τὰς ὑποσχέσεις, ὅταν δώσουν ὅρκον δι' ὅσα ὑπεσχέθησαν, ἔτσι κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ δίδουν ὑποσχέσεις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἀνθρωπίνην συνήθειαν, λέγει· «Εἰς τὸν ἑαυτόν μου ὡρκίσθην, ἐπειδὴ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐντολήν μου C αὐτὴν καὶ δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν». Σκέψου σὲ παρακαλῶ φιλανθρωπίαν Δεσπότου. «Δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν». Καὶ ὅμως ἐπαναφέρει αὐτὸν ζῶντα.

Μὴ ἴδῃς τὸ τέλος, ἀγαπητέ, ἀλλὰ γνώρισε τὴν θέλησιν μὲ τὴν ὁποίαν ἀσυλλόγιστα ἐξεπλήρωσε τὰς διαταγάς. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν καλὴν διάθεσιν, ἐμάτωσε τὴν δεξιάν του ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ καὶ ἔμπηξε τὸ ξίφος εἰς τὸ δέρμα τοῦ παιδιοῦ καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν θυσίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος, ὡς νὰ εἶχε πραγματοποιηθῆ ἡ θυσία, τὸν ἐπαινεῖ καὶ λέγει ὅτι «δὲν ἐλυπήθης πρὸς χάριν μου τὸν ἀγαπητόν σου υἱόν». D Σὺ μὲν δὲν τὸν ἐλυπήθης, ἐπειδὴ τὸ διέταξα ἐγώ· ὅμως ἐγὼ τὸν ἐλυπήθην διὰ τὴν ὑπακοήν σου. Ἐπειδὴ λοιπὸν σὲ ἀμείβω δι' αὐτὴν τὴν ὑπακοὴν «θὰ σὲ εὐλογήσω καὶ θὰ πληθύνω πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου». Πρόσεξε τὸ μέγεθος τῆς εὐλογίας ἀντὶ νὰ εἴπῃ «περισσότερον θὰ πολλαπλασιάσω τοὺς ἀπογόνους σου». Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐσφάγη διὰ τὴν ἰδικήν σου θέλησιν, τόσον θὰ αὐξήσῃ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰ ἄστρα καὶ τὴν ἄμμον «καὶ ὅλα τὰ ἔθνη νὰ εὐλογηθοῦν μὲ ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους σου, ἐπειδὴ ὑπήκουσες εἰς τὴν ἐτολήν μου». Ὅλα δὲ αὐτά, λέγει ὁ Κύριος, E θὰ γίνουν εἰς σὲ διὰ τὴν μεγάλην σου ὑπακοήν.

Ἄρα αἰτία τῶν ἀναριθμήτων ἀγαθῶν μας εἶναι ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰ προστάγματά του.

34. Γεν. 22, 15 - 18. Πρβλ. Πράξ. 3, 25.

Καὶ ὅπως συνέβη μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, νὰ μὴ ἐξετάζωμεν τὰς προσταγάς Του, ἀλλὰ νὰ τὰς ἐκτελῶμεν, ὅπως ἀκριβῶς οἱ εὐγνώμονες ὑπηρέται, καὶ νὰ ἀφίνωμεν τὴν αἰτίαν των εἰς τὸν Κύριον. Ἐὰν λοιπὸν ἔτσι διδάξωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, θὰ μπορέσωμεν νὰ δείξωμεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἰδίαν ὑπακοὴν καὶ νὰ κερδίσωμεν τοὺς ἰδίους στεφάνους. Πῶς ὅμως θὰ ὑπακούσωμεν; 480 A Ἐὰν ἐκτελέσωμεν διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολάς του. Λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Δὲν θὰ δικαιωθοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀκούουν τὸν νόμον, ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸν ἐφαρμόζουν»[85] Διότι ποῖον εἶναι τὸ κέρδος, ἐὰν μὲν ἀκούωμεν καθημερινῶς, ἀμελοῦμεν ὅμως τὰ ἔργα; Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, ἂς σπεύσωμεν πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτῶν τῶν ἔργων, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῶμεν διαφορετικά. Ἔτσι καὶ τὰς ἁμαρτίας θὰ ἐξαλείψωμεν καὶ θὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

85. Ρωμ. 2, 13.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 48

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΜΒ'—ΜΖ'

Κείμενον: B. de Montfaucon,
Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
IV, Parisiis 1635, σελ. 489 - 554 (PG 54, 385 - 434)